

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Gabijos Švelnytės-Sartanavičienės
V kurso komercinės teisės
studijų šakos studentė

Magistro darbas

Komercinių paslapčių teisinės apsaugos ypatumai

Vadovas: Lekt. Marius Juonys

Recenzentas: Dr. Vīgita Vėbraiė

Vilnius 2016

TURINYS

ĮVADAS	1
PIRMA DALIS	5
1. Komerčinės paslapties ir kitų neviešos informacijos rūšių samprata bei skirtybės	5
1.1. Komerčinės paslapties samprata.....	5
1.2. Komerčinės paslapties santykis su kitais intelektinės teisės objektais	9
1.3. Komerčinės, profesinės, tarnybinės ir valstybinės paslapties santykis.....	12
1.4. Komerčinės paslapties ir konfidencialios informacijos sąvokų santykio problematika ...	13
1.4.1. Konfidencialios informacijos samprata	13
1.4.2. Komerčinės paslapties ir konfidencialios informacijos atskyrimas.....	16
ANTRA DALIS	20
2. Įmonės komercinių paslapčių apsauga nuo komerčinės paslapties	20
gavėjų	20
2.1. Bendrosios komerčinės paslapties apsaugos priemonės.....	21
2.1.1. Teisinės komerčinės paslapties apsaugos priemonės	21
2.1.2. Technologinės komerčinės paslapties apsaugos priemonės	25
2.2. Komerčinės paslapties gavėjai.....	28
2.2.1. Komerčinės paslapties apsauga nuo įmonės akcininkų, jų teisės susipažinti su	
įmonės komercinėmis paslaptimis problematika.....	28
2.2.2. Komerčinės paslapties apsauga nuo įmonės darbuotojų	33
2.2.2.1. Konfidencialumo pareigos dėl įmonės komerčinės paslapties atskleidimo	
įtvirtinimas darbo sutartyje.....	34
2.2.2.2. Konfidencialumo sutartis kaip priedas prie darbo sutarties.....	36
2.2.2.3. Nekonkuravimo susitarimai su darbuotojais	38
2.2.2.3.1. Nekonkuravimo susitarimai su darbuotojais darbo santykių metu.....	39
2.2.2.3.2. Nekonkuravimo susitarimai su darbuotojais po darbo santykių pasibaigimo ...	41
2.2.2.4. Problemos kylančios dėl nesąžiningų darbuotojų veiksmų	44
2.2.3. Komerčinės paslapties apsauga nuo trečiųjų asmenų įsigyjant/parduodant įmonę ..	51
2.2.4. Komerčinės paslapties apsauga nuo konkurentų teismo proceso metu	55
TREČIA DALIS	59
3. Atsakomybė už komerčinės paslapties atskleidimą, įgijimą ar naudojimą	59

IŠVADOS	67
LITERATŪROS SĀRAŠAS	70
SANTRAUKA	76
SUMMARY	77

IVADAS

Pasirinktos temos – „Komercinių paslapčių teisinės apsaugos ypatumai“ - formuluotė tiesiogiai atspindi darbo tyrimo kryptį, tyrimo objektą bei dalyką – intelektinės nuosavybės objekto, t. y. įmonės informacijos, saugomos komercinių paslapčių forma, teisinė problematika Lietuvoje.

Kaip nurodo R. Bleinpeinas, seniau turtas buvo žemė ir naudingosios iškasenos, vakar – gaminamos prekės, šiandien ir rytoj – žinios, išradimai ir intelektinė nuosavybė.¹

Temos aktualumas. Informacija, kuri gali turėti turtinę vertę, kuri yra ypač aktuali verslo santykiuose ir kuria disponuojama kasdien, dažnai tampa trapi ir pažeidžiama. Šiuo atveju, komercinė paslaptis yra nematerialus įmonės turtas, kuris yra svarbus komercinėje veikloje, kadangi sukuria tam tikrą konkurencinį pranašumą atitinkamoje rinkoje. Žinoma, konkurenciniam pranašumui susikurti vien tik turėti informaciją neužtenka, reikia ją tinkamai „valdyti“.² Būtent tinkamas teisės į informaciją, sudarančią komercinę paslaptį, įgyvendinimas ir sukuria pranašesnę padėtį rinkoje. Komercinės paslapties savininkas gali laisvai elgtis su informacija lygiai taip pat, kaip ir su bet kuriuo kitu savo turtu: naudotis pats ar patikėti tretiesiems asmenims, tačiau privalo nepamiršti, kad paslaptis gali būti lengvai prarandama ir dėl netinkamos jos apsaugos ji gali netekti savo vertės. Iš vienos pusės komercinė paslaptis yra teisėtas būdas įgyti konkurencinį pranašumą ir užsitikrinti gerą padėtį rinkoje, iš kitos pusės - konkurencinis pranašumas daro poveikį atitinkamai rinkai ir gali sukelti nepageidaujamų neigiamų padarinių konkurencijos teisės požiūriu, kaip, pavyzdžiui, rinkos uždarymas ar rinkos padalinimas. Tačiau šiame darbe orientuosimės ir gilinsimės tik į komercinės paslapties apsaugos ypatumus, kurie padės užsitikrinti ilgalaikį konkurencinį pranašumą rinkoje.

Šios temos aktualumą moksliniu lygiu Lietuvių literatūroje 1997 m. pirmoji pradėjo akcentuoti Romantė Ušpalienė savo monografijoje „Komercinė paslaptis ir jos sauga“.³ 2008 m. šią temą savo disertacijoje analizavo ir Algirdas Matkevičius. Aktualiai savo

¹ BLAINPAIN, R. *Work in the 21st Century*. In BLAINPAIN, R. (ed.) *International Encyclopaedia of Laws. World Law Conference, Brussels, 9-12 September, 1996. Law in Motion. Recent Developements in Civil Procedure, Constitutional, Contract, Criminal, Environmental, Family and Succession, Intellectual Property, Labour, Medical, Social Security, Transport Law*. The Hague: Kluwer Law International, 1997, p. 889.

² PRANCKEVIČIUS, A. Komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga. *Juristas*, 2003, nr.1.

³ UŠPALIENĖ, R. Komercinė paslaptis ir jos sauga. Vilnius: *Lietuvos informacijos institutas*, 1997.

straipsniuose komercinę paslaptį ir jos saugą nagrinėjo/nagrinėja autoritetingi teisės žinovai⁴, taip pat daugelis advokatų bei teisininkų, kurie į problemas gilinosi/gilinasi labiau iš praktinės pusės. Šie moksliniai darbai bei straipsniai yra pamatiniai šaltiniai, padedantys suvokti komercines paslaptis kaip nematerialų įmonės turtą, jų reguliavimo bei apsaugos metodus, praktines problemas, tačiau šiuose moksliniuose darbuose buvo gvildenamos tų dienų aktualijos. Bėgant metams, kintant situacijai rinkoje bei didėjant bylų skaičiui dėl nesąžiningos konkurencijos veiksnių disponuojant komercine paslaptimi, akivaizdu, jog komercinių paslapčių apsaugos problema tampa dar aktualesnė.

Trumpai apžvelgiant komercinių paslapčių apsaugą Lietuvoje, galime teigti, kad jos apsaugos lygis po truputį didėja: tai įrodo 2007 m.⁵ ir 2012 m.⁶ atliktų tyrimų duomenys. Pagal 2007 m. tyrimo duomenis 84,20 proc. apklaustųjų teigė, jog sutartyse taiko konfidencialumo sąlygas, tačiau net 72,50 proc. iš jų nurodė, kad taikydami konfidencialumo sąlygas neturi komercinės paslapties sąrašo, o tai įrodo labai mažą apsaugos lygį 2007 m. Tačiau apžvelgus 2012 m. atliktą tyrimą matome, jog situacija kinta: 93 % apklaustųjų nurodė, kad imasi kokių nors priemonių, jog apsaugotų savo verslą nuo galimų grėsmių. Nesigillinant į apsaugos būdus, kuriuos jie taikė, matome, jog bent procentaliai situacija gerėja. Kalbant apie temos aktualumą šiomis dienomis būtina atkreipti dėmesį į naujausią 2016 m. Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartį⁷, kuri, nors ir „pakylėjo“ nesąžiningos konkurencijos bylas į kitą lygmenį, tačiau vis tiek pilnai neišaiškino komercinių paslapčių apsaugos mechanizmo. Todėl norint turėti pilnai sureguliuotą komercinių paslapčių apsaugos sistemą Lietuvoje dar teks išspręsti nemažai sudėtingų uždavinių. Taigi, kaip matome, tai,

⁴ PANOMARIOVAS, A., *et al.* Ar pakankamas paslapčių reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose? *Justitia*, 1999, nr. 2.. P. 8.; ČAIKOVSKI, A. Balti tinklai – juodi pinigai. Komercinės paslaptys: teisinė problematika. *Justitia*, 1999, nr. 5-6, p. 35.; JANUŠAUSKAITĖ, K., *et al.* Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga. *Juristas*. 2003, nr. 1. p. 5.; ŠČUKAS, L. Konfidencialumo sutartys: praktiniai aspektai. *Juristas*, 2004, nr. 10. ; KANCEREVYČIUS, G. Finansai ir investicijos. 2-asis leidimas. Kaunas: *Smaltijos leidykla*, 2006, p. 223.; KRASAUSKAS, R. Nekonkuravimo susitarimai darbo teisėje. Ar darbuotojas ir darbdavys yra lygiaverčiai konkurentai? *Jurisprudencija*, 2008, nr. 8 (110), p. 41.; DAVULIS, T. Dar kartą apie nekonkuravimo susitarimus Lietuvos darbo teisėje. *Juristas*, 2006, nr. 4. ir kt.

⁵ KVIETKUS, Advokatų kontora „Norcous & Partners“ Tyrimas: vidinei komercinių paslapčių apsaugai skiriama nedaug dėmesio. [interaktyvus]. 2007.12.10, [žiūrėta 2016.02.28] Prieiga per internetą: <http://www.prokurorai.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&str=19944>

⁶ KALESVYKAS, R., *et al.* Ekspertai: Atsainus vadovų požiūris į saugumą gali paskandinti verslą. [interaktyvus]. 2012.11.13, [žiūrėta 2016.02.28] Prieiga per internetą: <http://verslas.lrytas.lt/izvalgos-ir-nuomones/ekspertai-atsainus-vadovu-pozioris-i-sauguma-gali-paskandinti-versla.htm>

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 vasario 05 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v I.B, Nr. 3K-7-6-706/2016.

kas yra atlikta komercinių paslapčių apsaugos klausimais, nėra pakankama ir aišku, todėl šiame darbe pabandysime įsigilingi į šių dienų problemas, kurias galime formuluoti taip:

1. Vieningo komercinių paslapčių reguliavimo stoka Lietuvos Respublikoje - komercinės paslapties reguliuojančio įstatymo reikalingumas;
2. Ne visada pakankamas Lietuvos verslo sektoriaus darbdavių dėmesys komercinės paslapties apsaugai;
3. Per siauras informacijos savininkų požiūris į komercinės paslapties apsaugą;
4. Netinkama komercinės paslapties apsauga komercinės paslapties gavėjų kontekste;
5. Sudėtingas konfidencialios informacijos ir komercinės paslapties atskleidimo kiekio nustatymas įmonės pardavimo/įsigijimo procese;
6. Sudėtingas darbuotojų nesąžiningos konkurencijos veiksnių nustatymas;
7. Netinkama komercinės paslapties apsauga teismo proceso metu/suteikiama galimybė ieškovui susipažinti su konkurentų komercinėmis paslaptimis – ieškovo piktnaudžiavimas teise.

Atsižvelgus į šių dienų problemų gausą, bandysime jas analizuoti ir spręsti remiantis teisės aktais, doktrinomis, autoritetingų teisės žinovų nuomonėmis, požiūriais bei pozicijomis, taip pat teismų praktikos išaiškinimais.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio mokslinio darbo tikslas yra įvertinti įmonės komercinių paslapčių apsaugos ypatumus bei nustatyti kokiais būdais galime efektyviausiai jas apsaugoti. Šiam tikslui pasiekti keliami tokie uždaviniai:

1. Identifikuoti įmonės komercinių paslapčių objektus bei su jais susijusias problemas;
2. Atskirti komercinės paslapties nuo kitų neviešos informacijos rūšių;
3. Išskirti pagrindinius įmonės komercinių paslapčių gavėjus, išanalizuoti ir išsiaiškinti dažniausiai kylančias problemas šių gavėjų kontekste;
4. Įvertinti komercinių paslapčių apsaugos būdus ir priemones bei skirtingus gavėjų interesus, su kuriais susiduriama ja disponuojant.

Tyrimo objektas - įmonės komercinių paslapčių apsaugos ypatumai bei problematika Lietuvos Respublikoje. Šie apsaugos ypatumai bei problematika bus analizuojami komercinės paslapties gavėjų kontekste, pagrindinį dėmesį skiriant vidiniams įmonės komercinių paslapčių gavėjams, t.y. įmonės akcininkams bei įmonės darbuotojams, atskirai neaptariant įmonės valdybos ir stebėtojų tarybos. Į išorinius komercinės paslapties gavėjus bus žvelgiama fragmentiškai, įvardijant svarbiausias apsaugos priemones bei būdus.

Analizuojant apsaugos problemas bei jų sprendimo būdus bus orientuojamasi į civilinę bei drausminę atsakomybę, kuri bus aptariama analizuojant situacijas bei apibendrinta mokslinio darbo pabaigoje, baudžiamosios atsakomybės klausimai ir problemos šiame darbe nebus analizuojamos, ją fragmentiškai atsižvelgsime darbo pabaigoje kaip dar vieną galimą atsakomybės formą.

Tyrimo dalykas. Informacija, turinti ir/ar galinti turėti realią ir/ar galimą ekonominę vertę. Šiame darbe analizuojamas tokios informacijos virsmas į komercinę paslaptį bei komercinės paslapties apsaugos lygio įgyvendinimas.

Tyrimo metodika. Siekiant išnagrinėti apsibrėžtus objektus ir įgyvendinti išsikeltą tikslą bei uždavinius, darbe naudotasi *sisteminio-loginiu*, *lyginamuoju* bei *aprašomuoju* metodu. Sisteminis-loginis metodas padėjo apibendrinti ir įvertinti surinktą informaciją, suprasti nagrinėjamų objektų esmę bei vietą teisinio reguliavimo sistemoje, išsigilinti ir įvertinti esamas problemas bei jų sprendimo būdus. Lyginamasis metodas padėjo įvertinti Lietuvos teismų praktikos pokytį komercinių paslapčių reglamentavime. Aprašomasis metodas darbe padėjo pateikti įvairios informacijos apie nagrinėjamus dalykus, kuriais remiantis atliekamas surinktų žinių vertinimas, apibendrinimas bei išvadų formulavimas.

Tyrimo originalumas. Vertinant komercinių paslapčių apsaugos reguliavimo pokytį Lietuvoje pateikiama šių dienų aktualijų bei naujausios teismų praktikos analizė.

Mokslinio darbo struktūra. Šį mokslinį darbą sudaro trys dėstomosios dalys.

Pirmojoje dalyje yra aptariama komercinės paslapties samprata bei jos atskyrimas nuo kitos neviešos informacijos rūšių. Šioje dalyje analizuojama, kuo komercinė paslaptis skiriasi ir kuo ji yra panaši į kitus intelektinės nuosavybės objektus, taip pat ji yra lyginama su profesine, valstybės ir tarnybos paslaptimi bei šioje dalyje yra keliamas klausimas dėl komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos tapatumo.

Antrojoje dalyje yra išskiriami komercinės paslapties gavėjai, vertinamos bendrosios komercinės paslapties apsaugos priemonės, kurios išskiriamos į teisines ir technologines. Taip pat analizuojamos kylančios problemos bei komercinės paslapties apsaugos ypatumai skirtingų gavėjų kontekste.

Trečiojoje dalyje išskiriamos trys atsakomybės rūšys, kurios yra taikomos už komercinės paslapties atskleidimą, įgijimą bei naudojimą. Šioje dalyje pateikiamos konkrečios baudžiamosios, civilinės bei drausminės atsakomybės sąlygos, kurioms esant taikoma tam tikra atsakomybė.

PIRMA DALIS

1. Komercinės paslapties ir kitų neviešos informacijos rūšių samprata bei skirtybės

1.1. Komercinės paslapties samprata

Didėjant konkurencijai tarp ūkio subjektų informacija tampa svarbiu veiksniu, galinčiu užtikrinti įmonės ekonominį stabilumą bei konkurencinį pranašumą. Tačiau būtina pabrėžti, jog ne visa ūkio subjekto turima informacija gali būti saugoma kaip komercinė paslaptis. Šiame skyriuje apžvelgsime ir pabandydysime atriboti komercinės paslapties bei kitų intelektinės nuosavybės teisių, taip pat tarnybos ir valstybės paslapties sampratas bei įsigilinsime į komercinės paslapties sampratos ir skirtumo nuo konfidencialios informacijos sąvokos problematiką. Iš pradžių apžvelgsime komercinės paslapties instituto sampratą norminių teisės aktų kontekste.

- Lietuvos Respublikos (toliau - „LR“) Civilinio kodekso 1.116 straipsnio dispozicijoje pateikiamas vienas išsamiausių komercinės (gamybinės) paslapties apibrėžimų.⁸ Įstatymų leidėjas informacijos norminiais požymiais formaliai apibrėžė informaciją, kuriai jos savininkas, vadovaujantis komercijos (gamybos) interesais, gali suteikti komercinės paslapties statusą.⁹ Informacija turi būti vertinga ir naudinga bendrovei dėl to, kad ji viešai neskleidžiama ir laisvai neprieinama konkurentams dėl komercinės paslapties savininko ar jo patikėtinio pastangų, užtikrinančių jos slaptumą. LR Civiliniame kodekse yra išskirti trys svarbiausi kriterijai, kurie suponuoja komercinės paslapties egzistavimą:

1. Informacija, turinti tam tikrą potencialią komercinę (gamybinę) vertę.
2. Informacija nėra vieša.

⁸ „Informacija laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu turi tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negali būt laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas ją yra patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą. Informacija, kuri negali būti laikoma komercine gamybine paslaptimi, nustato įstatymai“ (LR Civilinis kodeksas, Žin. (2000 09 06, Nr.74-2262), 1.116 str. 1 d.).

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 08 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Baldų Rojus“ v p. G. Oželis, , Nr.3K-3-179/2007.; Spręsti klausimą dėl informacijos paskelbimo komercine paslaptimi pavedama bendrovės valdybos kompetencijai.(Žr. LR Akcinių bendrovių įstatymas 34 str. 3 d.

3. Informacija nėra prieinama dėl informacijos savininko (ar kito asmens) pastangų apsaugoti tokios informacijos slaptumą.

- LR visuomenės informavimo įstatymas skelbia, kad „komercinė paslaptis – įstatymų reglamentuojama ūkio subjektų veiklos paslaptis“. Šiuo įstatymu ribojama visuomenės informavimo priemonių laisvė skelbti informaciją, susijusią su valstybine, tarnybine ir komercine paslaptimi ir jos apsauga.¹⁰

Iš kitų LR įstatymuose įtvirtintų teisės normų galime aiškiau suvokti komercinės paslapties instituto sampratą. LR Buhalterinės apskaitos įstatymo 22 str. įtvirtinta, kad finansinės atskaitomybės rodikliai negali būti komercine paslaptimi, nes komercine (gamybine) paslaptimi negali būti laikoma informacija, kuri pagal įstatymus turi būti vieša.¹¹ LR produktų saugos įstatymo 15 str. yra įtvirtinta, jog produktų pavadinimai, potencialiai pavojingų produktų sudedamosios dalys negali būti laikomi komercine paslaptimi.¹² LR Civilinio kodekso 2.71 str. 1 d. numato, kad bendrovės steigimo dokumentai, duomenys apie valdymo organus ir steigėjus taip pat nepatenka į šio instituto sampratą. Pagal įstatymą viešų dokumentų bendrovės sprendimu negalima paskelbti komercine paslaptimi. Jei toks sprendimas priimtas, tai, kaip prieštaraujantis imperatyviai įstatymo nuostatai, jis turi būti teismo įvertinamas kaip nesukeliantis teisinių pasekmių.”¹³

Taigi kaip matome iš pateiktos informacijos, Lietuvoje nėra komercinės paslapties reguliuojančio įstatymo ir vieningo komercinių paslapčių apibrėžimo bei tikslingai suformuotos šio objekto sampratos struktūros. Aptarinėjant teisės norminius aktus turbūt pastebėjote, jog komercinės paslapties apibrėžimas pateikia tik kriterijus, kuriais remiantis nustatoma, ar informacija yra komercinė paslaptis. Kadangi informacijos svarbos įvertinimas ir pripažinimas slapta priklauso nuo informacijos savininko, komercinės paslapties objektų gali būti pačių įvairiausių. Lietuvoje nėra įtvirtinto komercinių paslapčių objektų sąrašo, todėl atsižvelgsime į įvairių šalių teisės doktrinas, kaip pavyzdžiui, kaikuriuose šaltiniuose išskiriami tokie objektai: pardavimo metodai, platinimo metodai, vartotojų aprašymai,

¹⁰ UŠPALIENĖ, R. Komercinė paslaptis ir jos sauga. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997.// Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, nr.71-1706, nauja įstatymo redakcija nuo 2006, Valstybės žinios, nr. 82-3254;

¹¹ Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2001, nr. 99-3515.

¹² Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2001, nr. 64-2324.

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje R. D. v. AB “Malsena”, Nr. 3K-3-228/2004, kat. 16.10; 21.2.2.1.

reklamos strategijos, tiekėjų ir klientų sąrašai, gamybos procesai¹⁴, apdirbimo procesai, aromatai, kvapai, cheminės formulės, filmų siužetai (idėjos), filmų scenarijų rankraščiai, fotojuostų ir kino juostų apdirbimas, fokusų technika, kompiuterių dalys, kompiuterių programinė įranga, kosmetikos formulės, maisto formulės, maisto paruošimo ypatumai, mechanizmai ir sudedamosios mechanizmų dalys, muzikinės kompozicijos, nepatentuoti biologiniai išradimai, nepatentuoti cheminiai išradimai, projektai, sumanymai, idėjos, duomenys apie turimas lėšas ir jų naudojimą, bendrovės apyvartos duomenys¹⁵, taip pat tam tikra praktinė patirtis (*know-how*) ir netgi tyrimų ar bandymų rezultatai, kurie davė neigiamus rezultatus.¹⁶ Komercinė paslaptis gali būti sudaryta iš charakteristikų ir detalių, kurios atskirai yra viešai prieinamos ir žinomos, tačiau, kai jos naudojamos visos kartu vieningame procese, sukuria konkurencinį pranašumą. Produktai ir procesai, kurie nėra patentabilūs, taip pat gali būti saugomi kaip komercinių paslapčių objektas. Net po patento išdavimo, su juo susijusios žinios gali būti saugomos kaip verslo paslaptis.¹⁷ Kaip matome, teisės doktrinos formuojami objektai yra abstraktūs, nekonkretizuoti, keliantys nemažai klausimų. Šiuo metu teismų praktikoje kaip tik buvo konkretizuojamas vienas iš komercinės paslapties objektų – klientų sąrašas, kurį darbo eigoje pabandydysime paanalizuoti. Bandysime išsiaiškinti kiek informacijos turi būti atskleista, kad būtų vertinama, jog atskleista komercinė paslaptis?

Teisės doktrinoje aptinkama daug įvairių autorių nuomonių apie komercinės paslapties objektus. Kai kurie autoriai bando suklasifikuoti komercinės paslapties objektus. Pavyzdžiui, yra autorių¹⁸, išskiriančių tokias komercinių paslapčių objektų grupes: techninė (gamybos technologija, produktų sudėtis, formulės, receptai, kt.), verslo (veiklos metodai, tiekėjų ir klientų sąrašai, kainodaros taisyklės, strateginiai planai, neskelbtina finansinė informacija, kt.), personalo (organizacijos struktūra, duomenys apie personalą, kt.).

Kitų autorių¹⁹ darbuose galima rasti objektų skirstymą pagal informacijos funkciją: informacija, kurianti turtą (apdirbimo procesai, kompiuterių programinė įranga, formulės,

¹⁴ Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija. What is a trade secret? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-06]. Prieiga per internetą : http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/trade_secrets/trade_secrets.htm

¹⁵ ČAIKOVSKI, A. Balti tinklai – juodi pinigai. Komercinės paslaptys: teisinė problematika. *Justitia*, 1999, nr. 5-6, p. 35.

¹⁶ GUOBY, Vytautas. Komercinės paslaptys - konkurencinio pranašumo įgijimo priemonė.

¹⁷ Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija. Trade secrets are gold nuggets: protect them. [interaktyvus]. In *WIPO magazine* 2002.04. [Žiūrėta 2016-03-06]. Prieiga per internetą : http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/wipo_magazine/04_2002.pdf

¹⁸ MATKEVIČIUS, A. Bendrovės komercinių paslapčių apsauga: daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008.

¹⁹ BAGDANSKIS, T. Atleidimo pagrindas – komercinės paslapties atskleidimas. *Juristas*, 2006, Nr. 9.

projektai, sumanymai, idėjos), informacija, apsauganti turtą, kuria disponuojant galima išvengti nuostolių ir veiksmingai panaudoti turimas galimybes (rinkos strategijos, duomenys apie turimas lėšas ir jų naudojimą, kainų skaičiuotės, kreditavimo ir mokėjimų sąlygos, prekių ir paslaugų sutartinės kainos, duomenys apie tiekėjus, vartotojus ir kt.).

Dar yra autorių²⁰, išskiriančių ne tik objektus, bet ir sąlygas, kurios gali būti komercinės paslapties dalykas. Saugotini objektai: išradimai, mokslo, technikos, konstruktoriniai, projektiniai ir technologiniai sprendimai, technologijos ir technologinė patirtis, pramoniniai pavyzdžiai, prekių ženklai, originalūs gamybos ir valdymo būdai bei metodai. Saugotinos sąlygos: kainų skaičiuotės, prekių ir paslaugų sutartinės kainos, kainų nuolaidos, kreditavimo ir mokėjimų sąlygos, rinkos strategija, žinios apie tiekėjus, vartotojus, apyvartą ir pan. Išradimus ir prekių ženklus autorė greičiausiai priskiria prie saugotinų komercinės paslapties objektų, kol išradimas neturi patentinės apsaugos, o prekių ženklai neužregistruoti.

Pagal pateiktas skirtingas objektų klasifikacijas galime daryti išvadą, jog komercinės paslapties objektas yra gan aktualus ir diskutuojamas klausimas teisės doktrinos.

Kaip jau minėjome anksčiau, komercinės paslapties objektai yra abstraktūs, neapibrėžti. Todėl pabandykime apžvelgti naujausią Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo (toliau – „LAT“) išaiškinimą,²¹ kuriame teismas aiškiai nurodė, kokius kriterijus atitinkanti informacija apie bendrovės klientus gali būti pripažinta komercine paslaptimi. Duomenys apie klientus saugotini kaip komercinė paslaptis, jeigu tai yra informacija, kur be klientų pavadinimo esama kitokios informacijos, viešai neprieinamos, pavyzdžiui, kontaktiniai asmenys, sprendimus priimančios asmenys, susiklostę verslo papročiai, techninė informacija, padedanti vykdyti veiklą, paslaugų ir jų kokybės reikalavimai, planuojami projektai, mokumas ir kt.

Taigi, pagal pateiktą teismo išaiškinimą matome, jog sąvoka „klientų sąrašas“ gali apimti daug svarbios informacijos, kuri patekusi į konkurentų rankas gali sukelti didelės žalos informacijos savininkui. Tačiau be klientų sąrašo yra daugybė kitos į komercinės paslapties objektą patenkančios informacijos, kurios identifikavimas teisės doktrinos būtų siekiamybė. Atsižvelgus į šiandieninę situaciją Lietuvoje, galime teigti, jog teismams tenka labai didelė našta, reikalaujanti didelės ekonominės bei praktinės analizės ir, žinoma, laiko

²⁰ UŠPALIENĖ, R. Komercinė paslaptis ir jos sauga. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997.

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 vasario 05 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v I.B, Nr. 3K-7-6-706/2016.

sąnaudų tam, jog tiksliai išaiškintų tam tikros komercinės paslapties objekto turinį.²² Todėl atsižvelgiant į teisės doktrinoje vyraujančius siūlymus dėl tam tikrų objektų klasifikavimo būdų, prasminga būtų šią mintį teisės doktrinoje plėsti ir vystyti toliau bei konkretizuoti kiekvienos objektų grupės ir į ją patenkančių objektų apibūdinimus. Remiantis LAT išaiškinimu²³, kuriame teismas apibūdino ir konkretizavo klientų sąrašą kaip komercinės paslapties objektą, manytina, jog šios minties vystymas su laiku būtų naudingas pagalbinis šaltinis teismams bylų nagrinėjimo procese.

1.2. Komercinės paslapties santykis su kitais intelektinės teisės objektais

Kaip matome prie komercinės paslapties objektų priskiriami ir kiti intelektinės nuosavybės objektai, kol jiems dar nėra suteikta kitokio pobūdžio apsauga. Šiuo atveju būtų prasminga aptarti komercinių paslapčių bei kitų intelektinės nuosavybės objektų panašumus ir skirtumus. Pradėkime nuo to, jog komercinė paslaptis turi specifinių savybių, kuriomis ir skiriasi nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų.

Visų pirma, reikėtų pažymėti, kad teisinės priemonės, kuriomis disponuoja komercinės paslapties savininkas, nors ir suteikia jam tam tikras galimybes apsaugoti savo interesus, tačiau yra mažiau efektyvios už tas, kurias turi kitų intelektinės nuosavybės objektų savininkai. Todėl komercinės paslapties savininko “teisių apsauga pirmiausia priklauso nuo jo paties ir priemonių, kurių imasi, veiksmingumo”.²⁴

Taip pat svarbi komercinės paslapties savybė yra jos universalumas. Jei išradimais, pramoniniu dizainu, prekių ir paslaugų ženklais bei kitais intelektinės nuosavybės objektais laikomi iš esmės įstatymuose apibrėžti intelektinės veiklos rezultatai, atitinkantys teisės aktuose nustatytus kriterijus (pavyzdžiui, naujumas, savybių individualumas ir t. t.), tai komercine paslaptimi gali būti laikomi patys įvairiausi objektai, kuriuos jau aptarėme anksčiau.

Be to, komercine paslaptimi gali būti laikomi ir potencialiai patentabilūs objektai, kurių asmuo dėl kokių nors priežasčių (pvz., netenkina patentinės apsaugos terminuotumo principas) nenori viešai paskelbti ir patentuoti teisės aktų nustatyta tvarka. Pavyzdžiui,

²² *Ibid.*

²³ *Ibid.*

²⁴ ČAIKOVSKI, A. Balti tinklai – juodi pinigai. Komercinės paslaptys: teisinė problematika. *Justitia*, 1999, nr. 5-6, p. 35.

daugelis išradėjų biotechnologinius išradimus linkę laikyti komercinėmis paslaptimis dėl to, kad teisinis reguliavimas dažnai atsilieka nuo spartaus technologijų vystymosi ir nepakankamai užtikrina jų apsaugą.²⁵ Čia galima nurodyti ir vieną iš dažniausiai aprašomų, komerciškai sėkmingiausių verslo paslapties apsaugos naudojimo pavyzdžių – tai slaptas Coca-Cola gėrimo receptas. Jei Coca-Cola kompanija prieš šimtą metų būtų įgijusi patentą šiai formulei, patentinė apsauga jau būtų pasibaigusi ir jos konkurentai galėtų laisvai šį receptą naudoti savo versle. Naudodamasi komercinės paslapties apsauga, kompanija labai ilgą laiką išlaikė pranašumą prieš konkurentus, o tai jai leido gauti didelį pelną.²⁶ Reikia paminėti, kad visai neseniai Coca-Cola kompanijai buvo iškilusi reali grėsmė netekti vienos iš komercinių paslapčių, kai jos administracijos darbuotoja pavogė naujo produkto pavyzdį bei susijusius dokumentus ir su savo bendrininkais norėjo juos parduoti pagrindinei Coca-Cola konkurentei PepsiCo bendrovei.²⁷

Specifinis komercinės paslapties bruožas, skiriantis ją nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų, yra neribotas jos apsaugos terminas. Teisė į komercinę paslaptį išlieka tol, kol išlieka faktinio asmens, turinčio tokią informaciją, monopolis, t. y. kol ši informacija netampa laisvai prieinama tretiesiems asmenims, taip pat kol informacija turi komercinę vertę.²⁸ Kitaip yra patentų atveju, kai pats išradimo paviėšinimas suteikia jo savininkui monopolį, tačiau tik konkrečiam teisės aktuose nustatytam terminui.²⁹ Be to, komercinės paslapties apsauga, skirtingai nei patentinė apsauga, nesuteikia jokių teisių prieš nepriklausomus išradėjus, kurie gali patys sukurti, įgyti analogišką informaciją.³⁰ Pažymėtina, jog tam, kad komercinė paslaptis būtų saugoma, nereikia atlikti jos valstybinės registracijos ar įvykdyti kokių nors kitų formalumų bei sumokėti atitinkamų mokesčių ar rinkliavų valstybei.

Dar vienas skirtumas yra tas, kad nors intelektinės nuosavybės teisės reglamentavimas skirtingose valstybėse didžia dalimi yra suvienodintas tarptautinėmis

²⁵ BLAINPAIN, R., *et al.* *International encyclopedia of laws: Commercial and economic law*. 1995, p. 92, Denmark.

²⁶ Abbott F., *et al.* *The international intellectual property system: commentary and materials*. Part 1. Hague/London/Boston: *Kluwer Law International*. 1999, p.198.

²⁷ Coca-Cola trade secrets 'stolen'. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016.03.28] Prieiga per internetą : <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/5152740.stm>

²⁸ Abbott F., *et al.* *The international intellectual property system: commentary and materials*. Part 1. Hague/London/Boston: *Kluwer Law International*. 1999, p.197.

²⁹ CHANDLER A., *et al.* *Perspectives on Intellectual Property*. Vol. 3. Harmonisation of Intellectual Property in Europe: A Case Study of Patent Procedure. London: Sweet & Maxwell, 1998. p. 9.

³⁰ Abbott F., *et al.* *The international intellectual property system: commentary and materials*. Part 1. Hague/London/Boston: *Kluwer Law International*. 1999, p.217.

sutartimis, tačiau verslo paslaptys skirtingose šalyse yra saugomos nevienodai. Tai reiškia, kad verslo, produkto ar paslaugos kūrėjas negali būti ramus, kad jo komercinės paslaptys, kurios Lietuvoje saugomos, bus taip pat saugomos ir kitose valstybėse. Tai ypač aktualu verslui, kuris peržengia vienos valstybės ribas. Nors visų kitų intelektinės nuosavybės rūšių reglamentavimas Europos Sąjungoje (ES) yra harmonizuotas, iki šiol komercinės paslaptys yra reglamentuojamos kiekvienoje valstybėje skirtingai. Siekdama pakeisti šią situaciją, Europos Komisija, atlikusi išsamias studijas, parengė pasiūlymą dėl naujos direktyvos³¹. Direktyva nustatys minimalų komercinių paslapčių apsaugos ir teisių gynimo lygmenį, kuris turės būti perkeltas į visų ES valstybių nacionalinę teisę.

Svarbus pakeitimas, kuris atsiras priėmus ir įgyvendinus naują direktyvą, bus taikomas sutrumpintas dvejų metų senaties terminas. Ieškiniai dėl neteisėto komercinių paslapčių panaudojimo ir teisių gynimo priemonių taikymo galės būti pareikšti teismui per dvejus metus nuo tos dienos, kai ieškovas sužinojo arba turėjo pagrindo sužinoti apie paskutinį faktą, suteikiantį pagrindą pareikšti ieškinį. Taip pat direktyvoje įtvirtinamas sąrašas laikinųjų apsaugos priemonių, kurias teismas galės taikyti šiose bylose, numatomi draudimai ir priemonės, kurias teismas galės taikyti spręsdamas bylą iš esmės. Kaip ir šiuo metu, asmuo, kurio teisės bus pažeistos, galės reikalauti, kad pažeidėjas atlygintų tiesioginius ir netiesioginius nuostolius, įskaitant negautas pajamas bei pažeidėjo nesąžiningai gautą pelną. Direktyvoje bus įtvirtintas kompensacijos principas, kuris šiuo metu taikomas kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo atvejais: vietoj reikalavimo atlyginti nuostolius nukentėjusioji šalis galės reikalauti vienkartinės žalos atlyginimo sumos, kuri bus apskaičiuojama pagal autorinius atlyginimus ar licencinius mokesčius, kuriuos pažeidėjas būtų sumokėjęs, jeigu jis būtų paprašęs leidimo naudoti tokią komercinę paslaptį.

Taigi, nesant vieningo komercinių paslapčių apsaugos teisinio reguliavimo, kiekviena ES valstybės narė savarankiškai nustato neatskleistos verslo informacijos apsaugos mechanizmus ir pažeistų teisių gynimo būdus. Europos Komisijos nuomone, tokia komercinių paslapčių apsaugos sistemos Europoje fragmentacija stabdo investicijas į inovacijas, riboja tarptautinį pažangių įmonių bei mokslo institucijų bendradarbiavimą.

³¹ Council of the European Union. *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of undisclosed know-how and business information against their unlawful acquisition, use and disclosure*. [interaktyvus]. Brussels, 2015 m. gruodžio 18 d [žiūrėta 2016.03.08.] Prieiga per internetą : <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15382-2015-REV-1/en/pdf>.

Įmonės nėra linkusios dalytis komercinę paslaptį sudarančia informacija su partneriais iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių, kadangi nėra tikros, jog tose valstybėse konfidencialiai informacijai taikoma apsauga yra pakankamai efektyvi.

1.3. Komercinės, profesinės, tarnybinės ir valstybinės paslapties santykis

Pirmiausia palyginkime komercines ir profesines paslaptis, kurių suvoktis ir apibrėžtys yra skirtingos:

1) komercinė paslaptis – tai informacija, turinti komercinę vertę. Profesinė paslaptis dažniausiai tokios vertės neturi.

2) profesinę paslaptį sudarančią informaciją sužinoję asmenys turi ją saugoti ne tik kol vykdo tam tikrą profesinę veiklą, bet ir pabaigus ją vykdyti. Tuo tarpu komercinę paslaptį saugoti ją sužinoję asmenys dažniausiai privalo tam tikrą apibrėžtą laiką (pavyzdžiui, metus nuo darbo santykių su komercinės paslapties savininku nutraukimo).

3) nagrinėjant komercinę paslaptį paprastai akcentuojama pozityvioji pusė – komercinės paslapties savininko teisės (kas sudaro šios teisės turinį, kokiais būdais ji gali būti ginama ir pan.), o analizuojant profesinę paslaptį labiau akcentuojama negatyvioji pusė – asmenų, sužinojusių informaciją, kuri sudaro profesinę paslaptį, pareiga laikytis konfidencialumo.

4) galiausiai, komercinė paslaptis priskirtina prie intelektinės nuosavybės objektų, o profesinė paslaptis labiau susijusi su teise į privatų gyvenimą ir jo slaptumą.

Kalbant apie valstybės ir tarnybos paslaptis, atsižvelgiame į Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo³² 2 straipsnio 2 bei 3 dalis ir matome, kad valstybės ir tarnybos paslaptis saugo skirtingus teisinius gėrius: t.y. valstybės paslaptimi yra saugomas Lietuvos Respublikos suverenitetas, teritorijos vientisumas, gynybinė galia, valstybės interesai bei žmogaus gyvybė, o tarnybine paslaptimi yra saugomi valstybės ar jos institucijų interesai. Atskleidus valstybės ar tarnybos paslaptis, gali kilti didelė žala išvardintiems teisiniams gėriams.

Apžvelgus visas šias paslaptis, galime daryti išvadą, jog visos jos yra nematerialus turtas, todėl jų apsaugai turi būti skiriamas ne mažesnis dėmesys nei materialaus turto

³² Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, nr. 105-3019, nauja įstatymo redakcija nuo 2004, nr. 4-29;

saugojimui. Visos šios paslaptys saugo konfidencialią informaciją, kurią atskleidus atsirastų didelė ir galimai nepataisoma žala informacijos savininkui. Pagrindinis jų skirtumas yra tas, kad jos saugo skirtingų subjektų interesus: vienos – privačių įmonių, kitos - privačių asmenų, trečios – valstybės bei jos institucijų. Taip pat jas skiria teisinis reglamentavimas: įstatymiškai įtvirtintas yra tik valstybės ir tarnybos paslapčių sąrašas (to reikalauja viešasis interesas), o komercinės ir profesinės paslapties sąrašas nėra pateikiamas, nes jis gali kisti atsižvelgiant į ekonominių, socialinių santykių mobilumą.

1.4. Komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos sąvokų santykio problematika

1.4.1. Konfidencialios informacijos samprata

Kiekvienoje bendrovėje yra sukaupta informacijos ir materialiose, ir nematerialiose formose. Tam tikra jos dalis yra itin svarbi komerciniu aspektu, nes yra konfidenciali, slapta, viešai neskelbtina. Kadangi konfidenciali informacija nėra šio mokslinio darbo objektas, šiame poskyryje pabandysime konkrečiai ir struktūriškai apžvelgti konfidencialios informacijos sampratą vien tam, kad tolimesnėje darbo eigoje galėtume atriboti komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos institutus.

LR teisės aktai nenumato konkretaus konfidencialios informacijos apibrėžimo, todėl vadovausimės teisės doktrinoje suformuotu apibrėžimu. Konfidenciali informacija – tai informacija, turinti komercinę vertę, nes nėra žinoma arba lengvai sužinoma tretiesiems asmenims, ir teikiama esant aplinkybėms, kurios verčia laikytis jos konfidencialumo sąlygų.

³³ Šis apibrėžimas išplaukia iš tam tikrų kriterijų.³⁴

1. Nustatant informacijos konfidencialumą, reikėtų atkreipti dėmesį į tokius klausimus: ar informacija prieinama visiems ar nedaugeliui žmonių, ar informacijos turėtojas įsitikinęs, kad informacija viešai neskelbtina ir, kad ji negali būti atskleidžiama, ar pastaroji informacija realiai atskirta nuo kitos informacijos, nelaikomos konfidencialia. Taip pat būtina pabrėžti, kad negalima naudotis ja ir kitiems leisti ja naudotis be šios informacijos turėtojo sutikimo.

³³ UŠPALIENĖ, R. Komercinė paslaptis ir jos sauga. Vilnius: *Lietuvos informacijos institutas*, 1997.

³⁴ *Ibid.*

2. Slaptos informacijos turėtojas turi turėti galimybę neleisti atskleisti jo teisėtai turimą informaciją ir teisę ginti ją nuo nesankcionuoto atskleidimo bei nesąžiningo komercinio panaudojimo, išskyrus atvejus, kai reikia ginti visuomenės interesus.
3. Konfidencialumo principas nelaikomas pažeistu, jei konfidenciali informacija atskleidžiama gavus jos turėtojo sutikimą, teisėsaugos organų reikalavimu arba atliekant profesinę pareigą bei pasinaudojant profesine teise.

Kalbant apie konfidencialios informacijos objektą galime teigti, kad LR teisės aktai nepateikia konkretaus konfidencialia informacija laikomų žinių sąrašo, tačiau įtvirtina dispozityvumą, nustatant ir apibrėžiant konfidencialios informacijos apsaugos objektą konkrečios bendrovės viduje, taip pat leidžia atitinkamo sandorio ar teisinio santykio šalims pačioms nustatyti, kas yra laikoma konfidencialia informacija. Plačiaja prasme konfidencialia informacija galima laikyti labai įvairias žinias: komercines paslaptis, informaciją, susijusią su asmens privačiu gyvenimu, valstybės paslaptis ar bet kokią kitą įstatymuose reglamentuotą ir saugomą informaciją. Nors nėra tam tikro, vientiso šio instituto reguliavimo, konfidenciali informacija minima kai kuriuose LR įstatymuose:

- LR Civilinio kodekso (toliau – „LR CK“) 2.87 str. 2 d.: Juridinio asmens valdymo organo narys turi būti lojalus juridiniam asmeniui ir laikytis konfidencialumo.³⁵
- LR CK 6.164 str. 1 d.: Jeigu viena šalis derybų metu suteikia kitai šaliai konfidencialią informaciją, tai kita šalis, sužinojusi ar gavusi šią informaciją, privalo jos neatskleisti ar nenaudoti savo tikslams neteisėtu būdu nepaisant to, ar sutartis sudaryta, ar ne. Šią pareigą pažeidus šalis privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius.³⁶
- LR CK 6.669 str.: Jeigu šalis vykdydama rangos sutartį gavo iš kitos šalies informaciją esančią komercine paslaptimi, arba kitokią sutartyje numatytą konfidencialią informaciją, tai ji neturi teisės atskleisti šios informacijos tretiesiems asmenims be kitos šalies sutikimo.³⁷
- LR CK 6.995 str.: Draudikas neturi teisės atskleisti informacijos, gautos jam vykdant draudimo veiklą, apie draudėją, apdraustą asmenį ar naudos gavėję, jų

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262, 2.87 str. 2 d.

³⁶ *Ibid*, 6.164 str. 1 d.

³⁷ *Ibid*, 6.669 str.

sveikatos būklę ar turtinę padėtį bei kitos draudimo sutartyje nustatytos konfidencialios informacijos, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis.³⁸

- Akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 16¹ str.4 d.: Bendrovė gali atsisakyti pateikti atsakymus į akcininko klausimus, jeigu jie susiję su bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi, konfidencialia informacija, informuodama apie tai akcininką, išskyrus atvejus, kai negalima nustatyti klausimą pateikusio akcininko tapatybės.³⁹
- ABĮ 18 str.: Akcininkas arba akcininkų grupė, turintys ar valdantys 1/2 ir daugiau akcijų ir pateikę bendrovei jos nustatytos formos rašytinį įsipareigojimą neatskleisti komercinės (gamybinės) paslapties, konfidencialios informacijos, turi teisę susipažinti su visais bendrovės dokumentais.⁴⁰
- ABĮ 34 str. 14 d.: Valdybos nariai privalo saugoti bendrovės komercines (gamybines) paslaptis, konfidencialią informaciją, kurias sužinojo būdami valdybos nariais.⁴¹
- ABĮ 37 str. 11 d.: Bendrovės vadovas privalo saugoti bendrovės komercines (gamybines) paslaptis, konfidencialią informaciją, kurias sužinojo eidamas šias pareigas.⁴²

Iš pateiktos informacijos akivaizdu, jog konfidencialios informacijos objektas yra labai įvairus ir gali apimti ne tik komercines paslaptis, bet ir daug platesnio pobūdžio informaciją. Formalieji teisės kriterijai praktiškai neriboja informacijos, kuri galėtų būti laikoma konfidencialia informacija pagal jos pobūdį ir turinį (išskyrus tam tikras išimtis, pavyzdžiui, kai informacija yra vieša.) Šios informacijos svarbą pabrėžia įstatymų normos, kurios įtvirtina pareigą ją saugoti.

³⁸ *Ibid*, 6.995 str.

³⁹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914, 16¹ str.4 d.

⁴⁰ *Ibid*, 18 str.

⁴¹ *Ibid*, 34 str. 14 d.

⁴² *Ibid*, 37 str. 11 d.

1.4.2. Komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos atskyrimas

Nors ankstesniuose šio darbo skyriuose buvo kalbama apie tai, kokia informacija turėtų būti laikoma komercine paslaptimi, kokie šios informacijos atskyrimo kriterijai ir kada informaciją galima laikyti komercine paslaptimi, tačiau nebuvo paliesta taip pat itin aktuali tema – komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos sampratų problematika bei jų (ne)tapatumas. Ar galime dėti lygybės ženklą tarp komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos? Ar nustatant skirtumą tarp komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos galime taikyti tuos pačius komercinės paslapties identifikavimo kriterijus? Ir ar apskritai galime nustatinėti komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos skirtumus? - šiame skyriuje bus apžvelgti tokie probleminiai klausimai.

Taigi iškeltam klausimui - ar galime dėti lygybės ženklą tarp komercinės paslapties ir konfidencialios informacijos – formuluojama išvada, jog konfidencialios informacijos sąvoka nėra tapati komercinės paslapties sąvokai: „konfidencialios informacijos sąvoka yra daug platesnė, komercinė paslaptis galėtų būti tik viena iš bendrovės saugomos komercinės informacijos sudedamųjų dalių“.⁴³ Kai kurie Lietuvos teisės praktikai linkę tokią informaciją išskirti kaip tarpinę grandį tarp komercinės paslapties ir viešos informacijos.⁴⁴ Kokie argumentai lemia šią išvadą? Pirmiausiai, norint išsiaiškinti teorinę atsakymo į iškeltą klausimą problematiką, būtina paminėti formaliąją priežastį, t.y. konkretų teisinį reguliavimą, kuris neleidžia sutapatinti konfidencialios informacijos ir komercinės paslapties. LR Civilinio kodekso 1.116 str. 1 d. nurodoma, jog informacija laikoma komercine paslaptimi, jei turi tikrą ar potencialią ekonominę vertę. Taigi tik tą informaciją, kuri turi ar gali turėti tiesioginę ar netiesioginę materialinę išraišką, galima pripažinti komercine paslaptimi. Žinoma, galima samprotauti, jog ir konfidenciali informacija gali turėti tam tikrą tiesioginę ar netiesioginę materialią išraišką. Toks teiginys nebus atmestinas. Tačiau kodėl galbūt mūsų suformuluota išvada nėra teisinga? Į tokius klausimus gali atsakyti tie patys kriterijai, kurie leidžia daryti išvadą, kada informaciją galima pripažinti komercine paslaptimi, o kada – ne.

Pradėkime nuo viešumo kriterijaus. Norint, kad informacija būtų pripažinta komercine paslaptimi, būtina įrodyti, kad informacija nebuvo viešai žinoma. Tikėtina, kad šiuo atveju skiriant komercinę paslaptį nuo konfidencialios informacijos skirtumų nerasime,

⁴³ PRANCKEVIČIUS, A. Konfidencialumas telekomunikacijų sektoriuje. *Juristas*, 2004, nr.9, p.4.

⁴⁴ ROMAŠKEVIČIENĖ, D. Komercinė paslaptis – tik tai kas saugoma. *Verslo žinios*, 2002-11-18., Nr.224, p.24

nes tiek konfidenciali informacija, tiek komercinė paslaptis yra/gali būti žinoma tik ribotam asmenų ratui ir tie asmenys yra įgaliojami tą informaciją žinoti. Remiantis šiuo kriterijumi, negalime nustatyti tikrojo konfidencialios informacijos ir komercinės paslapties atskyrimo kriterijaus, nes jei konfidenciali informacija ar komercinė paslaptis būtų žinoma viešai, kiekviena iš jų prarastų slaptumo ir vertės pobūdį, todėl pripažinimas tokios informacijos konfidencialia ar komercine paslaptimi būtų negalimas.

Vienas iš svarbiausių kriterijų, leidžiančių atskirti komercinę paslaptį nuo konfidencialios informacijos, yra apsaugos priemonių, kurių buvo imtasi komercinei paslapčiai apsaugoti, identifikavimas. Paanalizuokime situaciją: ūkio subjektas savo lokaliniu teisės aktu arba konfidencialumo sutartimi su darbuotoju nustato, jog ūkio subjekto konfidencialia informacija laikoma tam tikra informacija (x, y, z ir kt.). Šiuo atveju nenurodžius, jog komercinės ūkio subjekto paslaptys reiškia konfidencialią informaciją, automatiškai iškyla papildomo įrodinėjimo pareiga, kad ūkio subjektas turėjo omenyje ne konfidencialią informaciją kaip saugotiną, bet būtent komercinės paslapties apsaugą. Būtina priminti, jog pastaruoju atveju ūkio subjektas turėtų remtis kitais komercinių paslapčių nustatymo kriterijais, t.y. kiek tam tikra informacija buvo žinoma ūkio subjekto darbuotojams, kiek ji buvo žinoma viešai, kokios buvo dedamos ne tik teisinės pastangos informacijos apsaugojimui ar kokia tam tikros slaptos informacijos reikšmė galimiems ūkio subjekto konkurentams.

Taigi, matome, jog tai yra papildoma įrodinėjimo našta ūkio subjektui siekiant, jog tam tikra informacija, jei ji buvo nustatyta tik kaip konfidenciali informacija, būtų pripažinta ūkio subjekto komercine paslaptimi.

Taigi darytina išvada, jog būtent šis kriterijus, kuris parodo, kaip informacija yra identifikuojama pačiame ūkio subjekte ir prieš trečiuosius asmenis, leidžia suprasti, ar tam tikra informacija turi būti laikoma ūkio subjekto komercine paslaptimi, ar konfidencialia informacija. O tai yra svarbu, nes konfidenciali informacija nesuponuoja tokio paties apsaugos lygmens kaip komercinė paslaptis.

Dar vienas kriterijus, skiriantis komercines paslaptis nuo konfidencialios informacijos yra teisinės apsaugos pobūdis. Dažniausiai konfidencialios informacijos apsauga kyla iš sutarties, o komercines paslaptis gina įstatymas. Nebent esant galimam ginčui teismas nustatytų, jog remiantis turinio prieš forma principu ir tikraisiais šalių ketinimais

konfidenciali informacija iš tikrųjų apima komercinės paslaptis, tokiu atveju konfidenciali informacija būtų ginama komercinės paslapties pagrindu.

Kitas kriterijus, kurį būtina aptarti, yra reali ir potenciali informacijos vertė: konfidenciali informacija ir komercinės paslaptys gali būti vertinga informacija jos savininkui, taip pat gali būti išleista daug lėšų siekiant ją apsaugoti, tačiau tai dar nesuponuoja išvados, jog galima dėti lygybės ženklą tarp konfidencialios informacijos ir komercinės paslapties. Pagal anksčiau pateiktą informaciją darytina išvada, jog būtent slaptos informacijos savininko apsaugos lygio nustatymas valdomai informacijai ir lemia tai, kad komercinė paslaptis yra įstatymo saugoma intelektinė nuosavybė, priskirta prie civilinės teisės saugomų objektų, o konfidenciali informacija yra nustatoma/gali būti nustatoma tik šalių susitarimu ir už konfidencialios informacijos atskleidimą, net jei ji yra vertinga savininkui, konkurentui ar turi kitus anksčiau išvardintus kriterijus, galimas tik sutartinis nuostolių atlyginimas. Taigi, jei šalys nesusitars dėl konfidencialios informacijos atskleidimo atsakomybės sąlygų, konfidencialios informacijos savininkas turėtų įrodinėti, jog konfidenciali informacija visgi apėmė komercinę paslaptį ir jai taikomą apsaugos lygį, nes tik įrodžius tai, informacijos savininkas galėtų pretenduoti į galimų nuostolių atlyginimą. Todėl patartina tiek ūkio subjektui tarp ūkio subjekto ar jo darbuotojų, tiek ne darbo teisinių santykių pagrindu susitarti ne dėl konfidencialios informacijos apsaugos, bet dėl komercinių paslapčių saugojimo.

Palyginus ir aptarus šių dviejų institutų panašumus ir skirtumus būtų tikslinga pažvelgti į pačią šviežiausią teismų praktiką, kuri išaiškino, kad komercinės paslaptys tėra vienas iš konfidencialios informacijos elementų. Atsižvelgiant į informacijos pobūdį ir svarbą bei konfidencialumo pareigos intensyvumo laipsnį, konfidenciali informacija gali būti skirstoma taip:⁴⁵

1. Informacija, kuri, nors savininko įvardijama kaip konfidenciali, savaime yra akivaizdi ar lengvai pasiekiami (pavyzdžiui, viešai skelbiami įmonės finansinės atskaitomybės duomenys, viešai skelbiama informacija apie akcininkus, vykdomus projektus, verslo partnerius ir kt.). Tokia informacija, net jeigu ji ir yra įvardijama kaip konfidenciali, gali būti pripažinta nekonfidencialia ir už jos atskleidimą, pavišimą ar panaudojimą nekiltų teisinių padarinių.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 vasario 05 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v I.B, Nr. 3K-7-6-706/2016.

2. Informacija, kurią įmonės darbuotojai turi laikyti konfidencialia, tačiau tokia informacija, kai su ja yra susipažįstama, tampa neatsiejama jų gebėjimų, įgūdžių bei žinių dalimi (pavyzdžiui, įmonėje taikoma geroji praktika, vadybos metodai, darbo su klientais metodai, derybų vedimo būdai ir kt.). Todėl darbuotojai privalo laikytis pareigos saugoti tokio pobūdžio informaciją tik tol, kol dirba įmonėje, kurioje ją sužinojo. Pasibaigus darbo santykiams, buvę darbuotojai gali be jokių apribojimų naudoti šią informaciją savo naudai.

3. Specifinio pobūdžio konfidenciali informacija. Tokia informacija neatitinka komercinės paslapties apibrėžties, tačiau kai darbuotojas su ja susipažįsta, ji tampa neatsiejama jo gebėjimų, žinių ir kompetencijos dalimi. Ši informacija yra saugoma, o už jos atskleidimą ar panaudojimą, net ir pasibaigus darbo santykiams, buvusiam darbuotojui gali grėsti teisinė atsakomybė.

4. Komercinės paslaptys – konfidencialūs duomenys, kurie yra tokie specifiniai ir reikšmingi, kad darbuotojai, net ir pasibaigus darbo santykiams, sutartyje ar įstatyme nustatytą laiką negali teisėtai panaudoti jų jokiais tikslais, kurie koku nors būdu galėtų pažeisti teisėto informacijos savininko teises ir teisėtus interesus.

Apibendrinę šiuos du institutus bei apžvelgę naujausią teismo išaiškinimą šių dviejų institutų atribojimo klausimu, galime teigti, jog jų reikšmė teisiniuose santykiuose nėra tapati. Tačiau tais atvejais, kai tam tikra informacija nėra pripažįstama komercine paslaptimi, ji gali būti saugoma kaip konfidenciali informacija, o pareigos, susijusios su konfidencialios informacijos apsauga, visada yra detalizuojamos šalių susitarime, todėl šalys savo sutartyse gali numatyti, kad saugoma ne tik komercinė (gamybinė) paslaptis, bet ir kita konfidenciali informacija.

ANTRA DALIS

2. Įmonės komercinių paslapčių apsauga nuo komercinės paslapties gavėjų

Dažnas darbdavys susimąsto apie savo įmonės komercinių paslapčių apsaugą tik įvykus jautrios komercinės paslapties perdavimo konkurentui arba pavišimo faktui. Taip atsitikus, komercinė paslaptis praranda savo vertę, o darbdavys – įdirbį rinkoje. Taip atsitinka todėl, kad ne visi supranta būtinybę preventyviai saugoti paslaptis. Komercinės paslaptys yra intelektinė nuosavybė, kitaip tariant – tam tikra nuosavybės rūšis. Kai kurių autorių nuomone,⁴⁶ labai paprasta suprasti materialios įmonės nuosavybės apsaugos būtinybę, juk niekas be pagrindo ir protingo atlyginimo neatiduoda materialinių vertybių, nes supranta, jog dėl to sumažės įmonės materialus turtas, o atskleidžiant informaciją nesusimąstoma, kurioje „įmonės balanso“ eilutėje atsirastų minuso ženklas. Taigi šiame skyriuje atsakysime į klausimus: ką daryti, kad taip neatsitiktų? Kokios pagrindinės informacijos savininko, šiuo atveju darbdavio, pareigos norint apsaugoti ir išsaugoti komercines paslaptis? Kokių veiksmų darbdavys turėtų imtis norint maksimaliai apsaugoti savo įmonės paslaptis?

Visų pirma apžvelkime komercinės paslapties gavėjus - asmenis, turinčius galimybę susipažinti su įmonės komercine paslaptimi. Juos galime išskirti į dvi grupes :

1. Gavėjai įmonės viduje :
 - Darbuotojai
 - Akcininkai
 - Stebėtojų taryba
 - Valdyba
2. Gavėjai santykiuose su kitais asmenimis :
 - Verslo partneriai
 - Klientai
 - Konsultantai
 - Kiti tretieji asmenys

⁴⁶ ŠIMKŪNAS, M. Komercinės paslaptys – konkurencinio pranašumo priemonė. *Verslo žinios, Karjera ir vadyba*, 2004, nr.15, nr.76.

Kaip matome, asmenų, galinčių susipažinti su komercinėmis paslaptimis, yra gana daug, tačiau didžiausią dėmesį šiame moksliniame darbe skirsime gavėjams įmonės viduje, t.y. būtent darbuotojams ir akcininkams, taip pat apžvelgsime apsaugos aspektus santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Išanalizuosime ir išsiaiškinsime dažniausiai kylančias problemas, susijusias su komercinės paslapties apsauga būtent šių gavėjų kontekste, taip pat atkreipsime dėmesį į komercinės paslapties apsaugos ypatumus - į tai, kas lemia specifinio reglamentavimo poreikį. Išskirsime tai, kas vertinga savaime, ir tai, kas išskirtinai būdinga kiekvienam komercinių paslapčių gavėjui, vertinsime skirtingus interesus, su kuriais susiduriama paslaptimi disponuojant.

2.1. Bendrosios komercinės paslapties apsaugos priemonės

Šiame skyriuje analizuosime komercinės paslapties apsaugos priemonių svarbą bei jų reikšmę tolimesnei įmonės veiklai. Taip pat bandysime įrodyti, jog norint turėti efektyvią komercinės paslapties apsaugos sistemą įmonės viduje, būtina susikurti centralizuotą ir kompleksinę apsaugos sistemą, kuri apimtų ir teisinę, ir technologinę apsaugą.

2.1.1. Teisinės komercinės paslapties apsaugos priemonės

Kalbant apie teisinę apsaugą reiktų išskirti įmonės komercinių paslapčių sąrašą (toliau – sąrašas), kaip vieną iš pagrindinių komercinės paslapties apsaugos priemonių. Ši apsaugos priemonė pagal nusistovėjusią teismų praktiką buvo itin reikšminga, ji suponavo komercinės paslapties egzistavimą bei jos apibrėžtumą. Tačiau atsižvelgus į naujausią teismų išaiškinimą matysime, jog reguliavimas šiuo klausimu iš dalies pakito.

Pirmiausia aptarkime nusistovėjusį reguliavimą, tam, kad galėtume įvertinti naujiausio reguliavimo galimus privalumus ar trūkumus. Šios apsaugos priemonės reikšmingumą suponavo tam tikros praktinės situacijos, pavyzdžiui, kai *de facto* vieno ūkio subjekto komercinė paslaptimi laikoma informacija pasinaudoja kažkoks subjektas, tačiau įrodyti, kad informacija buvo neteisėtai pasisavinta ir atskleista, sunkiau dėl tokios informacijos neapibrėžtumo. Dėl šios priežasties tampa sudėtingiau taikyti atsakomybę neteisėtai informaciją atskleidusiems asmenims⁴⁷. Tokios nuomonės laikydavosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyse konstatavęs, kad “komercinės paslapties atskleidimas

⁴⁷ JANUŠAUSKAITĖ, K., *et al.* Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga. *Juristas*. 2003, nr. 1. p. 5.

galimas tik tuomet, jei jos toje bendrovėje yra pripažintos komercinėmis paslaptimis ir darbuotojas yra supažindintas su tokiu bendrovėje pripažintu paslapčių sąrašu ir yra įsipareigojęs jų neatskleisti pašaliniams asmenims.”⁴⁸

Taigi pabandykime atsakyti į klausimą, kaip pagal ankstesnę teismų praktiką reiktų taisyklingai reglamentuoti komercines paslaptis? Pirmiausia, šias paslaptis reiktų formalizuoti, t.y. pasitvirtinti bendrovės komercinių paslapčių sąrašą. LR akcinių bendrovių įstatymo 34 str. 3 dalyje numatyta, kad informaciją, kuri laikoma bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi (išskyrus Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytą viešą informaciją), nustato bendrovės valdyba nutarimu, o jai nesant - kitas kompetentingas bendrovės valdymo organas, pvz.: bendrovės vadovas išleisdamas įsakymą – LR ABĮ 37 str.10 d. Valdybos nutarime ar bendrovės direktoriaus įsakyme turėtų būti komercinių (gamybinių) paslapčių sąrašas, darbuotojų supažindinimo su komercinėmis paslaptimis tvarka, komercinių paslapčių sutarčių su darbuotojais sudarymo tvarka, galiojimo terminai ir jų nevykdymo teisinės pasekmės. Detaliai apibrėžus bendrovėje saugotinas komercines paslaptis, kiekvienas darbuotojas, kuriam gali būti žinomos šios paslaptys atliekant pavestas darbo funkcijas, privalo būti pasirašytinai supažindintas su komercinių paslapčių sąrašu. Iš esmės, pagal reikalavimus išplaukiančius iš teisės normų ir teismų praktikos to pilnai pakaktų komercinės paslapties apsaugai įtvirtinti, o įvykus neteisėtam komercinės paslapties atskleidimo faktui ji būtų ginama. Tačiau norint turėti efektyvesnę komercinių paslapčių apsaugą patartina bendrovėje įsakymu pasitvirtinti ir komercinės paslapties naudojimo tvarką. Tokia tvarka turėtų apibrėžti sąvokas, naudojamas komercinių paslapčių sąraše, bei tokios informacijos naudojimo būdus, sąlygas, apsaugos mechanizmą ir visą kitą naudojimosi komercine paslaptimi tvarkos detalizaciją. Jei, pavyzdžiui, bendrovėje komercine paslaptimi laikomos ne visos sutartys, reikėtų apibrėžti, kokios sutartys yra laikomos komercine paslaptimi, kokie klientai – esami, potencialūs, buvę ar visi klientai yra laikomi komercine paslaptimi. Taip pat vertėtų nustatyti, kas yra laikoma neteisėtu komercinės paslapties atskleidimu bei nurodyti, kaip turėtų elgtis darbuotojas, neatsargiai atskleidęs komercinę paslaptį. Taip pat galima nustatyti, kada visgi darbuotojai privalo atskleisti komercinę paslaptį įstatymų nustatytoms institucijoms ir pareigūnams bei tokio informacijos atskleidimo tvarką. Susipažinę su

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Ž.M. v. UAB “Omnitel”, Nr. 3K-3-455/2001, kat. 2.4.3.11; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. UAB “Lietuva Statoil”, Nr. 3K-3-584/2003, kat. 2.4.3.11.

dokumentais ir juos pasirašę, darbuotojai privalo jais vadovautis. Atsisakymas pasirašyti įsakymą, kuriuo nustatomas komercinės paslapties sąrašas ir jos naudojimo tvarka, traktuotinas kaip darbo drausmės pažeidimas ir už tai gali būti taikoma drausminė atsakomybė.⁴⁹ Taip pat patartina parengti ir bendrovės taisykles dėl komercinės paslapties saugojimo, jose įtvirtinti šiuos reikalavimus: neišnešti iš darbovietės dokumentų, nepalikti dokumentų, kompiuterių be priežiūros pietų metu ir pan. Be to, rekomenduotina nuolat instrukuoti bendrovės darbuotojus bendrovės komercinių paslapčių apsaugos klausimais, periodiškai tikrinti, kaip darbuotojai laikosi organizacinių komercinių paslapčių saugojimo taisyklių.

Kita teisinė paslapties apsaugos priemonė yra konfidencialumo sutartys. Kurios yra aktualios ir įmonės viduje, ir santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Šios sutarties būtinybė kyla verslo santykiuose teikiant ar perkant paslaugas, sudarant ilgalaikio bendradarbiavimo sutartis su verslo partneriais, klientais ir pan., tačiau rizikingiausia sritis, kur komercinę paslaptį siektina itin apsaugoti, yra darbo teisiniai santykiai. Tarp kiekvieno darbuotojo bei įmonės turėtų būti pasirašoma komercinių paslapčių neatskleidimo sutartis arba, kitaip tariant, konfidencialumo sutartis. Įmonė, sudariusi su darbuotojais komercinių paslapčių neatskleidimo sutartis, įgauna teisę reikalauti iš kiekvieno darbuotojo vykdyti šią sutartį ne tik tiesiogiai įmonėje vykdant savo darbinės funkcijas, bet ir laisvu nuo darbo laiku, net po darbo sutarties nutraukimo ar perėjus į kitas pareigas. Pagal šią sutartį darbuotojas taip pat įsipareigoja ne tik aktyvia pareiga neatskleist šių paslapčių, bet ir pasyvia - nesuteikti galimybės konkurentams tokią informaciją gauti. Tačiau plačiau konfidencialumo įsipareigojimus su darbuotojais aptarsime kitame mokslinio darbo skyriuje.

Išsiaiškinus taisyklingo reglamentavimo subtilybes bei ankstesnius teismų praktikos išaiškinimus dėl komercinių paslapčių sąrašo reikalingumo, galime jas palyginti su naujausiu Lietuvos Aukščiausiojo teismo išaiškinimu dėl teisinės apsaugos priemonių. Šiame išaiškinyje teismas pažymi, kad ūkio subjektui suteikta teisė spręsti, kokia informacija jam vertinga, slapta ir saugoma nuo trečiųjų asmenų, tačiau joje nėra ūkio subjektui keliamų reikalavimų tokią informaciją įforminti kaip komercinių paslapčių sąrašą. Fizinė prasme tai nėra būtina, jog tai, kas atitinkamoje bendrovėje yra komercinė paslaptis, būtų nurodyta

⁴⁹ Konfidenciali informacija ir jos apsaugos būdai įmonėse. [interaktyvus]. *Juristas*. [žiūrėta 2016.03.06]
Prieiga per internetą: <http://www.vilniausapskaita.lt/publikacijos/105-konfidenciali-informacija-ir-jos-apsaugos-budai-imonese>

viename materialiaame arba elektroniniame dokumente. Komercinės paslapties savininkas šiuo atveju turi teisę pats pasirinkti, kokių būdu asmenims (įskaitant darbuotojus), kurių atliekamos funkcijos reikalauja susipažinti su komercinę paslaptį sudarančia informacija, bus suformuotas aiškus ir nedviprasmiškas suvokimas, kad atitinkami duomenys yra įmonės komercinė paslaptis. Svarbu tai, kad pasirinktas būdas leistų vienareikšmiškai nustatyti ir fiksuoti tam tikro asmens žinojimo apie tai, kas yra komercinė paslaptis, faktą. Sąrašas fizine prasme yra tik vienas iš būdų suformuoti asmens žinojimą apie tam tikros informacijos slaptumą, tačiau šis būdas nėra vienintelis.⁵⁰

Taigi palyginus dabartinį ir ankstesnįjį reguliavimą galime daryti išvadą, kad teismas šiuo atveju palengvino komercinės paslapties savininkų kelią link reglamentuotos komercinių paslapčių apsaugos bei suteikė galimybę pasirinkti tam tikrą alternatyvų būdą ar procedūrą komercinių paslapčių sąrašui pakeisti ir taip apsaugoti komercines paslaptis. Kadangi reguliavimas „visai šviežias“ negalime vertinti jo iš praktinės pusės, tačiau manytina, jog naujasis reguliavimas dėl padidinto dispozytimumo komercinių paslapčių apsaugos atveju gali kelti dar daugiau sumaišties, kaip pavyzdžiui, dėl galimai netikslingai pasirinkto alternatyvaus komercinių paslapčių apsaugos būdo. Taip manytina atsižvelgiant į nusistovėjusią teismų praktiką, kurioje vyravo daug didesnis apibrėžtumas, kas ir kaip turėtų būti reglamentuota, pabrėžiant komercinių paslapčių sąrašo būtinybę be jokių pasirinkimo variantų.⁵¹ Taigi ankstesnėse teismo nutartyse buvo akcentuojamas konkretesnis reguliavimas, bet vistiek kildavo nemažai įrodinėjimo problemų, ar atskleista informacija buvo komercinė paslaptis, ar ne.⁵² Todėl manytina, kad kuo mažiau laisvės suteikiama pasirinkti, tuo sukuriama konkretesnis ir tikslesnis reguliavimas.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 vasario 05 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v I.B, Nr. 3K-7-6-706/2016.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Ž.M. v. UAB „Omnitel“, Nr. 3K-3-455/2001, kat. 2.4.3.11; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. UAB „Lietuva Statoil“, Nr. 3K-3-584/2003, kat. 2.4.3.11.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 04 d. nutartis civilinėje byloje G.V v UAB „Jurby Water Tech“ Nr. 3K-3-350/2012.

2.1.2. Technologinės komercinės paslapties apsaugos priemonės

Pereikime prie technologinių komercinių paslapčių apsaugos priemonių, tokių kaip informacinių technologijų apsauga bei patalpų saugumas, kurios yra neatsiejamos nuo teisinių apsaugos būdų ir turi veikti sistemiškai.

Technologines apsaugas vertinsime kaip informacijos savininkų protingas pastangas apsaugoti savo įmonės komercines paslaptis nuo galimo informacijos nutekėjimo. Prevencinės priemonės, padedančios išvengti komercinės paslapties nutekėjimo, pasak pasaulinę saugumo sprendimų lyderę „McAfee“ Lietuvoje atstovaujančios tarptautinės IT bendrovės „DPA Lietuva“ vadovo Lauryno Truncės, būtų tokios, kurios užtikrina visose elektroninėse laikmenose esančios informacijos centralizaciją, o integravus rezervinių duomenų kopijų kūrimo sistemą, visos turimos informacijos apyvarta būtų pajungiama aiškiai kontrolei, kai galima reguliuoti ir informacijos prieinamumą. Taip pat būtinas centralizuotas saugumo sprendimas saugumo specialistams leidžiantis visas grėsmes identifikuoti bei valdyti nuotoliniu būdu. Be duomenų kodavimo reikia ir duomenų praradimo prevencijos užtikrinimo. Centralizuotai veikianti sistema ne tik leidžia kaupti ir tyliai sekti darbuotojų elgesį su konfidencialia informacija, bet ir sustabdo bet kokius veiksmus numatytos saugumo politikos pažeidimo atveju. Ši prevencija apsaugotų įmones nuo komercinio šnipinėjimo, kurį plačiau paanalizuosime kituose šio mokslinio darbo skyriuose.

Trumpai apžvelkime šiuo klausimu atliktų tyrimų duomenis. 2012 m. spalį agentūros „Vilmorus“ bendrovės „Corporate Securitus“ iniciatyva buvo atliktas pirmasis tyrimas apie Lietuvos verslo saugumo grėsmių suvokimą. Apklausoje dalyvavo 1 tūkst. stambių ir vidutinių šalies verslo bendrovių, pasisakė 300 jų vadovų. Apklausoje buvo tiriamos dvi aktualijos t. y. : šnipinėjimo grėsmė mažose bendrovėse ir verslininkų požiūris į saugumą. Apklausus stambiausias ir vidutines šalies bendroves paaiškėjo, kad daugumoje jų yra saugumo spragų, kurios įmonėms gali pridaryti milijoninių nuostolių, paskandinti skolose ir sužlugdyti verslo plėtrą“, - sakė verslo saugumo ir korupcijos rizikos valdymo specialistas Ernestas Lipnickas.⁵³ Kalbant apie šnipinėjimo grėsmę, tyrimų rezultatai išsidėstė taip:

⁵³ KALESVYKAS, R., *et al.* Ekspertai: Atsainus vadovų požiūris į saugumą gali paskandinti verslą. [interaktyvus]. 2012.11.13, [žiūrėta 2016.02.28] Prieiga per internetą: <http://verslas.lrytas.lt/izvalgos-ir-nuomones/ekspertai-atsainus-vadovu-pozioris-i-sauguma-gali-paskandinti-versla.htm>

93 % apklaustų bendrovių atstovai nurodė, jog imasi kokių nors priemonių, kad apsaugotų savo verslą nuo galimų grėsmių, 17 % - beveik penktadalis - apklaustų bendrovių nurodė, kad jų verslui buvo kilusi grėsmė dėl žmogiškųjų išteklių, informacinių technologijų ir elektroninių duomenų, patalpų ir teritorijos ar informacijos saugumo bei komercinio šnipinėjimo ar korupcijos.

Tyrimo metu, kuriame buvo vertinamas verslininkų požiūris į saugumą, buvo užduodami klausimai, pagal kuriuos buvo sprendžiama, ar verslininkai skiria pakankamai dėmesio savo bendrovės bei komercinių paslapčių apsaugai:

- Kokių grėsmių apsaugai teikiate pirmenybę?

Tyrimas parodė, kad šalies verslininkai pavienes saugumo grėsmes suvokia vienodai – daugiau nei pusė respondentų (52 proc.) jas laiko vienodai svarbiomis, neišskirdami individualių, konkrečiai jų konkurencinei rinkai būdingų saugumo rizikų.

- Ar naudojate kompleksines apsaugos sistemas savo bendrovėse?

Dauguma bendrovių (67 proc.) neturi įsidiegusios kompleksinės apsaugos sistemos, skirtos jos saugumo grėsmių ir rizikų valdymui. Ekspertų teigimu, tai rodo, kad saugumo grėsmių valdymas atliekamas paviršutiniškai. Taip pat reiktų pabrėžti, kad nė viena apklausta bendrovė neturėjo kompleksinės apsaugos, kuri apimtų visus šešis saugumo sektorius (žmogiškieji išteklių ir darbuotojų lojalumas, informacinių technologijų apsauga, patalpų saugumas, informacijos konfidencialumas, komercinių paslapčių saugojimas ar korupcijos apraiškos).

Taigi apibendrinę abu šiuos tyrimus galime daryti išvadą, kad verslininkai suvokia komercinių paslapčių apsaugos būtinybę ir kad ši problema darosi vis aktualesnė. Tai įrodo pirmojo tyrimo duomenys: 93 % verslininkų imasi nors kokių nors priemonių apsaugai užtikrinti. Tačiau verslininkai nepakankamai įvertina situacijos rimtumą ir nesupranta, kad į verslo saugumą reikia žiūrėti kompleksiskai (antrojo tyrimo rezultatai), jie apsiriboja antivirusinių programų įdiegimu, pastato apsauga ir sutarčių su darbuotojais dėl konfidencialios informacijos pasirašymu. Tačiau toks mąstymas yra per siauras, bendrovėse naudojamos pavienės apsaugos priemonės veikia kaip atskiros programos, kurios nėra pakankamai veiksmingos.

Apžvelgę teises ir technologines komercinių paslapčių apsaugos rūšis bei buvusius jų reglamentavimo ir saugumo lygius, galime juos palyginti su naujausiu teismo išaiškinimu, kuriame sakoma, jog komercinės paslapties apsaugos priemonės neturėtų pernelyg apsunkinti

asmens ūkinės komercinės veiklos vykdymo ir reikalauti neproporcingų finansinių, žmogiškųjų ar kitokių išteklių. Skirtinga komercinę paslaptį sudarančios informacijos esmė, pobūdis, panaudojimo sritis ir būdai, ekonominė vertė, sukurianti skirtingą konkurencinį pranašumą, nulemia ir skirtingus apsaugos protingumo standartus. Kuo vertingesnė konkreti komercinę paslaptį sudaranti informacija, tuo intensyvesni turi būti jos savininko veiksmai šiai informacijai saugoti, kad ši apsauga būtų pripažinta protinga. Paprastai informacijos savininkas turėtų sudaryti sąlygas kitiems asmenims aiškiai ir nedviprasmiškai suprasti, kad atitinkama informacija yra slapta, jis taip pat turi sukurti tvarką, kaip su šia informacija susipažinti, užtikrinti jos laikymąsi. Be minėtų reikalavimų turi būti protingai apibrėžiamas asmenų, kuriems komercinė paslaptis teisėtai atskleidžiama, ratas - neturi egzistuoti galimybės susipažinti su komercine paslaptimi tiems asmenims, kuriems tai objektyviai nėra reikalinga.⁵⁴

Kaip matome, pagrindinės pareigos, tokios kaip komercinių paslapčių nustatymo ir reglamentavimo pareiga, tikslinga darbuotojų informavimo pareiga bei teisingų ir protingų teisinių bei technologinių apsaugos priemonių pasirinkimo pareiga priklauso komercinės paslapties savininkui, tačiau čia ir iškyla minėtosios problemos: komercinės paslapties savininkų požiūris į komercinės paslapties apsaugą yra per siauras, jie nepakankamai atsakingai žvelgia į galimai kilsiančias problemas dėl komercinės paslapties atskleidimo ar informacijos nutekėjimo kibernetinėmis priemonėmis, neteikia pirmenybės prevencinei apsaugai, o rūpintis apsauga pradeda tik įvykus komercinės paslapties paviešinimo faktui. Tačiau kiekvieną verslą galima apsaugoti, tik jo saugumo lygis priklausys nuo komercinių paslapčių savininkų įdirbio sėkmingo ir ilgalaikio verslo link.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 vasario 05 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v I.B, Nr. 3K-7-6-706/2016.

2.2. Komercinės paslapties gavėjai

Didžiausią dėmesį šiame skyriuje skirsime gavėjams įmonės viduje, t.y. būtent darbuotojams ir akcininkams, taip pat apžvelgsime apsaugos aspektus santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Išanalizuosime ir išsiaiškinsime dažniausiai kylančias problemas, susijusias su komercinės paslapties apsauga būtent šių gavėjų kontekste, taip pat atkreipsime dėmesį į komercinės paslapties apsaugos ypatumus - į tai, kas lemia specifinio reglamentavimo poreikį. Išskirsime tai, kas vertinga savaime, ir tai, kas išskirtinai būdinga kiekvienam komercinių paslapčių gavėjui, vertinsime skirtingus interesus, su kuriais susiduriama paslaptimi disponuojant.

2.2.1. Komercinės paslapties apsauga nuo įmonės akcininkų, jų teisės susipažinti su įmonės komercinėmis paslaptimis problematika

Kaip jau minėjome, įmonės akcininkas yra vienas iš komercinės paslapties gavėjų įmonės viduje. Šiame poskyryje analizuosime ir aiškinsimės dažniausiai kylančias problemas, susijusias su komercinės paslapties apsauga akcininkų kontekste. Taip pat atkreipsime dėmesį į komercinės paslapties apsaugos ypatumus, į tai, kas lemia specifinio reglamentavimo poreikį, vertinsime akcininko interesą įgyvendinti neturtines akcininko teisę – susipažinti su bendrovės konfidencialia informacija, į kurią patenka ir bendrovės komercinės (gamybinės) paslaptys.

Visų pirma gilinsimės į teisės normas, reglamentuojančias akcininkų teisę susipažinti su bendrovės komercinėmis paslaptimis.

Pagal LR Akcinių bendrovių įstatymo 18 str., akcininkui raštu pareikalavus, bendrovė ne vėliau kaip per 7 dienas nuo reikalavimo gavimo dienos privalo sudaryti akcininkui galimybę susipažinti ir (ar) pateikti kopijas šių dokumentų: bendrovės įstatų, metinių ir tarpinių finansinių ataskaitų rinkinių, bendrovės metinių ir tarpinių pranešimų, auditoriaus išvadų ir audito ataskaitų, visuotinių akcininkų susirinkimų protokolų ar kitų dokumentų, kuriais įforminti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimai, stebėtojų tarybos pasiūlymų ar atsiliepimų visuotiniams akcininkų susirinkimams, akcininkų sąrašų, stebėtojų

tarybos ir valdybos narių sąrašų, kitų bendrovės dokumentų, kurie turi būti vieši pagal įstatymus, taip pat stebėtojų tarybos ir valdybos posėdžių protokolų ar kitų dokumentų, kuriais informinti šių bendrovės organų sprendimai, jeigu šie dokumentai nėra susiję su bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi, konfidencialia informacija. Akcininkas arba akcininkų grupė, turintys ar valdantys 1/2 ir daugiau akcijų ir pateikę bendrovei jos nustatytos formos rašytinį įsipareigojimą neatskleisti komercinės (gamybinės) paslapties, konfidencialios informacijos, turi teisę susipažinti su visais bendrovės dokumentais. Bendrovė gali atsisakyti sudaryti akcininkui galimybę susipažinti ir (ar) pateikti dokumentų kopijas, jeigu negalima nustatyti dokumentų pareikalavusio akcininko tapatybės. Atsisakymą sudaryti akcininkui galimybę susipažinti ir (ar) pateikti dokumentų kopijas bendrovė turi informinti raštu, jeigu akcininkas to pareikalauja. Ginčus dėl akcininko teisės gauti informaciją sprendžia teismas.⁵⁵

Kaip matome, įstatymas nurodo, jog tik tam tikri asmenys – akcininkai, turintys atitinkamą skaičių bendrovės akcijų, gali susipažinti su informacija, kuri sudaro bendrovės komercinę paslaptį, ir tai tik įvykdę esminę sąlygą - pateikę bendrovei jos nustatytos formos rašytinį įsipareigojimą neatskleisti komercinės (gamybinės) paslapties, konfidencialios informacijos. Rašytinio įsipareigojimo dėl informacijos išsaugojimo pasirašymas yra sandoris, kadangi sukuria akcininkui ir bendrovei teises ir pareigas. Akcininkas įgyja teisę reikalauti informacijos ir prisiima prievolę neskleisti gautos informacijos (duomenų), o bendrovei įpareigojama teikti reikalaujamus duomenis. Akcininkui gali atsirasti prievolė atlyginti žalą, padarytą neteisėtu duomenų paskelbimu, t.y. dėl konfidencialumo pareigos pažeidimo. Įsipareigojimo tekste esanti sąlyga dėl baudos kvalifikuotina kaip prievolės įvykdymo užtikrinimas – netesybos baudos forma (CK 6.71 str.). Jeigu, atsižvelgiant į akcininko interesus, iškeltume klausimą: ar nustatyta bauda riboja akcininko teisę gauti informaciją? Turbūt būtų sunku atsakyti, tai yra fakto klausimas ir į jį gali būti atsakyta išnagrinėjus faktines aplinkybes, susijusias su informacijos apimtimi, įmonės veikla, baudos pagrįstumu, jos mokėjimo sąlygomis ir kitomis svarbiomis bylai aplinkybėmis.⁵⁶

Su šia, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, iš dalies sutiktume, nes tik išanalizavus kiekvieną individualią situaciją galima išsigryninti tam tikras svarbias faktines

⁵⁵Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914, 18 str.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. birželio 04 d. nutartis civilinėje byloje VI. Bieliauskas ir A. Bieliauskas v. AB „Mažeikių nafta“, Nr. 3K-3-647/2003.

aplinkybes, tačiau šiuo atveju tik tam, kad pagal jas būtų nustatytas atitinkamas baudos dydis atskleidus bendrovės komercines paslaptis, nes bauda negali būti akcininko teisės susipažinti ar gauti informaciją ribojimu. Tai yra viena iš civilinės atsakomybės formų, jis sukuria apsaugos mechanizmą bendrovei bei įpareigoja akcininką elgtis sąžiningai.

Įsigilinus į teisės normą, reglamentuojančią akcininko teisę susipažinti su bendrovės komercine paslaptimi, galime pereiti prie akcininko intereso gauti bendrovės konfidencialią informaciją, kurioje yra aprašytos ir bendrovės komercinės paslaptys.

Pagal analizuotą teismų praktiką, kuri bus cituojama pagrindžiant kiekvieną teiginį, akivaizdu, jog akcininko interesai gali būti dvejopi:

1. Teisėti interesai, kaip neturtinės akcininko teisės įgyvendinimo išraiška;
2. Interesai, kurių vedinas akcininkas piktnaudžiauja teise ir kurie kelia pavojų tolimesnei įmonės veiklai.

Teisėti akcininko interesai preziumuojami tada, kaip nėra įrodyta, kad bendrovės akcininkas norėjo ir galėjo pakenkti bendrovės interesams.⁵⁷ Kalbant apie kylančias problemas ginant teisėtus bendrovės akcininko interesus, reiktų įsigilinti į pateiktą situaciją bei teismo išaiškinimą. Iš LR Akcinių bendrovių įstatymo 18 straipsnyje įtvirtintos normos dėl akcijų kiekio, kuriam esant akcininkui gali būti suteikta galimybė susipažinti su įmonės komercine paslaptimi (t.y 1/2 ir daugiau), kildavo nemažai nesutarimų. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas⁵⁸ yra pasakęs, kad ši įstatymo norma nėra imperatyvioji, nes akcininko teisė susipažinti su dokumentais nei valstybei, nei visuomenei nekelia neigiamų padarinių. Todėl bendrovė savo įstatuose gali nustatyti platesnes teises akcininkams, kaip pavyzdžiui, viena bendrovė savo įstatuose nustatė pagal turimų akcijų dalis išplėstinį akcininkų skirstymą, kuris susidarė iš trijų grupių:

1. Bet kuris akcininkas;
2. Akcininkas, turintis akcijų 1/10;
3. Akcininkas, turintis akcijų 1/2.

Kaip matome, įstatuose numatyta papildoma grupė (akcininkas, turintis akcijų 1/10), kurios nėra įtvirtintos LR Akcinių bendrovių įstatymo 18 str.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje K. V. v UAB „Bioprocesas“ Nr. 3K-3-607/2008.

⁵⁸ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo teisėjų kolegija. 2006 m. rugpjūčio 24 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje N3-861-06.

Taigi ieškovas pagal ABĮ nuostatas negalėtų susipažinti su bendrovės konfidencialia informacija ir bendrovės komercine paslaptimi, tačiau pagal bendrovės Įstatų 93 straipsnį akcininkas patenka į akcininkų, turinčių teisę susipažinti su visais protokolais, bendrovės sudarytais sandoriais, suteiktais laidavimais, garantijomis, ilgalaikio materialaus turto įkeitimų ir mainų sutartimis, sąrašą. Todėl šiuo atveju bendrovė negali varžyti ieškovo teisės į informaciją, kuri išvardyta bendrovės įstatuose.⁵⁹

Manytina, jog nukrypimas nuo įstatyminio reguliavimo visuomet įneš vienokio ar kitokio neaiškumo ir dėl to gali kilti ginčai, tačiau galime sutikti su tokia teismų dispozityvumo išraiška, suteikiančia galimybę bendrovei pačiai nuspręsti, kokias ribas nusistatyti akcininkų teisėms bendrovėje. Taip manytina todėl, kad bendrovės įstatai turi įstatymo galią bendrovei, kuriuos ji gali plėsti nenusižengdama imperatyvioms įstatymo normoms. Ir šiuo atveju tik nuo jos pačios protingo pasirinkimo priklauso tolimesnis bendrovės saugumas, tačiau plėsti bendrovės akcininkų teisių nepatartume, nes kartais tai gali privesti prie neigiamų padarinių bendrovei: juk ne visuomet akcininko interesai bus orientuoti į bendrovės naudą, dažnai pasitaiko ir priešingų bendrovei interesų.

Problemos, kylančios iš priešingų bendrovei interesų, kelia pavojų tolimesnei bendrovės veiklai, jos yra daug pairesnės ir reikalaujančios daug gilesnės teisinės analizės. Priešingi bendrovei interesai gali pasireikšti piktnaudžiavimu teise, kuri išreiškiama akcininko noru susipažinti su bendrovės komercinėmis paslaptimis, turint tikslą gauti naudos sau ar tretiesiems asmenims. Kaip jau minėjome anksčiau, įstatymų leidėjas yra nustatęs atsisakymo pateikti prašomus dokumentus galimybę ir nustato atsisakymo formą, tačiau atvejai, kuriais bendrovės administracija gali prašomos informacijos nepateikti, nėra išvardyti. Todėl sprendžiant problemas, kylančias dėl akcininkų piktnaudžiavimo teise, reiktų nepamiršti teisės principų. LR CK 1. 5 straipsnio 4 dalis⁶⁰ nustato, kad teismas, aiškindamas įstatymus ir juos taikydamas, privalo vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.

Manytina, jog tai, kad įstatymų leidėjas, nenustatydamas baigtinio sąrašo pagrindų, kuriems esant akcininkui neteiktina informacija apie bendrovės veiklą, ir pavesdamas klausimą dėl akcininko teisės į informaciją spręsti teismui, sudarė galimybę sprendimą priimti atsi-

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje K. V. v UAB „Bioprocesas“ Nr. 3K-3-607/2008.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262, 1. 5 str. 4 d.

žvelgiant į konkrečios situacijos ypatumus ir užtikrinti priešišku interesu – akcininko teisės į informaciją gynybos ir bendrovės interesu apsaugoti konfidencialią informaciją – pusiausvyrą. Taigi įstatymas palieka galimybę riboti informacijos pateikimą būtinais atvejais, nes jų visų įstatymų leidėjas negali numatyti.⁶¹ Visais atvejais, kilus ginčui dėl akcininko teisės į informaciją, būtina išsiaiškinti prašomos informacijos pobūdį.

Įstatyminis reguliavimas šiuo klausimu yra ganėtinai siauras, todėl išsamesnių reguliavimo detalių reiktų ieškoti teismų praktikoje⁶². Kaip, pavyzdžiui, bendrovės akcininkas, vienu metu būdamas ir konkuruojančios bendrovės akcininkas, norėjo sužinoti bendrovės konfidencialią informaciją, tačiau bendrovė, įtardama akcininko nesąžiningos konkurencijos veiksmus, nesutiko atskleisti bendrovės konfidencialios informacijos ir bendrovės komercinių paslapčių. O kadangi bendrovė nesutiko atskleisti prašomos informacijos, kurią turėtų atskleisti vadovaudamasi LR ABĮ 18 str., tai įrodinėjimo pareiga, jog akcininkas veikia priešingai bendrovės interesams, tenka jai.

Kaip matome, šioje situacijoje iškyla labai rimta problema, kurią sprendžiant susiduriama su reguliavimo spragomis, kurias Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas šią bylą, pabandė išaiškinti ir pabrėžė⁶³, jog esant pavojui, kad atskleidus konfidencialią informaciją bendrovei grės su tuo susijusi žala, jos pateikimas gali būti ribojamas. Šiuo atveju ribojimas išplaukia iš LR Civilinio kodekso (toliau – „LR CK“) normų. LR CK 1. 137 straipsnio 2 dalis⁶⁴ įtvirtina bendrą nuostatą, kad įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas, asmenys turi laikytis įstatymų, gerbti bendro gyvenimo taisykles ir geros moralės principus bei veikti sąžiningai, laikytis protingumo ir teisingumo principų. Šio straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas piktnaudžiauti savo teise bei pasekmės tokio piktnaudžiavimo atveju: teismas gali atsisakyti ginti asmens subjektinę teisę. Piktnaudžiaujantis savo teise asmuo nebūtinai turi turėti tiesioginį tikslą padaryti žalą bendrovės ar kitų akcininkų interesams, tačiau žala kitiems asmenims visgi gali atsirasti asmeniui nesąžiningai siekiant savo interesų patenkinimo. Ar akcininkas laikosi minėtų reikalavimų bendrovės atžvilgiu, nustatoma analizuojant, ar jis elgiasi taip, kaip tokioje situacijoje elgtųsi apdairus, rūpestingas žmogus, ar nėra interesų konflikto, ar akcininkas ėmėsi visų priemonių, kad jo išvengtų.

⁶¹ LIDEIKA, *et al.* Bendrovių valdymas. Verslo žinios, 2009, p.13

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje V. N v UAB „Fonas“ Nr. 3K-7-801/2002.

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262, 1. 137 str. 2 d.

Anksčiau jau buvo paminėta, kad akcininkus pagal jų teisės į informaciją apimtį galima skirstyti į 3 kategorijas. Asmuo, kuriam įstatymas suteikia didesnės apimties teises, kartu privalo vykdyti ir didesnius įpareigojimus, kurių būtina laikytis, kad įgyvendinant šias teises nebūtų pažeidžiamos kitų asmenų teisės ir teisėti interesai. Toks akcininkas privalo užtikrinti, kad jis, disponuodamas šia informacija, nesukels pavojaus teisėtiems bendrovės interesams. Nustatinėdami, ar šiai akcininkų kategorijai priklausančių akcininkų veiksmai bendrovės atžvilgiu atitinka sąžiningo elgesio reikalavimus, teismai gali remtis LR CK 2.87 straipsnio reikalavimais,⁶⁵ nustatytais juridinio asmens organų nariams. Šiame straipsnyje nustatyta, kad juridinio asmens organo nariams taikomi sąžiningumo ir protingumo, lojalumo, konfidencialumo, interesų konflikto vengimo ir turto atskyrimo reikalavimai. Iš esmės tokie pat reikalavimai taikytini ir akcininkams, kurie bendrovėje turi tam tikrus išskirtinius įgalinimus ir kurių netinkami veiksmai bendrovei gali turėti itin neigiamų padarinių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas šiuo atveju labai išsamus ir labiau orientuotas į teisėtų bendrovės interesų gynybą. Galime sutikti su tokia teismų nuomone, nes joje vadovaujamosi teisės principais, kurių dėka priimami teisingi, teisėti bei objektyvūs sprendimai.

Apžvelgus komercinės paslapties apsaugos ypatumus akcininkų kontekste ir išanalizavus skirtingus akcininko interesus, galime daryti išvadą, jog komercinės paslaptis reikia saugoti netgi nuo bendrovės akcininkų, kurių interesai ne visada sutampa su bendrovės interesais.

2.2.2. Komercinės paslapties apsauga nuo įmonės darbuotojų

Kalbant apie darbuotojus, laikas pamiršti žodžių junginį „didžiausias bendrovės turtas“. Darbuotojai nėra kieno nors „turtas“. Tad į juos siūloma žvelgti kaip į savanorius, kurie renkasi savo žiniomis bei įgūdžiais prisidėti prie tam tikros organizacijos tikslų siekimo. Tačiau jei darbuotojas pas kitą darbdavį, o ypač konkurentą, perviliojamas, šį faktą galima vertinti kiek kitoje šviesoje.⁶⁶ Šiais laikais didžiausias bendrovės turtas yra komercinės paslaptys, jos pagal savo reikšmę darbdaviui pripažintinos ypatingu turtu, būtent todėl, kad tik esant tinkamai jų apsaugai įmonė galės ir toliau pelningai funkcionuoti rinkoje.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr.74-2262,2.87 str.

⁶⁶ BAGDANSKIS, T. Viliodamas darbuotoją gali prisivilioti teismą. *Verslo žinios*, 2015-12-07.

Pirmiausiai išsiaiškinkime, dėl kokių priežasčių kyla didžiausios darbdavio problemos, o jau šio mokslinio darbo dalies eigoje bandysime, remiantis Lietuvos teismų praktika, įrodyti jų svarbą ir pavojingumą darbdaviui.

Taigi, kaip žinome, konkurentai ypač "medžioja" informaciją, kuri susijusi su įmonės komercinėmis paslaptimis. Todėl pagrindinės problemos kyla, kai :

- darbuotojai atskleidžia įmonės komercines paslaptis tretiesiems asmenims;
- darbuotojas, pasinaudodamas įmonės komercinėmis paslaptimis, įsteigia ir vykdo tapačią veiklą, kaip ir jo buvęs darbdavys;
- darbuotojas perviliojamas konkurentų, ne vien kaip geras specialistas, bet ir kaip geras buvusio darbdavio komercinių paslapčių informatorius.

Dėl tokių keblių situacijų, kurios ištinca darbdavį, šioje dalyje didžiausią dėmesį skirsime vienam iš pagrindinių komercinės paslapties gavėjų – darbuotojui. Analizuosime ir spręsimė situacijas, susijusias su specifinio komercinių paslapčių apsaugos poreikio ypatumais šių išvardintų situacijų kontekste.

Kaip jau buvo aptarta anksčiau, komercinių paslapčių apsauga yra būtina visur ir su visais, todėl šiuo atveju kalbant apie darbuotojus reikėtų paminėti, kad teismų praktikoje dažnai aptariami trys komercinės paslapties apsaugos būdai santykiuose su darbuotojais, į kuriuos pažvelgsime plačiau bei paanalizuosime kiekvienu atveju kylančias problemas:

- Konfidencialumo pareigos dėl įmonės komercinės paslapties atskleidimo įtvirtinimas darbo sutartyje;
- Konfidencialumo sutartis kaip priedas prie darbo sutarties;
- Nekonkuravimo susitarimai su darbuotojais.

2.2.2.1. Konfidencialumo pareigos dėl įmonės komercinės paslapties atskleidimo įtvirtinimas darbo sutartyje

Teisės doktrinoje pateikiami įvairūs pasiūlymai ir rekomendacijos, kaip įmonei apsaugoti savo konfidencialią informaciją. Vienas iš tokių siūlymų – darbo sutartyse nustatyti darbuotojui konfidencialumo pareigą, kuri gali būti detalizuojama kituose dokumentuose. Tačiau pasirodo, jog tokia pasirinkta priemonė negarantuoja darbdaviui efektyvios konfidencialios informacijos apsaugos.

Žvelgiant į praeitį matome, jog 2007 metų rudenį atlikta šalies verslo sektoriaus darbdavių apklausa⁶⁷ atskleidė tuometinę komercinės paslapties apsaugos padėtį Lietuvoje: net apie 85 procentai apklausos respondentų nurodė, jog konfidencialumo pareigą taiko darbo sutartyje.

Tačiau didžiausią problemą kelia faktas, jog nepaisant to, kad bandoma apsaugoti įmonės komercinę paslaptį įtraukiant konfidencialumo pareigą į darbo sutartį, kaip tai daroma daugelyje civilių sutarčių, pačiose darbo sutartyse konkreti atsakomybė už komercinės paslapties atskleidimą nebūna numatyta. Vadinasi, nenumatyta darbuotojo pareiga atlyginti žalą, atsiradusią dėl komercinės paslapties atskleidimo.

Dar viena problema, pasirenkant komercinės paslapties apsaugos priemone darbo sutartį, kurioje įtraukiama konfidencialumo pareiga, iškyla todėl, kad dažniausiai darbo sutartyje yra tiesiog nurašoma įstatymo padiktuota nuostata apie komercinės paslapties apsaugą, bet kas konkrečiai yra laikoma komercine paslaptimi toje įmonėje nėra apibrėžiama. Tokiu atveju darbuotojas, pasirašydamas tokią darbo sutarties nestandartinę formą, kurioje yra įtraukta konfidencialumo pareiga, nežino, kokią informaciją jis yra įpareigotas saugoti. Jau aptarta anksčiau, jog visa įmonėje esanti informacija negali būti laikoma komercine paslaptimi, nes įstatymai tam tikrais atvejais numato, kokia informacija turi būti laikoma vieša. Deja, nors darbo sutartyje ir nustatoma konfidencialumo nuostata su intencija ateityje priimti lokalius teisės aktus, kurie detalizuotų, kokia informacija laikoma komercine paslaptimi, tokie aktai paprasčiausiai niekada nebūna priimti ir patvirtinti kompetetingų įmonės valdymo organų arba priimami jau paaiškėjus pažeidimui.

Todėl akivaizdu, jog pasirinkti darbo sutartį kaip komercinės paslapties apsaugos priemonę, įtraukiant į ją konfidencialumo pareigą darbuotojui, nėra efektyvu. Tokiu atveju, siekiant išvengti aklavietės ir maksimaliai užtikrinti įmonės paslapčių apsaugą, rekomenduojama sudaryti atskiras konfidencialumo sutartis su darbuotojais, kaip darbo sutarties priedus šalia jau aptartų dokumentų (konfidencialios informacijos sąrašo bei naudojimosi tvarkos) arba rinktis trečiąją apsaugos būdą - tai yra nekonkuravimo susitarimus.

⁶⁷ KVIETKUS, Advokatų kontora „Norcous & Partners“ Tyrimas: vidinei komercinių paslapčių apsaugai skiriama nedaug dėmesio. [interaktyvus]. 2007.12.10, [žiūrėta 2016.02.28] Prieiga per internetą: <http://www.prokurorai.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&str=19944>

2.2.2.2. Konfidencialumo sutartys kaip priedas prie darbo sutarties

Tokio tipo sutartys yra iš esmės laikomos civilinės teisės objektu (nors atskirai Civiliniame kodekse tokios sutartys nėra reglamentuotos), tačiau, atsižvelgiant į sutarties šalis – darbuotoją ir darbdavį, tokio tipo sutartys sudaromos kaip priedas prie tipinės darbo sutarties darbuotoją priimant į darbą. Kai kurių autorių nuomone, konfidencialumo sutartys yra civilinės sutartys, nesvarbu, kas yra sutarties šalys. Net ir tada, kai konfidencialumo sutartis sudaryta tarp įmonės ir darbuotojo, konfidencialumo sutartys yra civilinės ir Darbo kodekso nuostatos tokiems susitarimams netaikomos.⁶⁸

Iškyla klausimas, o ką gi daryti su būsimu darbuotoju, nesutinkančiu pasirašyti konfidencialumo sutarties, kuri pateikiama jam kartu su darbo sutartimi? Čia susiduriama su dviem aspektais. Pirmiausia, darbuotojas atsisakydamas pasirašyti konfidencialumo sutartį, kurioje jis įsipareigos saugoti darbdavio komercines paslaptis, gali sukelti darbdavio nepasitikėjimą, nes pažeidžia lojalumo darbdaviui principą.

Tada iškyla klausimas: ar darbdavys gali nepriimti į darbą asmens, atsisakančio pasirašyti konfidencialumo sutartį? Kaip jau minėta anksčiau, Darbo kodeksas nereglamentuoja konfidencialumo sutarčių sudarymo, o tik suteikia teisę asmenims susitarti dėl kitų Darbo kodekse nenumatytų sąlygų, tik jei jos neblogina darbuotojo padėties palyginti su ta, kurią nustato Darbo kodeksas ar kiti įstatymai. Tad jei konfidencialumo sutartyje, kurią prašo kartu su darbo sutartimi pasirašyti darbdavys, yra nuostatų, bloginančių darbuotojo padėtį, darbuotojas neturėtų pasirašyti tokios darbdavio jam pateikiamos sutarties. Kitu atveju, saugoti ir neatskleisti darbdaviui priklausančios komercinės paslapties, darbuotoją įpareigoja tiek Darbo kodeksas, tiek ir Civilinis, kuriame įtvirtinama darbuotojo pareiga atlyginti atsiradusius nuostolius už komercinės paslapties atskleidimą. Nuostoliais šiuo atveju laikomos paslapčiai sukurti, tobulinti, naudoti turėtos išlaidos ir negautos pajamos.⁶⁹ Tačiau, jei susiklostytų ateiityje tokia situacija, kad darbuotojas kreiptųsi į teismą ir prašytų teismo tvarka įpareigoti darbdavį priimti darbuotoją į darbą tvirtinant, jog darbuotojas nebuvo priimtas į darbą tik dėl to, jog nepasirašė konfidencialumo sutarties, visgi, manytina, jog šiuo atveju būtų ginama darbdavio pusė, atsižvelgiant į tai, jog darbuotojui ir taip įstatymai numato pareigą saugoti įmonės komercines paslaptis, o darbdavys, siekdamas užtikrinti tokios informacijos apsaugą ir vadovaudamasis įstatymais, imasi atitinkamų teisėtų apsaugos priemonių (pavyzdžiui, parengia konfidencialumo

⁶⁸ ŠČUKAS, L. Konfidencialumo sutartys: praktiniai aspektai. *Juristas*, 2004, nr. 10.

⁶⁹ MIKELĖNAS, V., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Bendrosios nuostatos. Vilnius: *Justitia*, 2001, p. 239.

sutartį). L. Ščukos nuomone, konfidencialumo sutarčių teisinis reguliavimas yra visiškai padrikas, „belieka tik apgailestauti, kad dažnai sudaromos ir gana specifinės konfidencialumo sutartys, Civiliniame kodekse nereglamentuotos kaip atskira sutarčių rūšis“.⁷⁰

Su L. Ščukos nuomone, dėl atskiro šios rūšies sutarčių reglamentavimo reikalingumo sutiktume, nes daugėjant tokių sutarčių sudarymo praktikai, įstatymų leidėjui būtų tikslinga Civiliniame kodekse aptarti tokių sutarčių ypatumus. Taikant pagal analogiją Civilinio kodekso normas dėl konfidencialumo sutarčių, ateityje išsispęstų ir tokių sutarčių sudarymo klausimas darbo santykiuose.

Koks yra konfidencialumo sutarčių turinys, nebus atskirai aptariama, nes jose turėtų atsispindėti tos pačios sąlygos, kaip ir jau aptartoje komercinės paslapties naudojimosi tvarkoje, įtraukiant į ją ir komercinės paslapties sąrašą. Tačiau patartina konfidencialumo sutartyse už konfidencialumo pareigos pažeidimą nustatyti konkrečias pinigines baudas. Pažymėtina, jog baudų dydis už konfidencialumo pareigos pažeidimą visais atvejais turėtų atitikti teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus. Kitaip tariant, baudos dydis turėtų būti nustatomas kiek įmanoma labiau atsižvelgiant į tuo metu žinomas konkrečias aplinkybes – šalių santykius, informacijos svarbą, konfidencialumo pareigos pažeidimo sunkumą, nuostolių dydį ir pan.⁷¹ Iš esmės konfidencialumo sutartis kartais gali dubliuotis su komercinės paslapties naudojimosi tvarka ir sąrašu, tačiau vienas pagrindinis konfidencialumo sutarčių požymis yra tas, jog jos sudaromos priimant asmenį į darbą. Taip yra dėl to, kad įpareigoti darbuotoją pasirašyti tokią sutartį po darbo sutarties pasirašymo joks kompetetingas valdymo organas negali, vien dėl to, jog konfidencialumo sutartys – tai civilinės sutartys, kurioms būtina abiejų šalių išreikšta valia. Natūralu, jog darbuotojas neišreikš valios sudaryti sutartį, kurioje, anot jo, jis įsipareigos prisiimti naujas papildomas pareigas, nepaisant to, jog tokią pareigą jam nustato ir įstatymai. Tuo tarpu jau minėti dokumentai – komercinės paslapties sąrašas ir naudojimosi tvarka yra įtvirtinami kompetetingų valdymo organų priimtais sprendimais, kurie yra privalomi įmonėje dirbantiems darbuotojams, todėl tokie dokumentai gali būti priimami po darbo sutarties pasirašymo ir jų nesilaikymas ar atsisakymas pasirašyti gali būti traktuojami kaip darbo drausmės pažeidimai.

Remiantis pateikta informacija, galime daryti išvadą, jog konfidencialumo sutartys yra reikšmingos tuo, jog jos būdamos civilinėmis sutartimis numato civilinę atsakomybę ją pažeidusiai šaliai. Juk kiekviena įmonė turi būti suinteresuota kiek įmanoma greičiau gauti kompensaciją už darbuotojo veiksmų padarytą žalą, o greičiausiai tai galima padaryti būtent civilinio proceso tvarka.

⁷⁰ ŠČUKAS, L. Konfidencialumo sutartys: praktiniai aspektai. *Juristas*, 2004, nr. 10.

⁷¹ *Ibid.*

Konfidencialumo sutarčių su darbuotojais sudarymas yra svarbus ne tik tęsiantis darbo santykiams, bet ir jiems pasibaigus.⁷² Tai suponuoja Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis⁷³. Joje buvo nagrinėjama situacija kai sudarydamos darbo sutartį šalys prie jos pasirašė priedą, kuriuo atsakovas įsipareigojo darbo sutarties laikotarpiu ir vienerius metus po sutarties nutraukimo nekurti tokios veiklos profilio bendrovės, nedirbti tokio pat ar panašaus darbo konkuruojančioje arba tokios pat veiklos bendrovėje, neatskleisti bendrovės komercinių paslapčių, nurodytų atskirame sąraše, nepranešti jų konkurentams arba tokios pat veiklos bendrovėms.

Taigi kaip matome pagal pateiktą situaciją, konfidencialumo sutartys apsaugo darbdavį ne tik darbo santykių su darbuotoju metu, bet ir vienerius metus po jų, tačiau šioje byloje, taip pat ir pačioje sutartyje, nėra aptartas kompensacinis mechanizmas, kuris yra privalomas ribojant darbuotojo laisvę pasirinkti darbą, o tai galėtume vertinti, kaip darbuotojo darbo sąlygų pabloginimą. Todėl kalbant apie draudimą konkuruoti po darbo sutarties nutraukimo ir šio instituto sureguliuvimą Lietuvoje, efektyviausia ir abiems šalims palankiausia būtų komercinių paslapčių apsaugos būdą santykiuose su darbuotojais pasirinkti nekonkuravimo susitarimus (*non-compete agreement arba covenant not to compete*), kuriuos toliau ir aptarsime.

2.2.2.3. Nekonkuravimo susitarimai su darbuotojais

Nekonkuravimo susitarimų sąvokos nepateikia nei Lietuvos Respublikos teisės aktai, nei teismų praktika. Teisės moksle T. Davulis nekonkuravimo susitarimus apibrėžia kaip susitarimus tarp darbuotojo ir darbdavio, pagal kuriuos darbuotojas įsipareigoja pasibaigus darbo sutarčiai kurį laiką nekonkuruoti su darbdaviu – nedirbti darbdavio konkurento įmonėje, nesteigti ar nedalyvauti versle, konkuruojančiame su buvusio darbdavio verslu.⁷⁴ Šios sąvokos turiniui pritaria ir R. Krasauskas, nurodydamas, kad pats pavadinimas gali būti įvairus – nekonkuravimo susitarimai, konkurencijos draudimo sutartys, sutartys dėl konkurencijos draudimo, nekonkuravimo sąlygos ir t.t.⁷⁵ Pažymėtina, kad šiame moksliniame tyrime nekonkuravimo susitarimų turiniui suteikiama platesnė reikšmė: bus analizuojama ir

⁷² ŠIMKŪNAS, M. Komercinės paslaptys – konkurencinio pranašumo priemonė. *Verslo žinios, Karjera ir vadyba*, 2004, nr.15, nr.76.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m.gegužės 08 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Baldų Rojus“ v p. G. Oželis, , Nr.3K-3-179/2007.

⁷⁴ DAVULIS, T. Dar kartą apie nekonkuravimo susitarimus Lietuvos darbo teisėje. *Juristas*, 2006, nr. 4. P.23

⁷⁵ KRASAUSKAS, R. Nekonkuravimo susitarimai darbo teisėje. Ar darbuotojas ir darbdavys yra lygiaverčiai konkurentai? *Jurisprudencija*, 2008, nr. 8 (110), p. 41.

nekonkuravimo susitarimai, kurie sudaromi ir galioja dar nepasibaigus darbo santykiams. Todėl nekonkuravimo susitarimais laikomi susitarimai tarp darbuotojo ir darbdavio, pagal kuriuos darbuotojas įsipareigoja darbo sutarties galiojimo metu ir/ar jai pasibaigus kurį laiką nekonkuruoti su darbdaviu – nedirbti darbdavio konkurento įmonėje, nesteigti ar nedalyvauti versle, konkuruojančiame su buvusio darbdavio verslu.

Nekonkuravimo susitarimų teisinis reguliavimas yra sudėtingas ir problemiškas. Pirma, išsiskiria nuomonės dėl jų leistinumo Lietuvos teisėje. T. Davulis teigia, kad Lietuvos teisėje tokie susitarimai yra neleidžiami.⁷⁶ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas nereglementuoja tokių susitarimų, kitų įstatymų normos taip pat nenumato tokios galimybės, taigi remiantis Lietuvos Respublikos darbo kodekso 94-95 straipsniais jie turi būti vertinami kaip neleistinai pabloginantys darbuotojo padėtį.⁷⁷ R. Krasauskas dar papildomai nurodo⁷⁸, kad turi būti taikoma ir Lietuvos Respublikos darbo kodekso 97 straipsnio 1 dalis, numatanti, kad priėmimo į darbą apribojimus gali numatyti tik įstatymai. Pažymėtina, kad abiejų autorių palaikoma pozicija iš esmės grindžiama ne tiesioginėmis teisės aktų nuostatomis (nes tokių nėra), o jų aiškinimu. Mokslininkai teigia, kad negalima šiuo konkrečiu klausimu pagal analogiją taikyti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatų ir pateisinti nekonkuravimo susitarimų sudarymą. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas⁷⁹ laikosi pozicijos, kad nekonkuravimo susitarimus Lietuvos teisė leidžia.

2.2.2.3.1. Nekonkuravimo susitarimai su darbuotojais darbo santykių metu

Darbo sutarties galiojimo metu galima sudaryti nekonkuravimo susitarimą tam, kad darbdavys apsisaugotų nuo galimai konkurencinės darbuotojo veiklos. Nekonkuravimo įsipareigojimas darbo sutarties galiojimo metu laikytinas viena iš darbuotojo darbo pareigų. Kompensacija už nekonkuravimą darbo sutarties galiojimo metu paprastai nėra mokama, kadangi darbuotojas, dirbdamas įmonėje darbo sutarties pagrindu ir gaudamas už tai atlygį, įsipareigoja eiti tam tikras pareigas ir paklusti darbovietėje nustatytai darbo tvarkai bei laikytis darbo drausmės. Pakludamas nustatytai darbo tvarkai, darbuotojas privalo veikti

⁷⁶ DAVULIS, T. Dar kartą apie nekonkuravimo susitarimus Lietuvos darbo teisėje. *Juristas*, 2006, nr. 4. P.23.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ KRASAUSKAS, R. Nekonkuravimo susitarimai darbo teisėje. Ar darbuotojas ir darbdavys yra lygiaverčiai konkurentai? *Jurisprudencija*, 2008, nr. 8 (110) p. 44.

⁷⁹ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje R.J v UAB „Filana“ Nr. 3K-3-65/2005, kat. 11.7.1; 42.8.

išimtinai įmonės interesais, vengti situacijų, kai darbuotojo atliekami veiksmai gali būti suprantami kaip nesąžiningos konkurencijos veiksmai. LR darbo kodeksas⁸⁰ numato, jog darbuotojas, šiurkščiai pažeidęs darbo drausmę, gali būti atleidžiamas iš darbo už šiurkštų darbo drausmės pažeidimą. Kaip pavyzdžiui, vienoje iš Vilniaus apygardos teismo bylų⁸¹ ieškovui buvo paskirta drausminė nuobauda – atleidimas iš darbo už tai, kad jis darbo sutarties galiojimo metu dalyvavo steigiant UAB „Fortevento“, kurios pagrindinė veikla yra tokia pati, kaip atsakovo. Jis taip elgėsi žinodamas, kad darbo sutarties 6.5 p. „Nekonkuravimas“ papildymo punktas, numato, kad be aiškaus darbdavio raštiško išankstinio sutikimo darbuotojas neturi teisės tiek tiesiogiai, tiek ne verstis ta pačia veikla, kuria jis užsiima atlikdamas savo darbo funkcijas pagal šią darbo sutartį, taip pat dirbti konkuruojančiose įmonėse ar versluose, juos konsultuoti, steigti, turėti tokiose įmonėse ar versluose akcijų, pają, dalių, ar kitaip dalyvauti tokių konkuruojančių įmonių ar verslų veikloje. Darbuotojas pagal šį papildymo punktą taip pat sutinko nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nesiekti įgyti bendro verslo ar neužsiimti bendru verslu su darbdavio klientais ar potencialiais klientais, o taip pat paslaugų tiekėjais.

Apeliantas neneigia aplinkybės, kad kartu su kitais anksčiau pas atsakovą dirbusiais asmenimis įsteigė UAB „Fortevento“ ir valdo 20 proc. jos akcijų, tačiau įrodinėja, kad darbo sutarties papildymo sąlygos dėl nekonkuravimo yra negaliojančios, nes atsakovas tokį susitarimą sudarė vienašališkai, nesąžiningai, susitarimas laikytinas niekiniu, nes nėra numatyta kompensacija už nekonkuravimo reikalavimą. Šiuo klausimu Vyriausiasis administracinis teismas nurodė⁸², jog „aplinkybė, kad numatant reikalavimą dėl nekonkuravimo nebuvo numatyta darbuotojui kompensacija už tokios sąlygos laikymąsi, savaime nereiškia, kad susitarimas nesąžiningas, pažeidžiantis šalių interesų pusiausvyrą ir negalioja“.

Taip yra todėl, kad nekonkuravimas su darbdaviu laikytinas sudėtine lojalumo darbdaviui pareigos dalimi. Už deramą visų darbuotojo įsipareigojimų darbdaviui vykdymą buvo mokamas aukštas darbo užmokestis, kuris buvo periodiškai keliamas, be to, ieškovui buvo sudaryta galimybė kelti kvalifikaciją.

⁸⁰Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 64-2569; 235 str. 2d.

⁸¹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2010 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje G. F v UAB “Blue Bridge” Nr. 2A-1400-492/2010.*

⁸² *Ibid.*

Taigi, aukštas darbo apmokėjimas, investicijos į darbuotojo kvalifikaciją laikytina ne tik atlyginimu už atliekamą tiesioginį darbą, bet ir pakankama kompensacija už nekonkuravimo reikalavimo vykdymą galiojant darbo sutarčiai. Tačiau esant bendram šalių susitarimui dėl kompensacijos mokėjimo darbo santykių galiojimo metu, tokia kompensacija gali būti mokama, jeigu ji aiškiai išskirta ir atribota nuo darbuotojui mokamo darbo užmokesčio ir jei jos dydis yra pakankamas.⁸³

2.2.2.3.2. Nekonkuravimo susitarimai su darbuotojais po darbo santykių pasibaigimo

Ne vienas darbdavys yra susidūręs su situacija, kai jo apmokytas, paruoštas darbuotojas, į kurį buvo investuota nemažai lėšų ir dėta vilčių, palieka bendrovę ir išeina dirbti pas konkurentą ar pats imasi veiklos, konkuruojančios su darbdavio veikla.⁸⁴ Darbo kodeksas⁸⁵ suteikia darbdaviui galimybę susigrąžinti investicijas už darbuotojo kvalifikacijos kėlimą, jo profesinio tobulėjimo kursus. Darbdavys gali išsireikalauti iš darbuotojo per pastaruosius vienerius metus turėtų išlaidų atlyginimą už darbuotojo mokymą, kvalifikacijos kėlimą, stažuotes, jei darbuotojas išeina iš darbo savo noru be svarbių priežasčių. Tačiau kaip darbdaviui apsidrausti nuo galimos žalos, kurią jis gali patirti, jeigu darbuotojas savo veikloje ateityje naudosis buvusioje darbovietėje sužinotomis komercinėmis paslaptimis? Juk tam tikrais atvejais darbuotojas išsineša ne tik įgytus įgūdžius, bet ir žinias, informaciją apie buvusio darbdavio veiklą, komercines paslaptis, klientų sąrašus, kainų politiką, kitą konfidencialią informaciją, kurios atskleidimas ar panaudojimas prieš įmonę būtų ne tik žalingas buvusiam darbdaviui, bet taip pat ir nesąžiningas.⁸⁶ Todėl siekiant išvengti atsirasiančios žalos, kurią galėtų sukelti darbuotojo išėjimas iš darbo, darbdaviai turėtų sudaryti su darbuotoju nekonkuravimo sutartį, kuri ribotų darbuotojo galimybę pasibaigus darbo santykiams, naudotis darbo metu sužinotomis buvusios darbovietės komercinėmis paslaptimis. Susitarimas dėl nekonkuravimo – sutarties sąlyga, pagal kurią viena sutarties šalis sutinka tam tikrą laiką konkrečiai apibrėžtoje teritorijoje nesiversti ta

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kamitek“ v P.Z, Nr. 3K-3-595-219/2015.

⁸⁴ PETRAVIČIŪTĖ, A. Nekonkuravimo susitarimai tarp darbuotojo ir darbdavio: esmė ir teisinio reglamentavimo ypatumai. *Teisė*, 2007, nr.65, p.144.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 64-2569, 95 str. 5 d.

⁸⁶PETRAVIČIŪTĖ, A. Nekonkuravimo susitarimai tarp darbuotojo ir darbdavio: esmė ir teisinio reglamentavimo ypatumai. *Teisė*, 2007, nr.65, p.144.

pačia ar panašia veikla, kuria verčiasi kita sutarties šalis.⁸⁷ Nekonkuravimo susitarimą patartina sudaryti atskirai nuo darbo sutarties, siekiant išvengti ginčo, kuriame reiktų įrodinėti, jog net ir pasibaigus darbo sutarčiai, nuostata, įtraukta į darbo sutartį dėl nekonkuravimo, galioja.

Iš esmės, kaip jau minėjome anksčiau, nekonkuravimas reiškia darbuotojo įsipareigojimą dviem aspektais: a) nedirbti įmonėje, konkuruojančioje su buvusiu darbdaviu ir b) nesteigti savo įmonės, kuri būtų konkurentė buvusio darbdavio įmonės atžvilgiu. Tad toks susitarimas yra aktualus darbo santykiais siejamiems subjektams, ypač darbdaviui, siekiančiam apsaugoti nuo komercinės paslapties nutekėjimo ar dažnos personalo kaitos.⁸⁸ Nekonkuravimo sąlyga, kaip dar viena papildoma darbo sutarties sąlyga, gali būti sudaroma tiek pačioje darbo sutartyje, tiek ir sudarant atskirą susitarimą, kuris yra paprastai sudaromas kaip darbo sutarties priedas ir yra neatsiejama sutarties dalis.⁸⁹ Tokią teisę šalims susitarti dėl papildomų darbo sutarties sąlygų, jeigu darbo įstatymai, kiti norminiai teisės aktai arba kolektyvinė sutartis nedraudžia jas nustatyti, įtvirtina Darbo kodekso 95 straipsnio 4 dalis.⁹⁰

Tačiau vėlgi, grįžtant prie darbuotojo teisių, iškyla klausimas, ar tokie susitarimai neblogina darbuotojų padėties bei neriboja darbuotojų laisvės?

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta nuostata, jog kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju.⁹¹ Visgi reikėtų atkreipti dėmesį, jog tokio tipo susitarimai, kaip jau buvo minėta, yra civilinės teisės objektas ir tam būtina abiejų šalių išreikšta valia. Šiuo atveju darbuotojas turėtų išreikšti valią sudaryti tokį susitarimą su darbdaviu tik tada, kai už nekonkuravimo laikotarpį jam yra mokama pinigine kompensacija. Vadinas, visa darbuotojo padėtį bloginančios situacijos dilema, kalbant apie nekonkuravimo susitarimų sudarymą, išsprendžiama, kai pradedama kalbėti apie kompensaciją nekonkuravimo laikotarpiu. Susitarimas, kuriame nebūtų aptartas pinigines kompensacijos dydis, galėtų būti pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijos 48 straipsniui. Būtent kompensacijos nebuvimas tokioje sutartyje gali padaryti sutartį negaliojančia. Tai konstatavo ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių⁹², kurioje nustatė, jog konkurencijos draudimo sutartis galima tik tada, kai nutraukus sutartį yra mokama sutartyje

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ TIAŽKIJUS, V. Darbo teisė : teorija ir praktika: monografija. Vilnius: *Justitia*, 2005. I t. p. 348.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 64-2569, 95 str. 4 d.

⁹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014;

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. birželio 05 d. nutartis civilinėje byloje D.B v UAB „Kemira GrowHow“ Nr. 3K-7-408/2003.

numatyta kompensacija per draudimo konkuruoti laikotarpį. Jei kompensacija sutartyje nenumatoma – sutarties nuostata prieštarauja imperatyviai nuostatai ir negalioja (nuo sudarymo momento). Visgi, pažymėtina, jog vien kompensacijos neužtenka – būtina, jog kompensacija būtų proporcinga siekiamam tikslui. Kompensacija už nustatytus apribojimus turi būti teisinga, t. y. proporcinga suvaržomų teisių apimčiai. Lietuvos Respublikos teisės aktuose konkretus minimalus kompensacijos dydis nenustatytas. Atsižvelgiant į bendrąsias teisės normas, jis neturi pažeisti CK 1.5 straipsnyje įtvirtintų principų. Nustatant kompensacijos dydį per mėnesį, turi būti įvertinama tai, kad nekonkuravimo susitarimu apribojama asmens galimybė panaudojant įgytą kvalifikaciją ir sukauptą darbo patirtį gauti pajamų pragyvenimui, taip pat į ribojimų apimtį bei kitas kiekvienu konkrečiu atveju reikšmingas aplinkybes.

Taip pat reikėtų nepamiršti, jog ne visoms pareigybėms galima pritaikyti nekonkuravimo susitarimą: juk nebus protinga ir tikslinga sudaryti sutartį dėl nekonkuravimo su administratore? Vadinasi, tokie nekonkuravimo susitarimai turi būti sudaromi tikslingai tik su tais darbuotojais, kurių darbas yra susijęs su komercinės paslapties naudojimu.

Ar nekonkuravimo susitarimą buvo galima sudaryti konkrečiu atveju su konkrečiu darbuotoju, turi būti sprendžiama atsižvelgiant į individualias aplinkybes, įvertinant darbuotojo pareigų pobūdį ir specifiką, darbe naudojamos informacijos kiekį ir svarbą įmonės veiklai, taip pat veiklos, kurią apima darbuotojo pareigos, santykį su visos įmonės veiklos apimtimi, jo įgytų žinių ir įgūdžių reikšmingumą, įtakos konkurencijai realumą.⁹³

Taigi apibendrinus šias dvi nekonkuravimo rūšis galime teigti, jog abi jos yra vienodai svarbios darbdaviui, norinčiam apsaugoti įmonės komercines paslaptis. Iš dalies jų paskirtis taip pat yra vienoda, t.y. apsaugoti darbdavį ir jo komercines paslaptis nuo nesąžiningos konkurencijos. Pagrindinis skirtumas yra kompensacija už nekonkuravimo laikotarpį: darbo santykių metu ji galima, bet nėra privaloma, o pasibaigus darbo santykiams ji yra būtina ir esminė sutarties sąlyga. Kalbant apie nekonkuravimo susitarimą kaip apie komercinės paslapties apsaugos būdą santykiuose su darbuotojais, būtina pabrėžti, jog šie susitarimai, lyginant su kitais šiame darbe išvardintais apsaugos būdais, yra plačiausiai iš visų reglamentuoti Lietuvos teismų praktikoje ir orientuoti būtent į abi sutarties šalis išlaikant

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Docpartner“ v L. V., Nr. 3K-3-415/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „JG reklamos dovanos“ v UAB „Verslo inkorporacijos centras“, Nr. 3K-3-377/2013.

tolygią teisių ir pareigų pusiausvyrą. Tačiau Kasacinio teismo teisėjų kolegija⁹⁴ taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad, kita vertus, tokie susitarimai dėl konfidencialumo taip pat negali būti suabsoliutinami; jie turi būti vertinami, atsižvelgiant ir į kitus konkurencijos teisės principus, tokius kaip draudimas monopolizuoti rinką ar draudimas piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi.

2.2.2.4. Problemos kylančios dėl nesąžiningų darbuotojų veiksmų

Kaip jau buvo minėta anksčiau, pagrindinės darbdavio problemos kyla dėl šių priežasčių:

- darbuotojas, atskleidžia įmonės komercines paslaptis tretiesiems asmenims;
- darbuotojas, pasinaudodamas įmonės komercinėmis paslaptimis, įsteigia ir vykdo tapačią veiklą, kaip ir jo buvęs darbdavys;
- darbuotojas perviliojamas konkurentų ne vien kaip geras specialistas, bet ir kaip geras buvusio darbdavio komercinių paslapčių informatorius;

Kalbant apie pirmąją priežastį, dėl kurios darbdavys patiria/gali patirti žalos, galime teigti, jog šis darbuotojo pareigų pažeidimas yra vienas iš konkrečiausių, kurį lyginant su kitais dviem, būtų paprasčiausia įrodyti. Taip manytina, nes komercinės paslapties atskleidimo faktui įrodyti, kaip buvo kalbėta anksčiau, užtenka turėti įmonės vidinėse tvarkose reglamentuotą komercinių paslapčių sąrašą bei jo naudojimosi tvarką, taip pat turi būti tinkamai informuotas ir supažindintas darbuotojas su šiais lokaliniais teisės aktais. Kalbant apie kitus darbuotojo pareigų pažeidimus, jiems įrodyti reikalinga daug didesnė aplinkybių analizė.

Pabandykime paanalizuoti vieną iš daugelio Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutarčių⁹⁵, kurioje buvo sprendžiamas komercinės paslapties atskleidimo faktas. Nagrinėjamoje byloje šalys susitarė dėl komercinės paslapties apsaugos: ieškovė įsipareigojo jos neatskleisti. Tačiau byloje buvo nustatytas faktas, kad kasatorė atsakovo jai suteiktu kompiuteriu atsakovo konkurento darbuotojams perdavė technologines užduotis, informaciją apie gaminių savybes, procesus, receptus, technologiją, tyrimų rezultatus. Tokia informacija

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Diteilas“ v. UAB „Chemika“ ir kt., Nr. 3K-3-326/2012.

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 04 d. nutartis civilinėje byloje G.V v UAB „Jurby Water Tech“ Nr. 3K-3-350/2012.

atitiko CK 1.116 str., šalių papildomo susitarimo prie darbo sutarties priedo, darbo tvarkos taisyklių dėl komercinių paslapčių apsaugos nustatytus komercinės paslapties požymius. Todėl teismo sprendimas buvo palankus darbdaviui: teismas savo nutartyje pripažino darbuotojos veiksmus nesąžiningais darbdavio atžvilgiu, tai buvo vertinama kaip šiurkštus darbo drausmės pažeidimas, dėl kurio buvo teisėtai nutraukta jos darbo sutartis su atsakovu; tai išplaukia iš Darbo kodekso, kuriame sakoma, kad veika, numatyta šio kodekso 235 straipsnio 2 dalies 2 punkte gali būti padaroma dviem būdais: 1. Paslapties atskleidimu, kuris paprastai suprantamas kaip darbuotojo, kuriam paslaptis buvo patikėta arba žinoma dėl darbo, veikimas arba neveikimas, dėl kurio paslaptis tampa žinoma bent vienam asmeniui, neturinčiam teisės su ta paslaptimi susipažinti. Šis pažeidimas gali būti padaromas tiek tyčia, tiek ir dėl neatsargumo. 2. Paslapties pranešimu konkuruojančiai įmonei – tai atitinkamų duomenų perdavimas žodžiu, raštu, techninėmis priemonėmis, pateikiant susipažinti ir pan., taip pat tam tikrų daiktų perdavimas, persiuntimas, parodymas ir pan. Šis pažeidimas padaromas tik tyčiais veiksmais.⁹⁶

Taigi, vertinant šį darbuotojo darbo pareigų pažeidimą, galime teigti, kad jis buvo atliktas tyčiais veiksmais veikiant priešingai bendrovės interesams, siekiant naudoti sau arba tretiesiems asmenims, kaip šiuo atveju - atsakovo konkurentams. Kadangi ūkio subjektui priklausanti komercinė paslaptis sudaranti informacija užtikrina jo pranašumą prieš kitus ūkio subjektus, ji yra neatskiriamas rinkos elementas, todėl jos atskleidimas tretiesiems asmenims gali lemti sąžiningos konkurencijos pažeidimą bei pranašumo rinkoje praradimą.⁹⁷

Kalbant apie antrąją priežastį, kai darbuotojas, pasinaudodamas įmonės komercinėmis paslaptimis, įsteigia ir vykdo tapačią veiklą kaip ir jo buvęs darbdavys, paanalizuosime situaciją dėl giminingos įmonės sukūrimo.

Yra nemažai bylų, kai atsakomybėn traukiami darbo sutartis nutraukę keli itin kvalifikuoti bei didelę patirtį turėję darbuotojai, kurie įsteigė naują, konkuruojančią įmonę. Lietuvos Aukščiausiasis teismas nagrinėjo bylą,⁹⁸ kurioje ieškovas nurodė, kad atsakovai nesąžiningos konkurencijos veiksmais perviliojo ieškovo darbuotojus į UAB „Lastra“ ir panaudojo ieškovo komercinę paslaptį sudarančią informaciją UAB „Lastra“ veikloje. Dėl

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas. 2004 m. birželio 18 d. Nr. 45 “Dėl Darbo kodekso normų, reglamentuojančių darbo sutarties nutraukimą pagal Darbo kodekso 136 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktus, taikymo teismų praktikoje” //Teismų praktika. 2004. Nr. 21

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 01 d. nutartis civilinėje byloje R. D. v. UAB „Putokšnis“ Nr. 3K-3-303/2011.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis priimta civilinėje byloje UAB „Transekspedicija“ v. UAB „Lastra“ ir L. A., S. V., A. S, Nr. 3K-3-447/2014.

neteisetų atsakovų veiksmų ieškovas nebegalėjo tinkamai teikti paslaugų ir patyrė žalą, pasireiškusią negautų pajamų forma. Ieškovas nurodė, kad L. A. dirbo UAB „Transekspedicija“ krovinių ekspedijavimo skyriaus vadove – generalinio direktoriaus pavaduotoja, vadovavo ieškovo Geležinkelių departamentui. S. V. ėjo UAB „Transekspedicija“ Geležinkelių departamento 1-os darbo kvalifikacinės kategorijos transporto vadybininko pareigas. A. S. ėjo UAB „Transekspedicija“ Geležinkelių departamento vyriausiojo vadybininko pareigas. L. A., S. V. ir A. S. yra UAB „Lastra“, kurios veikla yra analogiška ieškovo veiklai, steigėjai ir akcininkai. Visi atsakovai darbo sutartis su ieškovu nutraukė savo noru ir iš karto įsidarbino UAB „Lastra“. L. A. ir A. S. įsidarbino konkuruojančioje įmonėje dar nenutraukę darbo sutarties su ieškovu.

Šiuo atveju įrodymų vertinimas pagal CPK 185 straipsnį reiškia⁹⁹, jog bet kokios ginčui išspręsti reikšmingos informacijos įrodomąją vertę nustato teismas pagal vidinį savo įsitikimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais. Įrodymų vertinimas civilinėje byloje grindžiamas taisykle, kad tam tikrų faktinių aplinkybių buvimą teismas konstatuoja tada, kai jam nekyla didelių abejonių dėl tų aplinkybių egzistavimo. Teismas gali daryti išvadą apie tam tikrų aplinkybių buvimą tada, kai byloje esančių įrodymų visuma leidžia manyti, jog jų pakanka konstatuoti atitinkamą faktą buvus. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad tokiose kaip nagrinėjamoji bylose, įrodinėjimas turi savitą specifiką, nes, sprendžiant dėl žalos, padarytos pasinaudojant komercine paslaptimi, priežastinio ryšio tarp atitinkamų veiksmų ir padarytos žalos, iš esmės daugiausia tenka remtis netiesioginiais įrodymais. O į įrodinėjimo specifiką būtina atsižvelgti nagrinėjant šios kategorijos bylas, nes priešingu atveju dažnai būtų neįmanoma įrodyti pasinaudojimo komercine paslaptimi fakto, kuriuo siekiama nesąžiningai konkuruoti ir iš to gauti pelno. Paprastai tokios kategorijos bylose nebus tiesioginių įrodymų, tiesioginiu priežastiniu ryšiu siejančių atsakovo (fizinio asmens) veiksmus, atsakovo bendrovės (juridinio asmens) veiklą ir iš tos veiklos gautą naudą. Kalbant apie ieškovo negautas pajamas reiktų pabrėžti, kad pagal kasacinio teismo praktiką¹⁰⁰ negautos pajamos, kaip nuostoliai, kurie suprantami kaip grynas pelnas, turi būti įrodomos. Jos neturi būti suprantamos kaip visos tikėtinos gauti iš asmens veiklos sumos, neatskaičius sąnaudų. Atskaičius iš visų pajamų (įplaukų) sąnaudas, gaunamas ikimokestinis pelnas. Jis

⁹⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Justitia*, 2004, 185 str.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje *Danske Bank A/S v. UAB „Kaminera“*, Nr. 3K-3-418/2014.

dar nesudaro negautų pajamų, kaip nuostolių, nes tik nuo šios sumos atskaičius pelno mokesį pagal Pelno mokesčio įstatymą asmeniui liktų grynasis pelnas, t. y. tai, kuo būtų pagerėjusi nukentėjusio asmens turtinė padėtis.

Šioje byloje akivaizdu, kad yra pažeistos ieškovo teisės, todėl šiuo atveju kalbant apie visų atsakovų civilinės atsakomybės sąlygas galime atsižvelgti į Kasacinio teismo praktikoje,¹⁰¹ šios kategorijos bylose, vyraujančią nuomonę, kad tokiais atvejais, kai civilinė atsakomybė kyla tiek naujai įsteigtai konkuruojančiai įmonei, tiek šios įmonės steigėjams ar kitiems juridinio asmens dalyviams, būtina paminėti, kad tokių asmenų veiksmų civilinės atsakomybės taikymo požiūriu negalima atriboti konkrečiai įvardijant kiekvieno iš jų padarytos žalos dydį, todėl žala iš visų atsakovų priteisiama solidariai.

Apibendrinami šią situaciją matome, jog toks buvusių darbuotojų elgesys yra tipinis nesąžiningos konkurencijos požymis. Tokiu atveju neretai išsinešama ir buvusio darbdavio komercinė paslaptis ir esamų bei galimų klientų sąrašai, informacija apie jų poreikius, klientams taikomas kainas ir kita informacija, leidžianti persivilioti žymią dalį klientų. Šiuo atveju pranašumas įgyjamas konkurento sąskaita.

Trečioji priežastis, dėl kurios nukenčia darbdavys, tai yra, kai darbuotojas perviliojamas konkurentų ne vien kaip geras specialistas, bet ir kaip geras buvusio darbdavio komercinių paslapčių informatorius. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad šią situaciją galime išskaidyti į du aspektus: pirmasis - kai darbuotojas yra perviliojamas dėl to, kad iš tiesų yra geras specialistas, neturint tikslo pasisavinti konkurento komercinių paslapčių, antrasis - turint tikslą sužinoti konkurento komercines paslaptis.

Pirmąją situaciją labai tikslingai iliustruoja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis¹⁰². Šioje situacijoje darbdavį ir darbuotoją siejo darbo santykiai, darbuotojas buvo supažindintas su konkrečiu komercinės paslapties sąrašu, kurio įsipareigojo laikytis, taip pat pagal darbo sutartį sutiko be išankstinio rašytinio darbdavio (ieškovo) sutikimo neturėti tiesioginių ar netiesioginių interesų ūkio subjekte, konkuruojančiame su darbdavio veikla, dirbti kitiems darbdaviams ar sudaryti kitus panašius susitarimus. Tačiau šių nuostatų nesilaikė ir dar nesant nutrauktiems darbo teisiniams santykiams su ieškovu, pradėjo

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje L. B. ir kt. v. DBSB „Medvėgalis ir kt. Nr. 3K-7-345/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Diteilas“ v. UAB „Chemika“ ir kt., Nr. 3K-3-326/2012.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 03 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Big trans“ v. UAB „Lietuvos pervežimo bendrovė“ ir R. K., Nr. 3K-3-421-695/2015.

bendrauti su atsakovu - UAB Lietuvos pervežimo bendrove (toliau – bendrovė) ir su šia bendrove sudarė neterminuotą darbo sutartį (taip pat dar nepasibaigus darbo santykiams su ieškovu), pagal kurią buvo priimtas dirbti logistikos vadybininku (tokias pareigas užėmė ir ieškovo įmonėje).

Kaip matome šioje byloje yra du atsakovai - darbuotojas ir konkuruojanti įmonė, į kurią perėjo dirbti ieškovo darbuotojas. Ieškovas reikalauja, jog atsakovai solidariai atlygintų jo patirtą žalą. Tačiau būtent šioje vietoje kyla klausimas, ar tikrai atsakovus sieja solidari atsakomybė?

Visų pirma, reiktų paminėti, jog konkuruojanti įmonė, įdarbinusi darbuotoją, dažnai gali nežinoti apie jo konfidencialius susitarimus su buvusiu darbdaviu, todėl ne visais atvejais galima įrodyti konkurento kaltę ir iš jo prisiteisti patirtą žalą. Tačiau tokiu atveju atsakomybė už žalą, padarytą dėl komercinių paslapčių atskleidimo konkuruojančiai įmonei, visa apimtimi taikoma buvusiam darbuotojui. 2015 m. liepos 3 d. nutartyje¹⁰³ teismas pripažino, kad buvusio darbuotojo kaltei konstatuoti užtenka tokių nustatytų aplinkybių: (1) darbuotojas pradėjo bendrauti su konkuruojančia įmone dar dirbdamas pas buvusį darbdavį; (2) darbuotojas žinojo įmonės komercinę paslaptį sudarančią informaciją; (3) darbuotojas buvo įsipareigojęs jos neatskleisti; (4) darbuotojui perėjus dirbti į konkuruojančią įmonę, buvęs darbdavys neteko užsakymų iš klientų, su kuriais dirbo išimtinai buvęs darbuotojas; (5) per tam tikrą laikotarpį buvęs darbdavys patyrė žalą negautų pajamų, praradus rinkos dalį, forma.

Vadinasi, įmonė, padavusi ieškinį, neprivalo pateikti įrodymų, kurie konkrečiai patvirtintų buvusio darbuotojo kontaktus su buvusiais klientais ar poveikio klientams, skatinant juos pasirinkti konkuruojančią įmonę, fakto.

Šiuo atveju įmonėms ateityje taps žymiai lengviau prisiteisti žalą iš nesąžiningų darbuotojų, atskleidusių ar panaudojusių įmonės komercines paslaptis. Nepaisant to, nevertėtų pamiršti, kad bylos sėkmė didžiaja dalimi priklauso nuo to, ar įmonė tinkamai saugo savo komercines paslaptis. Siekiant efektyviai saugoti įmonės komercines paslaptis, neužtenka vien pasirašyti konfidencialumo sutartį ar nekonkuravimo susitarimą su darbuotoju. Siekiant palengvinti komercinės paslapties įrodinėjimą ir žalos nustatymą teisme, įmonė konfidencialumo susitarime turėtų numatyti baudas: tai leistų nesigilinti į grynojo pelno kriterijų ir byloje neatskleisti savo finansinių duomenų buvusiam darbuotojui ar konkuruojančiai įmonei.

¹⁰³ *Ibid.*

Taigi 2015 m. liepos 3 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra svarbi tuo, kad buvo pripažinta darbuotojo, atskleidusio buvusio darbdavio komercines paslaptis, atsakomybė netgi tuo atveju, kai jis išėjo dirbti į konkuruojančią įmonę, o konkuruojančios įmonės, į kurią perėjo dirbti buvęs darbuotojas, kaltė nenustatyta. Šiuo atveju vertinant situaciją iš konkuruojančios įmonės pusės patartina įmonei pasitikrinti prieš įdarbinant darbuotoją iš konkuruojančios bendrovės, kokius susitarimus darbuotojas buvo sudaręs su ankstesniu darbdaviu ir įvertinti kylančią riziką. O reziumuojant ieškovo pusę, patartina jam įsivertinti, dėl kokių priežasčių pridėtinę vertę įmonei kuriantis darbuotojas išsina pas konkurentą. Manytina, jog svarbu yra dėti pastangas, kad darbuotojas būtų motyvuotas, įsitraukęs ir lojalus įmonei. Tuomet tikimybė, kad jis išeis ir taps konkurentu, bus mažesnė. Tačiau siekiant išvengti šios problemos būtina atsižvelgti ir į socialinius aspektus, kurie yra ne mažiau svarbūs nei teisiniai.

Antrojoje situacijoje, kurią sprendė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas¹⁰⁴, matoma žymiai aiškesnė konkuruojančios įmonės įtaka siekiant persivilioti konkurentų darbuotojus. Šioje situacijoje ieškovas teigė, kad atsakovas UAB „Verslo aljansas“ pradėjo teikti toje pačioje veiklos teritorijoje identiškas paslaugas kaip ir ieškovas, būtent tada, kai atsakovai G. L. ir G. L. iš UAB „SDG“ perėjo dirbti į UAB „Verslo aljansas“. Iki to laiko, dvejus metus nuo įsteigimo, UAB „Verslo aljansas“ nevykdė jokios veiklos. Vienintelis šios įmonės akcininkas ir generalinis direktorius yra G. L. – buvęs UAB „SDG“ direktorius, o jo sutuoktinė – buvusi UAB „SDG“ Kauno skyriaus direktorė G. L. – eina personalo ir projektų vadovo pareigas. Atsakovai G. L. ir G. L. įkalbinėjo daugelį UAB „SDG“ darbuotojų pereiti dirbti į UAB „Verslo aljansas“ ir dalį darbuotojų perviliojo, taip pat pasinaudojo UAB „SDG“ komercine (gamybine) paslaptimi, klientų duomenimis, sudarė sutartis su UAB „SDG“ buvusiais klientais ir taip nesąžiningai konkuravo. Visi atsakovų veiksmai, siekiant, kad UAB „Verslo aljansas“ pradėtų vykdyti normalią ūkinę komercinę veiklą, buvo atlikti nesąžiningai, todėl UAB „SDG“ patyrė nuostolių. Dėl atsakovų neteisėtų veiksmų per 2011 m. sausio ir vasario mėnesius buvo pervilioti aštuoni UAB „SDG“ darbuotojai, vėliau – dar keturi darbuotojai. Atsakovai, ėję pareigas UAB „SDG“, žinojo apie ieškovo klientus, jiems teikiamų paslaugų rūšis ir kainas, o apie kitus klientus sužinojo iš darbuotojų, perėjusių iš UAB „SDG“. Atsakovai, turėdami žinių apie klientus, kainas ir teikiamas paslaugas, jiems

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „SDG“ v UAB „Verslo aljansas“, G. L. ir G. L., Nr. 3K-3-24-421/2015.

galėdavo pasiūlyti palankesnes sąlygas ir taip neteisėtai įgijo pranašumą prieš ieškovą. Tyrimo eigoje buvo įrodyta, kad UAB „Verslo aljansas“ turi ilgalaikes sutartis su vienuolika įmonių, kurios nutraukė sutartis su UAB „SDG“. Atsakovų nesąžiningus veiksmus patvirtina tai, kad jie nesąžiningus konkurencijos veiksmus ieškovo atžvilgiu atliko dar dirbdami UAB „SDG“, nes ėjo vadovaujamas pareigas ir disponavo visa informacija, kuri buvo naudojama ieškovo veiklai plėtoti ir gauti pelną, kurią vėliau neteisėtomis priemonėmis pasisavindami panaudojo UAB „Verslo aljansas“ veikloje. Atsakovų veiksmai atitinka įstatymo reguliuojamus nesąžiningos konkurencijos veiksmų kriterijus. Atsakovo galimybė sėkmingai veikti rinkoje buvo paremta ieškovo sukurtais ištekliais.

Taigi, įvertinus šias aplinkybes, kurios pasireiškia darbo sutarčių nutraukimu darbuotojų iniciatyva tuo pačiu metu, kai *de facto* nutrūko šalių bendradarbiavimas, įsidarbinimas pas atsakovą UAB „Verslo aljansas“, taip pat tai, jog šie darbuotojai buvusioje darbovietėje ėjo vadovaujamas pareigas, buvo kvalifikuoti, turėjo informacijos apie paslaugų teikimo poreikį tame regione, teismo vertinimu patvirtina, kad jų pasiryžimą nutraukti darbo sutartis su ieškovu lėmė atsakovų nesąžiningi veiksmai, kurie pasireiškė ieškovo darbuotojų skatinimu nutraukti su darbdaviu sutartis ir įsidarbinti pas jo tiesioginį konkurentą (CPK 185 straipsnis). Kadangi buvę ieškovo darbuotojai sudaro didžiąją dalį atsakovo UAB „Verslo aljansas“ darbuotojų, tai galime daryti išvadą, kad pastarasis po konkurento darbuotojų įdarbinimo įgijo konkurencinį pranašumą rinkoje.

Taigi apibendrinami visas šias tris priežastis, dėl kurių nukenčia darbdavys, galime teigti, jog visos šios priežastys tampa didelėmis problemomis ir darbdaviui, ir sąžiningai konkurencijai rinkoje. Atsižvelgdami į teismų praktiką, kuri buvo aptarta bei į daugelį kitų bylų, kurių dėl ribotos šio darbo apimties negalėjome aptarti, visumą, galime teigti, kad komercinių paslapčių apsaugos priemonės santykiuose su darbuotojais neatbaido ir nesustabdo darbuotojų nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų. Šios priemonės tiesiog padeda nukentėjusiai įmonei išsireikalauti teisingą nuostolių atlyginimą už patirtą žalą, tačiau šiuo atveju, kaip buvo kalbėta anksčiau, susitarimuose dėl komercinių paslapčių apsaugos, būtina numatyti baudas, tai leistų nesigilinant į grynojo pelno kriterijų, (o tai reiškia, kad byloje neatskleidžiami finansiniai duomenys buvusiam darbuotojui ar konkuruojančiai įmonei) prisiteisti teisingumo, protingumo, sąžiningumo principus atitinkantį nuostolių atlyginimą.

2.2.3. Komercinės paslapties apsauga nuo trečiųjų asmenų įsigyjant/parduodant įmonę

Kalbant apie komercinių paslapčių apsaugos ypatumus galime išskirti dar vieną, t.y. komercinių paslapčių apsaugą įsigyjant įmonę. Šiame įsigijimo procese kylanti problematika yra dvejopa, pasireiškianti ir iš pardavėjo pusės (kiek ir kaip tikslingiausia atskleisti įmonės komercines paslaptis, jog nepavykus deryboms nekiltų žalos bendrovei), ir iš pirkėjo pusės, įsigijus bendrovę apsaugoti jos komercines paslaptis nuo buvusio bendrovės savininko nesąžiningos konkurencijos veiksmų.

Atkreiptinas dėmesys, jog dar prieš ikisutartinių santykių etapą ir pirkėjas, ir pardavėjas paprastai atlieka tam tikrus neteisinius veiksmus. Jie apima strategijos formavimą, komandos surinkimą (kurią paprastai sudaro auditoriai, teisininkai, finansų patarėjai ir kt.), kontaktų užmezgimą, rinkos ištyrimą, preliminarų įmonės vertinimą ir pan. Jie yra svarbūs dėl to, kad tik atlikus minėtus veiksmus nusprendžiama, ar pradėti derybas dėl verslo perleidimo, ar šiame pirminiame etape paaiškėjus, kad esama situacija vienos iš šalių netenkina, derybų nepradėti. Jei atlikus pirminius neteisinius veiksmus nusprendžiama pradėti derybas, prasideda ikisutartinių santykių etapas. Šiame etape vyksta intensyvus šalių bendradarbiavimas, kurio metu šalys rengiasi būsimam sandorio pasirašymui¹⁰⁵. Nuo šalių elgesio šiame etape dažniausiai ir priklausys, ar sandoris bus pasirašytas, ar derybos bus nutrauktos nepasiekus galutinio rezultato – verslo perleidimo. Dažnai, norint pritraukti pirkėją, reikia atskleisti kuo daugiau informacijos apie įmonę ir sudaryti kuo geresnį vaizdą apie ją, todėl gali prireikti atskleisti ir konfidencialią informaciją. Konfidenciali informacija yra tokia informacija, kuri yra vertinga dėl to, kad jos nežino kiti (CK 1.116 str. 1 d.)¹⁰⁶. Dažnai tai finansinė, techninė informacija, komercinės paslaptys, informacija apie klientus ir pan. Dėl šios priežasties teisės doktrina sukūrė potencialaus pirkėjo supažindinimo su reikiama dokumentais procedūrą, pagal kurią „steigiamas“ vadinamasis dokumentų kambarys ir taip sudaroma galimybė potencialiems pirkėjams pagal tam tikras taisykles susipažinti su susistemintais bendrovės dokumentais. Kalbant apie teisinį patikrinimą reiktų

¹⁰⁵ Pažymėtina, kad iki derybų etapo gali būti skelbiamas aukcionas, kurio metu potencialūs verslo pirkimu suinteresuoti pirkėjai varžosi tarpusavyje. Aukcioną paprastai organizuoja pardavėjas tam pasitelkdamas advokatų kontorą, banką ar kitą finansinę įstaigą, kurie parengia informacinį prospektą (angl. – *Information Memorandum, Offering Memorandum*) apie įmonę ir užsiima potencialų pirkėjų atranka. Šiuo etapu potencialūs pirkėjai siūlo savo kainą, gali atlikti įmonės teisinius patikrinimus (kiek leidžia pardavėjas), kol galų gale išsirenkamas vienas konkretus pirkėjas ir su juo pradedamos derybos.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262; 1.116 str. 1 d.

pabrėžti, kad jis dažniausiai atliekamas tam, kad būtų nustatyta, kokia yra esamų ar gresiančių teisminių ar arbitražinių ginčų padėtis, kokie yra susitarimai su bendrovės finansuotojais (pavyzdžiui, ar finansavimo sutartyse nėra vadinamųjų akceleracijos sąlygų, pagal kurias perleidus iš sutarties kylančias teises ir pareigas kitiems asmenims, finansuotojai įgytų teisę pareikalauti išankstinio skolos gražinimo), taip pat kokia situacija darbo teisės klausimais (ar yra kolektyvinių sutarčių, darbo taryba, profesinė sąjunga) ir kiti konkrečiu atveju svarbūs aspektai. Lietuvos teisės doktrina seka UNIDROIT principų komentatoriais ir laikosi nuomonės, kad jei nenurodyta, jog atitinkama informacija yra konfidenciali, galioja prezumpcija, kad tokia informacija nėra konfidenciali¹⁰⁷. Tokią poziciją patvirtina ir CK 6.164 str. 1 dalies konstrukcija. Šioje normoje nenurodoma, kad visais atvejais gavusi informaciją šalis yra įpareigota jos neatskleisti, o nurodoma, jog privalo neatskleisti tik tada, jei ta informacija konfidenciali. Vadinasi, kad informacija būtų laikoma konfidencialia, būtina tai nurodyti. Todėl verslo pardavėjui, norint apsaugoti nuo tokios informacijos nutekėjimo (turint omenyje, kad derybos gali vykti ir tarp konkurentų) deryboms nutrūkus ir nepasiekus galutinio rezultato, rekomenduojama sudaryti konfidencialumo sutartį. Nors LR CK nustato konfidencialumo pareigą esant ikisutartiniams santykiams (CK 6.164 str.)¹⁰⁸, tačiau nesant rašytinės sutarties, gali kilti problemų įrodant, kokia informacija laikytina komercine paslaptimi, kas laikoma konfidencialumo pareigos pažeidimu ir pan. Be to, konfidencialumo pareigos pažeidimas dažniausiai bus susijęs su netiesioginiais nuostoliais: bendrovės konkurencingumo rinkoje sumažėjimas, žala bendrovės įvaizdžiui, negautas pelnas ir kt. Tokiu atveju įrodyti, kad bendrovė patyrė konkretaus dydžio nuostolius, gali būti pakankamai sudėtinga. CK 6.164 str. 2 dalis nurodo¹⁰⁹, jog minimalūs nuostoliai tokiu atveju būtų tokio dydžio, kokia yra gauta nauda, išreikšta pinigais. Tačiau nustatyti gautą naudą ir ją išreikšti pinigais minėtu atveju būtų gana sunku. Todėl, siekiant išvengti minėtų situacijų, patartina raštu sudaryti konfidencialumo sutartį, joje apibrėžti, ką šalys laikys konfidencialia informacija ir konfidencialumo pareigos pažeidimu, nustatyti terminą, kiek laiko tokia

¹⁰⁷ Mikelėnas, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. *Justitia*, 2003, p. 209.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262; 6.164 str.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262, 6.164 str. 2.

informacija negali būti atskleista, ir už konfidencialumo pareigos pažeidimą nustatyti konkrečias pinigines baudas¹¹⁰.

Pažymėtina, kad po konfidencialumo sutarties sudarymo šalys toliau derasi atskleisdamos viena kitai reikšmingą informaciją. Pats derybų procesas nėra įstatymiškai reglamentuotas ir jo eiga paprastai priklauso nuo šalių pozicijų ir sandorio specifikos. Praktikoje galima išskirti tam tikrus nusistovėjusius derybų eigos požymius, t.y. gali būti sudaromi ketinimų protokolai, preliminarieji sutartis ar apsikeičiama kitais ikisutartiniais dokumentais. Minėtuose ikisutartiniuose dokumentuose paprastai aptariama būsimo sandorio kaina, dalykas, patvirtinimai ir garantijos, sandorio pasirašymo vieta bei data ir pan. Derantis dėl kainos labai svarbu prieš tai atlikti jau minėtą įmonės veiklos patikrinimą (*angl. – due diligence*), nes tokiu būdu pirkėjas geriausiai gali įvertinti galimas verslo įsigijimo rizikas, įmonės finansinę, teisinę ir mokestinę būklę. Pažymėtina, kad tikroji įmonės vertė ir pardavėjo siūloma sandorio kaina dažnai nesutampa, nes paprastai pirkėjas ir pardavėjas turi savo supratimą apie konkretaus verslo vertę. Taigi toks rizikų įvertinimas padeda nustatyti įmonės vertę ir derėtis dėl preliminarios kainos, kuri paprastai yra esminis sandorio elementas¹¹¹. *Due diligence* į lietuvių kalbą verčiamas įvairiai, pvz., bendrovės veiklos tyrimas, auditas, patikrinimas, įsigijimo rizikos įvertinimas bei kt., tačiau ir verslininkų, ir finansų patarėjų ar teisininkų kalboje dažnai vartojamas originalo kalba. Šiandien *due diligence* yra tapęs neatskiriama verslo įsigijimo proceso dalimi ir atliekamas paprastai po preliminarų šalių susitarimo, kai verslo perleidimą šalys laiko įmanomu, bet dar prieš pasirašant galutinę sutartį¹¹².

Kalbant apie pardavėjo pareigą atskleisti informaciją, reikšmingą sutarčiai sudaryti, būtina pabrėžti, kad tam tikrais atvejais ją nustato CK ir kiti įstatymai¹¹³. Atskleidžiamos informacijos turinys skiriasi priklausomai nuo sutarties rūšies, šalių teisinio statuso ir pan. Teisinėje literatūroje yra išsakyta nuomonė, kad tam tikrais atvejais turėtų būti leista pagrįstai atsisakyti kitai šaliai suteikti informaciją, net jei ji ir yra svarbi sutarties sudarymui. Tokia pozicija grindžiama informacijos ekonomine verte (CK 1.97 str. 1 d. informacija yra civilinių

¹¹⁰ ŠČUKAS, L. Konfidencialumo sutartys: praktiniai aspektai. *Juristas*, 2004, nr. 10.

¹¹¹ TRANSREGIO. Verslo pardavimas ir įsigijimas: metodinis vadovas. [interaktyvus]. 2006, p. 25. [žiūrėta 2016.03.06] Prieiga per internetą: http://www.tax.lt/uploads/16052-metodinis_20vadovas_original.pdf

¹¹² KANCEREVYČIUS, G. Finansai ir investicijos. 2-asis leidimas. Kaunas: *Smaltijos leidykla*, 2006, p. 223

¹¹³ Pvz., CK 6.353 str. 1 d., 6.645 str. 1 d., CK 6.993 str., Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, nr. 54-1832, 56 str. 2 d.,

santykių objektas, todėl gali turėti ekonominę vertę) arba didelėmis išlaidomis gaunant tokią informaciją. Pažymėtina, kad jei informacijos perdavimas ir surinkimas yra privalomas pagal sutarties sąlygas ir jos kaina įtraukta į bendrą sutarties kainą, tokia informacija kitai šaliai turi būti suteikta.¹¹⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad atskleisti informaciją apie parduodamos įmonės būklę pardavėjas gali keliais būdais: nurodydamas konkrečius faktus, leisdamas pirkėjui susipažinti su įmonės dokumentais, kaip jau buvo minėta anksčiau arba naudodamas abu minėtus būdus kartu, t.y. kai pardavėjas atskleidžia informaciją informacijos atskleidimo laiške ar memorandume (*angl. –disclosure letter, disclosure memorandum*) ir leidžia pirkėjui įsitikinti atskleistos informacijos teisingumu, t.y. atlikti *due diligence*. Tačiau šiuo atveju reikėtų nepamiršti, kad tokios informacijos atskleidimas tam tikrais atvejais gali pažeisti konkurencijos įstatymo normas, todėl kiekvienoje situacijoje labai svarbu įvertinti ir pasverti informacijos atskleidimo ribas. Tačiau iš kitos pusės, pardavėjui neatskleidus informacijos, turinčios esminės reikšmės sandoriui sudaryti, pirkėjas gali reikalauti pripažinti pirkimo–pardavimo sutartį negaliojančia, pakeisti jos sąlygas (CK 1.90 – 1.91 str., CK 6.228 str.) arba atlyginti nuostolius. Kaip buvo minėta anksčiau, ar informacija yra esminė, ar ne, kiekvienu atveju nustatoma atsižvelgiant į konkretaus atvejo ypatumus. Verslo perleidimo atveju dažniausiai pardavėjas informaciją atskleidžia taip vadinamame informacijos atskleidimo memorandume arba laiške. Pagrindinis šio dokumento tikslas yra surinkti visą reikalingą informaciją, kuri padėtų pirkėjui įvertinti įmonę. Be to, jis tarnauja kaip mechanizmas, perkeliantis pardavėjo rizikas, kurios gali kilti iš atskleistų duomenų, pirkėjui¹¹⁵, t.y. apriboja pardavėjo atsakomybę, nes jei informacija buvo tinkamai atskleista – pirkėjas, pats nepastebėjęs tam tikrų neigiamų dalykų, netenka teisės jos ginčyti. Pažymėtina, jog informacijos atskleidimo memorandumas arba laiškas yra laikomas sutarties priedu, taigi - ir jos dalimi.

Aptarę pardavėjo pareigas, kurios kyla dar neprasidėjus ikisutartiniams santykiams ir jiems esant, galime teigti, jog pagrindinė problema yra pateikiamos informacijos pirkėjui tikslinga apibrėžtis, kiek ir ko atskleisti. Todėl patartina kiekvienoje individualioje situacijoje nusistatyti tam tikras informacijos atskleidimo ribas, atskleisti tik tiek, kiek prašoma ir tik tiek, kiek svarbu pirkėjui susipažįstant su perkama įmone, sudarant konfidencialumo sutartis

¹¹⁴ GEDEIKIS, M. Pareiga elgtis sąžiningai, kai yra ikisutartiniai santykiai. *Juristas*, 2006, nr. 1, p. 17, 22.

¹¹⁵ THOMPSON, R. *Sinclair on Warranties and Indemnities on Share and Asset Sales*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 2005, p. 263.

su kuo įmanoma platesnėmis ir griežtesnėmis tarpusavio teisėmis ir pareigomis. Į visa tai žiūrima kaip į prevenciją, kad būtų išvengta komercinių paslapčių atskleidimo rizikos bei žalos bendrovei.

Kalbant apie pirkėjo rizikas, susijusias su komercinių paslapčių apsauga, būtina pabrėžti, kad jos atsiranda tik įsigijus bendrovę, todėl svarbu įsigyjant įmonę sudaryti papildomus susitarimus su buvusiais įmonės savininkais.

Perkant įmonę, išlieka rizika, kad gautus pinigus pardavėjas investuos į konkurencinį verslą ir, naudodamasis jau įsigytomis tos srities žiniomis bei turėdamas daug informacijos apie konkurentą (pirkėją) išstums pastarąjį iš rinkos. Dėl šios priežasties yra paplitę nekonkuravimo įsipareigojimai (dažniausiai pardavėjas įsipareigoja tam tikrą laiką nekonkuruoti su įmonės pirkėju jo veiklos srityje) bei darbuotojų ir klientų „neviliojimų“ įsipareigojimai (kai pardavėjas įsipareigoja nesiūlyti pirkėjo darbuotojams darbo, nesiėkti perimti jo klientų).¹¹⁶ Tik taip naujasis įmonės savininkas (pirkėjas) gali apsisaugoti nuo nesąžiningos konkurencijos.

Apibendrinę problematiką, kylančią norint parduoti ar įsigyti įmonę, galime daryti išvadą, jog komercinės paslapties apsauga sudarant konfidencialumo sutartis ir papildomus susitarimus dėl nekonkuravimo šiame procese yra būtinas ir neatsiejamas saugumo elementas, kuris turėtų būti ne tik siūlytinas, bet ir privalomas.

2.2.4. Komercinės paslapties apsauga nuo konkurentų teismo proceso metu

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 9 str.1 d.¹¹⁷ sakoma, kad visuose teismuose bylos nagrinėjamos viešai. Motyvuota teismo nutartimi teismo posėdis gali būti uždaras – žmogaus asmeninio ar šeiminio gyvenimo slaptumui apsaugoti, taip pat - kai viešai nagrinėjama byla gali atskleisti valstybės, tarnybos, profesinę ar komercinę paslaptį arba kai teismas imasi priemonių šalims sutaikyti. Šiuo atveju orientuokimės būtent į komercinių paslapčių apsaugą teismo proceso metu. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso (toliau – LR CPK) komentare pateikiamas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 6 str. aiškinimas, kuriame sakoma, kad „spaudai ir publikai gali būti neleidžiama dalyvauti visame teisminiame nagrinėjime ar jo dalyje tiek, kiek to reikalauja <...> ir tai

¹¹⁶ GEDEIKIS, M. Pareiga elgtis sąžiningai, kai yra ikisutartiniai santykiai. *Juristas*, 2006, nr. 1, p. 17, 22.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Vilnius: *Justitia*, 2004, 9str. 1d.

būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pažeistų teisingumo interesus.“¹¹⁸ Taigi įsigilinę į šį išaiškinimą matome, jog neviešas procesas nuo viešo skiriasi subjektų, kurie gali patekti į teismo procesą ribojimu: teismo procesas apsaugomas nuo spaudos ir viešos publikos, procese leidžiama dalyvauti tik proceso šalims ir reikiamaiais atvejais - liudytojams, ekspertams, vertėjams. Šiuo ribojimu yra apsaugomos įmonių komercinės paslaptys nuo visuomenės, tačiau pasvarstykite - juk komercinės paslaptis reikia saugoti ne tik nuo visuomenės, bet ir nuo pačių proceso šalių, tarp kurių kilo ginčas. Prieš pagrindžiant šį teiginį pakalbėkime apie bylos medžiagą ir dokumentus, su kuriais gali susipažinti proceso šalys bei kiti asmenys. LR CPK 10-tame str.¹¹⁹ pateikiamas susipažinimo su bylos medžiaga reguliavimas, tačiau jame nėra išskirto ribojimo, kuriame būtų draudžiama ar leidžiama tik tam tikriems asmenimis susipažinti su komercinėmis paslaptimis. (kaip CPK 10 str. 4 d. pateikiamas ribojimas susipažinti su bylos medžiaga, sudarančia valstybės ar tarnybos paslaptį: su ja leidžiama susipažinti tik tam tikriems asmenims, kurie nurodyti Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme). Todėl galime preziumuoti, kad draudimas susipažinti su medžiaga, sudarančia komercinę paslaptį, išplaukia iš CPK 10 str. 1 d.¹²⁰ Tačiau vėlgi, šio straipsnio formuluotė orientuota labiau į visuomenę, o ne į proceso šalis ir tai yra logiška, nes dažniausiai proceso šalys žino arba sužino proceso metu visas bylos aplinkybes bei jas įrodančius faktus. Tačiau kalbant apie komercines paslaptis reiktų pabrėžti, kad šios kategorijos bylose proceso šalims vienai nuo kitos tikrai yra ką slėpti. Taigi, toliau ir pagrįsime šį teiginį.

Prisiminkime situaciją, kurią nagrinėjome dėl darbuotojo nesąžiningų veiksmų, kai darbuotojas, pasinaudodamas įmonės komercinėmis paslaptimis, įsteigia ir vykdo tapačią veiklą kaip ir jo buvęs darbdavys. Ją analizuodami pamatėme, jog teismas, siekdamas apsaugoti įmonės komercines paslaptis, priima sprendimą, palankų darbdaviui ir pripažįsta, jog darbuotojas pažeidžia sąžiningos konkurencijos nuostatas. Tokia teismų praktika yra iš dalies sveikintina, nes, kintant visuomeniniams santykiams, turi prisiderinti ir teismų formuojama praktika. Tačiau į šią situaciją galime pažvelgti ir iš kitos pusės: advokatų kontoros „Cobalt“ advokatas Marius Inta pasisako priešingai - jo manymu tokia teismų praktika nepateisinama, sąžiningai konkurencijai ji gali padaryti daugiau žalos, nei naudos. Dėl to, kad pastaruoju metu prisidengdami būtinybe ginti sąžiningą konkurenciją teismai

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras, Vilnius: Justitia, 2004

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Vilnius: Justitia, 2004 Vilnius 10 str.

¹²⁰ *Ibid.*

patys skatina konkurentus siekti teisiniu keliu sužinoti atsakovo (kuris yra ieškovo konkurentas) komercines paslaptis.¹²¹ Savo poziciją jis grindžia tokiais argumentais:

Visų pirma, jis pabrėžia, kad šiuo atveju ieškovas (buvęs atsakovo darbdavys) prašo teismo išreikalauti iš atsakovo dokumentų apie jo veiklos specifiką (klientų portfelį, klientų gaudyklės veikimo principus, kainodarą, esmines parduodamų produktų dedamąsias ir pan.). Šis veiksmas atrodo pilnai sąmoningas ir nekeliantis papildomų diskusijų, nes veda link nesąžiningos konkurencijos veiksmų išaiškinimo. Kaip gi kitaip ieškovui bus sudarytos galimybės įrodinėti, kad atsakovas konkuruoja nesąžiningai? Ir kaip, nežinodamas atsakovo konkuruojant su ieškovu gautų pajamų struktūros bei masto, ieškovas galės įrodinėti jam neteisėtais konkurento veiksmais padarytus nuostolius? Tačiau, pasak advokato, tai gali būti vienas iš ieškovo taktinių veiksmų, kurie galėtų privesti prie atsakovo komercinių paslapčių, nes prašomų dokumentų turinys ir susideda iš įmonės komercinių paslapčių. Šiuo atveju ieškovas veikia dviem kryptimis: bando apginti savo pažeistas teises ir išsireikalauti nuostolių atlyginimą, o taip pat sužinotas atsakovo komercines paslaptis pasisavina kaip papildomą kompensaciją už patirtus nuostolius.

Šiuo atveju patartina visų pirma atsižvelgti į apdairaus atsakovo pareigą procese aktyviai reikalauti, kad ieškovas pagrįstų kiekvieno jo prašomo išreikalauti dokumento ar duomenų tiesioginį ryšį su tomis aplinkybėmis, kurias ieškovas byloje įrodinėja. „Žvejybos tinklais“ vadinamu principu grindžiamam įrodinėjimo būdui (kai asmuo, nežinodamas konkrečių jam aktualių dokumentų, prašo teismine tvarka iš oponento išreikalauti itin didelį kiekį informacijos ir tikisi tokiu būdu gauti duomenų, kuriuos vėliau galės panaudoti savo argumentams pagrįsti) atsakovas turėtų aktyviai priešintis: šis įrodymų rinkimo būdas ir Lietuvos, ir užsienio teismų praktikoje dažnai vertinamas kaip neleistas.

Kita vertus, jei teismas jau patenkino prašymą dėl komercinę paslaptį sudarančių dokumentų išreikalavimo, atsakovas gali prašyti, kad teismas atitinkamus informacijos objektus pripažintų neviešais ir su jais neleistų susipažinti ne tik atsitiktiniams asmenims, bet ir pačiam ieškovui. Šia procesine galimybe teismai nėra linkę naudotis dažnai, tačiau ginčiuose dėl nesąžiningos konkurencijos ji gali būti itin svarbi.

Taip pat patartina aktyviai stebėti ieškovo veiklą ir vertinti, ar sužinotų paslapčių ieškovas nenaudoja nesąžiningiems tikslams. Jei tokie faktai paaiškėtų, apie tai nedelsiant reiktų informuoti teismą ir reikalauti pripažinti ieškovo elgesį piktnaudžiavimu teise ir siekti

¹²¹ INTA, M. Byla prieš konkurentą – galimybė sužinoti jo paslaptį. *Verslo žinios*, 2015.10.09.

tokiu elgesiu atsakovui padarytos žalos atlyginimo. Tačiau reikėtų nepamiršti ir ieškovo interesų, juk jo pagrindinis tikslas yra apginti savo pažeistas teises, o ne sužinoti atsakovo komercines paslaptis. Šiuo atveju interesas piktnaudžiauti teise ir susipažinti su atsakovo komercinėmis paslaptimis yra antraeilis tikslas. Todėl labai svarbu objektyviai įvertinti dokumentų, su kuriais nori susipažinti ieškovas, svarbą ieškovo patirtų nuostolių įvertinimui. Pagal Konkurencijos įstatymo projektą,¹²² informacijos nepateikimas, neteisingas jos pateikimas ar pateikimas nelaiku patenka į konkurencijos teisės tiriamų pažeidimų sritį. Taip pat Konkurencijos įstatymo 22 str. 5 d. yra numatyta, kad atskiroms Konkurencijos tarybos kompetencijai priskirtų tirti ir nagrinėti įstatymų pažeidimų rūšims Konkurencijos taryba turi teisę nustatyti atskirą tyrimo ir nagrinėjimo tvarką, kiek tai neprieštarauja įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytiems reikalavimams. Todėl šiuo atveju manytina, kad būtų šios kategorijos bylose, norint išsaugoti proceso šalių komercines paslaptis derėtų rasti abiem šalims palankų sprendimo būdą. Darbo autorės nuomone tinkamiausias sprendimas šioje situacijoje būtų neleisti ieškovui susipažinti su reikalaujamais dokumentais. Manytina, jog tik teismas gali susipažinti su tokio tipo informacija ir dokumentais, kuriuose galimai išdėstytos komercinės paslaptys ar kita konfidenciali informacija. Toks sprendimo būdas leistų užtikrinti abiejų proceso šalių interesų pusiausvyrą ir objektyviai įvertinti situaciją.

Pagal advokato išsakytas mintis matome, kad jis pasisako už išsamią abiejų šalių veiksmų analizę, bandydamas akcentuoti tai, jog nukentėjusi šalis taip pat ne visada yra sąžininga ir gindama savo teises gali peržengti leistinas gynybos ribas, tai yra - pati pradėti piktnaudžiauti teise. Manytina, kad toks advokato požiūris yra gan logiškas ir galintis pasitaikyti praktikoje. Siekiant išvengti ieškovo piktnaudžiavimo teise sutiktume su advokato nuomone, jog dokumentų, susijusių su atsakovo komercine paslaptimi, išreikalavimo mechanizmą reiktų griežtinti ir ieškovui su tokia informacija teismo proceso metu, atsižvelgiant į teisingumo, protingumo, sąžiningumo principus, neleisti susipažinti. Tačiau kaip ir minėjome anksčiau, norint išlaikyti abiejų šalių interesų pusiausvyrą ir nenukrypti nuo teisingumo principo reikalavimų būtų siūlytina su tokio tipo informacija proceso metu susipažinti bei ją vertinti tik teismui, nesuteikiant tokios galimybės ieškovui.

¹²² Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo Nr. VIII-1099 projektas dėl 18, 22, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 37 ir 39 straipsnių pakeitimo. 2 str, 2015-11-24 Pateikė - Lietuvos Respublikos Prezidentas.

TREČIA DALIS

3. Atsakomybė už komercinės paslapties atskleidimą, įgijimą ar naudojimą

Šiame skyriuje aptarsime už komercinės paslapties atskleidimą, įgijimą bei naudojimą numatomą atsakomybę, kuri gali būti ir baudžiamoji, ir civilinė, ir drausminė. Kadangi šis mokslinis darbas yra orientuotas į komercinės paslapties apsaugą ir į komercinės paslapties savininkų patiriamus nuostolius dėl komercinės paslapties įgijimo, atskleidimo ar kitokio jos disponavimo, todėl mums yra aktualesnė civilinė atsakomybė, kurios paskirtis yra kompensuoti patirtus nuostolius bei atstatyti šalių *status quo*. Tačiau trumpai apžvelkime ir baudžiamąją atsakomybę, kuri taip pat yra galima už veikas, susijusias su komercinėmis paslaptimis.

Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – LR BK) numatyta baudžiamoji atsakomybė už dvi su komercine paslaptimi susijusias veikas - komercinį šnipinėjimą¹²³ ir komercinės paslapties atskleidimą.¹²⁴ Šiame darbe komercininis šnipinėjimas buvo įvardintas tik kaip grėsmė komercinės paslapties savininkui neaptariant baudžiamosios atsakomybės sąlygų, todėl šiame skyriuje apžvelgsime šios ir kitos baudžiamąją atsakomybę užtraukiančios veikos sudėtis. Būtina pabrėžti, kad baudžiamosios atsakomybės paskirtis yra nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį.

LR BK 210 str. komercinio šnipinėjimo nusikaltimo sudėtis apibrėžiama taip: „tas, kas neteisėtai įgijo komercine paslaptimi laikomą informaciją arba šią informaciją perdavė kitam asmeniui <...>“ Šios nusikalstamos sudėties analizė pateikiama toliau:

Objektas: komercinio šnipinėjimo objektas yra komercine paslaptimi laikoma informacija. LR BK komentare pateikiamas komercinės paslapties išaiškinimas, tačiau jis nesiskiria nuo komercinės paslapties apibrėžimo įtvirtinto LR CK 1.116 str. (kuris jau buvo aptartas), todėl toliau vadovausimės anksčiau aptartu apibrėžimu.

Objektyvioji pusė: objektyvioji komercinio šnipinėjimo sudėties pusė apima du alternatyvius veiksmus: neteisėtą komercinės paslapties įgijimą arba jos perdavimą kitam asmeniui. Kalbant apie įgijimą tai galėtų būti laikomas ir pačios informacijos sužinojimas,

¹²³Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741, 210 str.

¹²⁴Ibid, 211 str.

kaip pavyzdžiui, pasiklausymas, stebėjimas, dokumentų peržiūrėjimas, fotografavimas ir kt., ir dokumentų ar laikmenų, kuriuose įtvirtinta slapta informacija, įgijimas, pavyzdžiui, popierinių dokumentų, elektroninių laikmenų, vaizdo juostų, nuotraukų ir pan. įgijimas.¹²⁵ LR BK komentare taip pat pateikiamas komercinio šnipinėjimo objektyviosios pusės išaiškinimas. Jame sakoma, kad informacija gali būti įgyjama įvairiais būdais (pvz., neteisėtai patenkant prie informacijos šaltinių). Informacijos šaltinis suvokiamas kaip objektas, kuris turi arba jame esama komercinę paslaptį sudaromų žinių, kurių vienkartinio ar daugkartiniu panaudojimu yra suinteresuotas asmuo. Tokiais informacijos šaltiniais gali būti žmonės, veiklos aptarnavimo techninės priemonės (dokumentai, produkcija ir t.t). LR BK komentare taip pat yra išskirti būdai, kuriais galima patekti prie šios informacijos bei ją įgyti, t. y. verbavimu, papirkinėjimu, išklausinėjimu kitos įmonės darbuotojų, šantažu, bauginimu bei neteisėtai įsiskverbus į duomenų bazines. Šis sąrašas nėra galutinis, svarbiausia, kad įgijimas būtų neteisėtas, t.y. informaciją įgytą asmuo, neturintis teisės jos įgyti. Kalbant apie informacijos perdavimą būtina pabrėžti, kad teisės doktrinoje aptinkama nuomonė, kad terminas „informacijos perdavimas“ yra ydingas.¹²⁶ G. Surblytės nuomone, jis labiau tiktų apibrėžti dokumentų, kuriuose informacija įtvirtinta, tačiau ne pačios informacijos, perdavimą, nes net ir perdavus informaciją kitam asmeniui ji paprastai lieka perdavusio atmintyje. Tad tikslesnis šiuo atveju būtų atskleidimo terminas – informacija pasiektą trečiąjį asmenį, tačiau liktų ir ją atskleisdusiojo atmintyje. Šiai autorės nuomonei pritariame, nes iš LR BK komentaro matome, kad galimi perdavimo būdai yra įvairūs: raštu, žodžiu ar kitomis priemonėmis. Šiuo atveju tai veikos kvalifikavimui esmės neturi: logiškai mąstant, prieš perduodant informaciją žodžiu, informacijos perdavėjas su ja susipažino, todėl negalime to įvardinti tiesiog kaip perdavimo. Taip pat būtina paminėti, kad ši nusikaltimo sudėtis yra formalioji, todėl nusikaltimas laikomas baigtu nuo momento, kai kaltininkas neteisėtai įgijo bent dalį informacijos arba bent dalį jos perdavė kitam asmeniui.

Subjektas: šios nusikalstamos veikos subjektu gali būti kiekvienas asmuo, įgyjantis, tačiau neturintis teisės įgyti, komercine paslaptimi laikomą informaciją.

Subjektyvioji pusė: šiuo atveju būtinas nusikaltimo elementas yra kaltė, todėl galime preziumuoti, kad baudžiamoji atsakomybė gali kilti tik už tyčinius veiksmus (tiesioginę ir netiesioginę tyčią), bet ne už neatsargius veiksmus, tokius kaip atsitiktinis nugirdimas ir pan.

¹²⁵ SURBLYTĖ, G. Atsakomybė už neteisėtą komercinės paslapties įgijimą, atskleidimą ar jos naudojimą. *Justitia*, 2008, nr.3.

¹²⁶ *Ibid.*

Pabrėžėme, kad baudžiamoji atsakomybė numatoma už dvi nusikalstamas veikas, todėl dabar aptarkime kitą veiką, t.y LR BK 211 str. įtvirtintą komercinės paslapties atskleidimo sudėtį. LR BK 211 str.¹²⁷. sako, kad „tas, kas atskleidė komercinę paslaptimi laikomą informaciją, kuri jam buvo patikėta ar kurią jis sužinojo dėl savo tarnybos ar darbo, jeigu ši veika padarė didelės turtinės žalos nukentėjusiam asmeniui, baudžiamas <...>“.

Objektas: komercinė paslaptimi laikoma informacija.

Objektyvioji pusė: komercinės paslapties atskleidimas. Juo laikomas informacijos pranešimas bent vienam trečiajam asmeniui, neturinčiam teisės susipažinti su šia informacija arba visuotinis informacijos paskelbimas.¹²⁸ Šiuo atveju nėra svarbu, ar trečiasis asmuo suinteresuotas pranešama informacija, ar jis ją panaudos, svarbu tai, kad jis ją gali atskleisti kitiems asmenims.¹²⁹ Taigi, kaip matome, svarbūs yra padariniai, kurie suponuoja materialiąją veikos sudėtį, tačiau padariniams nustatyti neužtenka tik komercinės paslapties atskleidimo trečiajam asmeniui fakto nustatymo: svarbus priežastinio ryšio tarp veikos ir padarinių nustatymas, šiuo atveju nukentėjusiam asmeniui padaryta didelė žala, kuri preziumuojama tada, kai suma viršija 150 MGL. Jeigu tokia žala neatsirado, bet kaltininkas siekė tokios žalos atsiradimo, jo veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti šį nusikaltimą.

Subjektas: Šiuo atveju subjektas, priešingai nei prieš tai analizuotoje veikoje dėl komercinio šnipinėjimo, negali būti bet koks asmuo: šio nusikaltimo subjektų ratas yra ribotas. Atsakomybė už šią nusikalstamą veiką gali kilti tik tiems asmenims, kuriems komercinė paslaptis buvo patikėta ar kurią jis sužinojo dėl savo darbo ar tarnybos. Tačiau kyla neaiškumų dėl pasakymo „dėl savo tarnybos ar darbo“, į kuriuos gilinosi G. Surblytė¹³⁰. Visų pirma, kyla klausimas dėl informacijos atskleidimo laiko: ar ši atsakomybė kyla tik už tarnybos ir darbo metu atskleistą informaciją, ar ir nutrūkus šiems santykiams? Šiuo atveju, priešingai nei civilinė atsakomybė, baudžiamoji atsakomybė turėtų kilti tik už tarnybos ar darbo metu atskleistą komercinę paslaptį. Nes kitu atveju tai nulėmtų rinkos stagnaciją ir nepagrįstai apribotų darbuotojų mobilumą bei jų profesinę laisvę. Taip pat autorė priduria, jog dažnai gali būti, kad darbuotojas yra prisidėjęs prie komercinės paslapties sukūrimo ir

¹²⁷Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741, 211 str.

¹²⁸ LAT 2004m. birželio 18 d. senato nutarimas Nr.45, para. 9.2.

¹²⁹ SURBLYTĖ, G. Atsakomybė už neteisėtą komercinės paslapties įgijimą, atskleidimą ar jos naudojimą. *Justitia*, 2008, nr.3.

¹³⁰ *Ibid.*

inešęs savo žinių indėlį, o tai lemia sunkumus norint atskirti, ar darbuotojas atskleidė savo žinias, ar jam patikėtą komercinę paslaptį. Maža to, CK 1.116 str. yra numatyta atsakomybė darbuotojams, kurie atskleidė komercinę paslaptį, pažeisdami darbo sutartį. Baudžiamoji teisė, būdama *ultima ratio*, negalėtų nustatyti griežtesnės atsakomybės. Kitas klausimas, susijęs su subjektu, yra toks: ar asmuo, kuris, nors ir būdamas darbuotoju / tarnautoju komercinę paslaptį sužinojo atsitiktinai, nepriklausomai nuo jo atliekamų pareigų, gali būti šios nusikalstamos veikos subjektas? Atsakymas tikriausiai būtų neigiamas, nes įstatymo norma pažymi žodelį „dėl“ (savo tarnybos ar darbo), kuris ir suponuoja būtiną tiesioginį priežastinį ryšį tarp darbuotojo statuso ir slaptos informacijos sužinojimo.

Subjektyvioji pusė: baudžiamoji atsakomybė šiuo atveju kils tik už tyčinę veiką, kuri gali būt tiesioginė arba netiesioginė.

Už šių nusikalstamų veikų padarymą skiriamos šios sankcijos: teisės dirbti tam tikrą darbą ar užsiimti tam tikra veikla atėmimas arba bauda, arba laisvės apribojimas, arba areštas, arba laisvės atėmimas iki dviejų metų.

Šiame moksliniame darbe buvo minėta, kad egzistuoja komercinio šnipinėjimo grėsmė. Kad jos išvengtume arba bent jau minimaliai sumažintume, turime pasitelkti technines komercinės paslapties apsaugos priemones. Plačiau komercinio šnipinėjimo sudėtis nebuvo analizuota. Tačiau įsigilinę į šių veikų sudėtis galime pasidžiaugti, jog baudžiamieji įstatymai yra ganėtinai aiškiai reglamentuoti baudžiamajame kodekse, nusikalstamų veikų sudėtys aiškiai išdėstytos baudžiamojo kodekso komentare, o tai suponuoja tikslingą bylą dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo nagrinėjimą. Tačiau atsižvelgiant į statistinius duomenis prokuroras Z. Burokas pabrėžė, jog "šie nusikaltimai nėra būdingi mūsų šaliai". Nuo 2005 m. iki 2009 m. pabaigos dėl komercinio šnipinėjimo ar komercinės paslapties atskleidimo tebuvo pradėta 20 ikiteisminių tyrimų. Per šį laikotarpį vienas tyrimas buvo baigtas perduodant bylą teismui, o 22 ikiteisminiai tyrimai nutraukti. Iš jų 20 tyrimų nutraukta nesant nusikaltimo įvykio.¹³¹ Dėl šnipinėjimo ar konfidencialios informacijos atskleidimo materialinės naudos gauna ne tik fizinis asmuo, kuris įvykdė nusikaltimą, bet ir konkuruojančios bendrovės. Tačiau Baudžiamasis kodeksas nenumato juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės už šias nusikalstamas veikas. Todėl, prokuroro Z.Buroko

¹³¹ BUROKAS, Z. Komercinio šnipinėjimo bylos teismų nepasiekia. [interaktyvus]. 2009.12.03, [žiūrėta 2016.04.11] Prieiga per internetą : <http://www.diena.lt/dienrastis/tema/komercinio-snipinejimo-bylos-teismu-nepasiekia-251755>

nuomone¹³², dėl žalos atlyginimo verta pradėti ir civilinį procesą, nes civilinis ieškinys baudžiamojoje byloje reiškiamas tik dėl kaltinamojo veiksmis padarytos žalos, kuri gali būti ir dažnai yra gerokai mažesnė, nei iš tiesų bendrovė turi nuostolių. Atsižvelgiant į dabartinę teismų praktiką matome, jog situacija nekito, baudžiamųjų bylų dėl komercinio šnipinėjimo ar komercinės paslapties atskleidimo nedaugėja. Manytina tai yra dėl to, jog nukentėjusi šalis yra labiau suinteresuota gauti nuostolių atlyginimą už patirtą žalą nei nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį. Būtina paminėti, kad tam tikrais atvejais šalia baudžiamosios galima ir civilinė, o darbuotojams - ir drausminė atsakomybė.

LR CK 1.116 str. 2 d. yra įtvirtinta, jog komercinė (gamybinė) paslaptis yra ginama šio kodekso nustatytais būdais, o bendrieji civilinės atsakomybės gynybos būdai numatyti LR CK 1.138 str. Būtina pažymėti, kad esant pažeidimams dėl bendrovės komercinių paslapčių apsaugos, kartu su civiline atsakomybe darbuotojams taikoma ir drausminė atsakomybė.¹³³ Civilinės atsakomybės prigimtis – kompensuoti patirtą žalą ir atstatyti šalių *status quo*. Be to, civilinė atsakomybė gali būti dvejopa: tiek sutartinė, tiek deliktinė atsakomybė. Sutartinė atsakomybė (LR CK 6.245 str.3 d.) kiltų tais atvejais, kai būtų pažeidžiama sutartinė prievolė saugoti, neatskleisti ar neteisėtai nenaudoti sutarties šaliai atskleistos/patikėtos komercinės paslapties (LR CK 6.256 str. 1 d.). Ši sutartinė atsakomybė gali kilti ir derybų metu, esant ikisutartiniams santykiams. Esant sutarties pažeidimui civilinėje teisėje galimi įvairūs teisių gynimo būdai: priešpriešinės sutartinės prievolės sustabdymas, papildomo termino prievolei įvykdyti nustatymas, palūkanų mokėjimas (praleidus piniginės prievolės įvykdymo terminą), reikalavimas vykdyti prievolę natūra, sutarties nutraukimas, civilinės atsakomybės taikymas. Atsižvelgiant į komercinių paslapčių apsaugos specifiką, tinkamais gynimo būdais laikytini konfidencialumo sutarties nutraukimas ir civilinės atsakomybės pažeidusiam sutartį asmeniui taikymas. Būtina pabrėžti, jog šie gynimo būdai taikytini kartu. Pagal LR CK 6.258 str. sutartinė civilinė atsakomybė gali pasireikšti nuostolių atlyginimo ir netesybų sumokėjimo formomis. Taikant sutartinę civilinę atsakomybę abiejomis jos formomis svarbu nepamiršti įskaitinio santykio, kuris įtvirtintas LR CK 6.258 str. 2 d.

Deliktinė atsakomybė (LR CK 6.245 str. 4 d.) kiltų tais atvejais, kai šalių nesietų sutartiniai santykiai, įskaitant komercinės paslapties atskleidimą ar neteisėtą naudojimą ikisutartinių santykių metu nesant susitarimo dėl šios informacijos saugojimo (LR CK 6.164

¹³² *Ibid.*

¹³³ PRANCKEVIČIUS, A. Komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga. *Juristas*, 2003, nr.1.

str. 1 d.) Ir sutartinė, ir deliktinė atsakomybė galėtų kilti ir už neteisėtą komercinės paslapties naudojimą. Sutartinė atsakomybė kiltų, pavyzdžiui, kai vienai sutarties šaliai atskleidus savo komercines paslaptis kita šalis imtų ją naudoti savo versle. Jeigu šalis neteisėtai savo tikslams imtų naudoti derybu metu sužinotą komercinę paslaptį, jai atsirastų pareiga atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius (LR CK 6.164 str. 1 d.). Pajamos, gautos neteisėtai naudojant komercinę paslaptį, pagal LR CK 1.116 str. 3 d. būtų laikomos nepagrįstu praturtėjimu ir turėtų būti gražintos pagal LR CK 6.237 str. 1 d. Taip pat deliktinė atsakomybė galėtų kilti už komercinės paslapties įgijimą neteisėtais būdais (LR CK 1.116 str. 3 d.1 sak.), kaip, pavyzdžiui, informacijos rinkimas neteisėtomis priemonėmis, įrengiant pasiklausymo įrangą, vaizdo kameras, taip pat sekant informaciją žinančius asmenis, fotografuojant, kopijuojant komercinę paslaptį įvirtinančius dokumentus, įsilaužiant į patalpas, kuriose saugoma informacija. Taip pat deliktinė atsakomybė kiltų ir už nesąžiningos konkurencijos veiksmus, jei ūkio subjektas naudotų, perduotų, skelbtų informaciją, kuri yra kito subjekto komercine paslaptimi, turėdamas tikslą konkuruoti ar siekdamas naudoti sau ar tretiesiems asmenims.

Kalbant apie civilinės atsakomybės sąlygas būtina pabrėžti, jog jos yra keturios: neteisėti veiksmai, priežastinis ryšys, kaltė, žala.

Neteisėtumo faktas arba sutarties nuostatų nevykdymas komercinių paslapčių apsaugos atveju pažeidžia konfidencialumo pareigą, kurios turinys apibrėžiamas ir nustatomas šalių tarpusavio susitarimu. Tačiau ši sąlyga nėra labai svarbi, užtenka šiuo atveju pasakyti, kad bet koks sutarties nevykdymas *a priori* yra teisės normų pažeidimas (kaip, pavyzdžiui, šiame moksliniame darbe buvo kalbama apie darbuotojo konfidencialumo pareigos pažeidimą, kai žinodamas įmonės komercines paslaptis jas atskleidžia ar perduoda kitiems asmenims ir dėl šios priežasties informacija praranda komercinėms paslaptims keliamus reikalavimus). Vadinasi, neteisėtu komercinių paslapčių apsaugos pažeidimu laikomas bet koks veiksmas, kuriuo bendrovės darbuotojas ar kitas asmuo įgyja, perleidžia ar paviešina tretiesiems asmenims informaciją, kuri laikoma bendrovės komercine paslaptimi ir dėl kurios apsaugos yra įsipareigojęs.

Kita civilinės atsakomybės sąlyga yra priežastinis ryšys, tai yra priežasties ir pasekmės sąsaja. Civiline tvarka atlyginami nuostoliai, susiję su veiksmis, nulėmusiais kaltininko civilinę atsakomybę, todėl nuostoliai pagal jų civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi kaltininko veiksmų rezultatu (LR CK 6.247 str.) Grįžtant prie priežastinio ryšio būtina paminėti, kad jis būtinai ir sutartinės, ir deliktinės atsakomybės atvejais, tačiau jų

vertinimas ir nustatymas skiriasi. Deliktinės atsakomybės atveju jis yra privalomas, o sutartinės atsakomybės atveju jis yra būtinas tuo atveju, kai sprendžiamas nuostolių klausimas, nes jeigu civilinės atsakomybės forma taikoma bauda, priežastinis ryšys yra antraeilis dalykas.

Trečioji sąlyga yra kaltė - ši sąlyga yra privaloma, išskyrus atvejus, kai įstatymas ar sutartis nustato, kad atsakomybė atsiranda be kaltės. Civilinėje teisėje kaltė yra suprantama kaip asmens veiksmų išorinis vertinimas pagal objektyvius elgesio standartus, vertinant pagal rūpestingo ir apdairaus asmens standartą.

Paskutiniąją sąlyga laikytini nuostoliai (žala). Atkreiptinas dėmesys, kad sąvoka *nuostoliai* skiriasi nuo *žalos* sąvokos, nes pastaroji vartojama esant deliktinei atsakomybei. Nuostolių apskaičiavimo metodiką bei iš ko jie susideda, remiantis Lietuvos teismų praktika, jau anksčiau aptarėme.

Šiame moksliniame darbe buvo kalbama apie sutartinę civilinę atsakomybę, taip pat buvo bandoma įrodyti, kad konfidencialumo sutartys ir nekonkuravimo susitarimai, kurie taip pat patenka į civilinės teisės reguliavimo sritį, yra geriausias būdas apsaugoti komercines paslaptis nuo įmonės darbuotojų ar trečiųjų asmenų. Nes būtent pasirašydamos šią sutartį šalys sulygsta ne tik dėl esminių sutarties sąlygų, bet ir apibrėžia kitas reikšmingas aplinkybes, tokias kaip sutarties dalyką (kas yra laikytina komercine paslaptimi) bei kas yra laikytina konfidencialumo pareigos pažeidimu, taip pat sutaria dėl civilinės atsakomybės taikymo sąlygų, nustato jos taikymo formą, dydį bei kitas jos sąlygas. Šių sąlygų nustatymas garantuoja, kad pažeidimo atveju šalis, atsakinga už pažeidimą, atlygins kitai šaliai dėl sutartinės prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo padarytus nuostolius, tačiau tik tuo atveju, jeigu bus nustatytos visos ką tik minėtos civilinės atsakomybės sąlygos. Jos yra svarbios todėl, kad tik tikslinga ir aktuali jų detalizavimo arba praktinio pritaikymo galimybių analizė leidžia tinkamai suvokti ir deramai įvertinti civilinės atsakomybės kaip pagrindinio pažeistų teisių gynimo būdo ypatumus.

Kalbant apie drausminę atsakomybę už komercinių paslapčių atskleidimą ar kitokį jos disponavimą, būtina paminėti, jog ji nėra atskirai sureguliuota Lietuvos Respublikos darbo kodekse (toliau - LR DK), todėl apie jos egzistavimą galime preziumuoti iš šių LR DK straipsnių: LR DK 236 straipsnyje nurodoma, kad darbuotojui gali būti taikoma drausminė atsakomybė už darbo drausmės pažeidimą; LR DK 235 straipsnio 2 dalies 2 punktas numato, kad valstybės, tarnybos, komercinių ar technologinių paslapčių atskleidimas arba jų

pranešimas konkuruojančiai įmonei yra laikomas šiurkščiu darbo drausmės pažeidimu; darbo drausmė gali būti šiurkščiai pažeista ir pagal LR DK 235 straipsnio 2 dalies 11 punktą. Kadangi LR DK nėra atskirai sureguliuotų drausminės atsakomybės už komercinės paslapties atskleidimą sąlygų, šiuo atveju drausminė atsakomybė yra taikoma kartu su civiline atsakomybe.

Taigi apibendrinę baudžiamosios, civilinės bei drausminės atsakomybių rūšis, galime teigti, kad pagrindinis šių atsakomybės rūšių skirtumas yra jų paskirtis: baudžiamosios atsakomybės viena iš paskirčių yra nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, o civilinės atsakomybės paskirtis yra kompensuoti patirtus nuostolius bei atstatyti šalių *status quo*.

IŠVADOS

1. Komercinė paslaptimi laikoma informacija turi atitikti šiuos kriterijus:
 - a) turėti tam tikrą komercinę (gamybinę) vertę;
 - b) būti nevieša;
 - c) būti saugoma protingomis informacijos savininko pastangomis.
2. Komercinės paslapties objektų gali būti pačių įvairiausių, nes informacijos svarbos įvertinimas ir pripažinimas slapta priklauso nuo informacijos savininko apsisprendimo. Prie komercinės paslapties objektų priskiriami ir kiti intelektinės nuosavybės objektai, kol jiems dar nėra suteikta kitokio pobūdžio apsauga.
3. Komercinė paslaptis nuo kitų intelektinės nuosavybės objektų skiriasi savo universalumu, neribotu apsaugos terminu bei tuo, kad komercinės paslapties savininko teisių apsauga pirmiausia priklauso nuo priemonių, kurių jis imasi, veiksmingumo.
4. Komercinė paslaptis nuo profesinės, valstybės, tarnybos paslapties skiriasi tuo, jog saugo skirtingų subjektų interesus. Komercinės paslaptys saugo privačių įmonių interesus, profesinės - privačių asmenų, valstybės ir tarnybos paslaptys - valstybės bei jos institucijų interesus.
5. Komercinė paslaptis ir konfidenciali informacija nėra tapačios sąvokos. Konfidencialios informacijos sąvoka yra daug platesnė, komercinė paslaptis galėtų būti tik viena iš bendrovės saugomos komercinės informacijos sudedamųjų dalių.
6. Komercinių paslapčių apsaugos priemonės gali būti ir teisinės, ir technologinės, tačiau manytina, jog efektyviausia komercinių paslapčių apsauga būtų įsidedus centralizuotą šių apsaugos priemonių sistemą.
7. Komercinės paslapties gavėjai gali būti dviejų rūšių:
 - a) gavėjai įmonės viduje (akcininkai, darbuotojai, įmonės valdyba ir stebėtojų taryba);
 - b) gavėjai santykiuose su kitais asmenimis (verslo partneriai, klientai, konsultantai, kiti tretieji asmenys).
8. Įmonės akcininko noras susipažinti su įmonės komercinėmis paslaptimis, kylantis iš jo teisės tai padaryti, ne visuomet yra teisėtas ir orientuotas įmonės naudai. Pasitaiko atvejų, kai įmonės akcininkas tampa potencialiu įmonės konkurentu nuo kurio komercinė paslaptis turi būti saugoma, o galimybė susipažinti su komercinėmis paslaptimis ribojama nepaisant jo turimų teisių. Įvertinus komercinės paslapties apsaugos būtinybę

nuo įmonės akcininkų, manytina, jog efektyviausias apsaugos būdas būtų rašytinis akcininko įsipareigojimas dėl informacijos išsaugojimo, kuriame patartina nustatyti konkretų baudos dydį. Bauda šiuo atveju sukurtų apsaugos mechanizmą bendrovei bei įpareigotų akcininką elgtis sąžiningai.

9. Įvertinus įmonės darbuotoją, kaip komercinės paslapties gavėją, galime teigti, jog paslapties apsauga šio gavėjo atžvilgiu turi būti pati stipriausia, nes:

a) įmonės darbuotojai dėl savo darbo funkcijų gali susipažinti su įmonės komercinėmis paslaptimis;

b) su jomis susipažinę, jie gali informacija disponuoti savo arba trečiųjų asmenų naudai. Todėl siekiant išvengti darbuotojų nesąžiningos konkurencijos veiksmų, manytina, jog efektyviausias apsaugos būdas šiuo atveju būtų su tam tikrais darbuotojais (tik su tais, kurie dėl savo darbo funkcijų dirba su šia informacija bei ją disponuoja) sudaryti nekonkuravimo susitarimus, kurie galiotų darbo santykių metu ir jiems pasibaigus.

10. Išanalizavus komercinės paslapties apsaugos reikalingumą nuo trečiųjų asmenų įsigyjant/parduodant įmonę, manytina, kad efektyviausias informacijos savininko (šiuo atveju įmonės pardavėjo) interesų apsaugos būdas parduodant įmonę būtų konfidencialumo sutartis su pirkėju, kurioje būtų numatytos kuo įmanoma platesnės ir griežtesnės tarpusavio teisės ir pareigos. Į visa tai žiūrima kaip į prevenciją tam, kad būtų išvengta neteisėto komercinių paslapčių atskleidimo rizikos bei žalos bendrovei. Tuo tarpu trečiojo asmens (šiuo atveju įmonės pirkėjo) efektyviausias interesų apsaugos būdas būtų nekonkuravimo įsipareigojimas (dažniausiai pardavėjas įsipareigoja tam tikrą laiką nekonkuruoti su įmonės pirkėju jo veiklos srityje) bei darbuotojų ir klientų „neviliojimų“ įsipareigojimas (kai pardavėjas įsipareigoja nesiūlyti pirkėjo darbuotojams darbo, nesiekti perimti jo klientų).

11. Išanalizavus komercinės paslapties apsaugą nuo konkurentų teismo proceso metu, galime daryti išvadą, jog šios kategorijos bylose būtina išlaikyti abiejų šalių interesų pusiausvyrą ir nenukrypti nuo teisingumo principo reikalavimų. Todėl siūlytina su tokio tipo informacija proceso metu susipažinti bei ją vertinti tik teismui, nesuteikiant tokios galimybės ieškovui.

12. Subjektinės teisės į komercinės paslapties apsaugą turinį sudaro:

- 1) teisė disponuoti komercinės paslapties savininkui priklausančia informacija;
- 2) teisė imtis visų teisėtų priemonių, kad išsaugotų informacijos slaptumą;

3) teisė reikalauti iš trečiųjų asmenų, kad jie susilaikytų nuo veiksmų neteisėtai gauti šią informaciją;

4) teisė kreiptis į kompetentingas valstybės institucijas ar pareigūnus, kad šie padėtų apginti pažeistą teisę.

13. Komerčinės paslapties savininkas savo pažeistas teises gali ginti teisme, pateikdamas ieškinį dėl konfidencialumo sutarties nutraukimo ir civilinės atsakomybės taikymo sutartį pažeidusiam asmeniui.

14. Atsakomybė už neteisėtą komerčinės paslapties atskleidimą gali būti ir civilinė, ir drausminė, ir baudžiamoji.

15. Civilinė atsakomybė gali būti:

a) sutartinė;

b) deliktinė.

16. Drausminė atsakomybė už neteisėtą komerčinės paslapties atskleidimą įmonės darbuotojams taikoma kartu su civiline atsakomybe.

17. Baudžiamoji atsakomybė gali būti taikoma tik tada, kai atitinka nusikalstamų veikų, tokių kaip komercinis šnipinėjimas ir komerčinės paslapties atskleidimas, sudėtis.

18. Pagrindinis šių atsakomybės rūšių skirtumas yra jų paskirtis: baudžiamosios atsakomybės viena iš paskirčių yra nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, o civilinės atsakomybės paskirtis yra kompensuoti patirtus nuostolius bei atstatyti šalių *status quo*.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 74-2262;
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Justitia*, 2004;
4. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, nr. 64-2569;
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741;
6. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, nr. 64-1914;
7. Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, nr. 105-3019, nauja įstatymo redakcija nuo 2004, nr. 4-29;
8. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, nr.71-1706, nauja įstatymo redakcija nuo 2006, *Valstybės žinios*, nr. 82-3254;
9. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2001, nr. 99-3515.
10. Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2001, nr. 64-2324.
11. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2004, nr. 54-1832.

Specialieji šaltiniai:

1. BAGDANSKIS, T. Atleidimo pagrindas – komercinės paslapties atskleidimas. *Juristas*, 2006, Nr. 9.
2. BAGDANSKIS, T. Viliodamas darbuotoją gali prisivilioti teisma. *Verslo žinios*, 2015-12-07.
3. ČAIKOVSKI, A. Balti tinklai – juodi pinigai. Komercinės paslaptys: teisinė problematika. *Justitia*, 1999, nr. 5-6, p. 35.
4. DAVULIS, T. Dar kartą apie nekonkuravimo susitarimus Lietuvos darbo teisėje. *Juristas*, 2006, nr. 4.
5. GEDEIKIS, M. Pareiga elgtis sąžiningai, kai yra ikisutartiniai santykiai. *Juristas*, 2006, nr. 1, p. 17, 22.
6. GUOBYŠ, V. Komercinės paslaptys - konkurencinio pranašumo įgijimo priemonė.
7. INTA, M. Byla prieš konkurentą – galimybė sužinoti jo paslapčių. *Verslo žinios*, 2015.10.09.
8. JANUŠAUSKAITĖ, K., et al. Įstatymas – patikimiausias užraktas?! Bendrovės komercinių (gamybinių) paslapčių apsauga. *Juristas*. 2003, nr. 1. p. 5.
9. KANCEREVYČIUS, G. Finansai ir investicijos. 2-asis leidimas. Kaunas: Smaltijos leidykla, 2006, p. 223
10. KRASAUSKAS, R. Nekonkuravimo susitarimai darbo teisėje. Ar darbuotojas ir darbdavys yra lygiaverčiai konkurentai? *Jurisprudencija*, 2008, nr. 8 (110), p. 41.
11. LIDEIKA, et al. Bendrovių valdymas. *Verslo žinios*, 2009, p.13
12. MATKEVIČIUS, A. Bendrovės komercinių paslapčių apsauga: daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2008.
13. MIKELĖNAS, V., et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 239.
14. Mikelėnas, V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. *Justitia*, 2003, p. 209.
15. PANOMARIOVAS, A., et al. Ar pakankamas paslapčių reglamentavimas Lietuvos Respublikos teisės aktuose? *Justitia*, 1999, nr. 2.. P. 8.
16. PETRAVIČIŪTĖ, A. Nekonkuravimo susitarimai tarp darbuotojo ir darbdavio: esmė ir teisinio reglamentavimo ypatumai. *Teisė*, 2007, nr.65, p.144.

17. PRANCKEVIČIUS, A. Komerinių (gamybinių) paslapčių apsauga. *Juristas*, 2003, nr.1.
18. PRANCKEVIČIUS, A. Konfidencialumas telekomunikacijų sektoriuje. *Juristas*, 2004, nr.9, p.4.
19. ROMAŠKEVIČIENĖ, D. Komerinė paslaptis – tik tai kas saugoma. *Verslo žinios*, 20. 2002-11-18.
21. SURBLYTĖ, G. Atsakomybė už neteisėtą komercinės paslapties įgijimą, atskleidimą ar jos naudojimą. *Justitia*, 2008, nr.3.
22. ŠČUKAS, L. Konfidencialumo sutartys: praktiniai aspektai. *Juristas*, 2004, nr. 10.
23. ŠIMKŪNAS, M. Komerinės paslaptys – konkurencinio pranašumo priemonė. *Verslo žinios, Karjera ir vadyba*, 2004, nr.15, nr.76.
24. TIAŽKIJUS, V. Darbo teisė : teorija ir praktika: monografija. Vilnius: Justitia, 2005. I t. p. 348
25. UŠPALIENĖ, R. Komerinė paslaptis ir jos sauga. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997.

Specialieji užsienio literatūros šaltiniai:

1. Abbott F., *et al.* *The international intellectual property system: commentary and materials*. Part 1. Hague/London/Boston: *Kluwer Law International*. 1999, p.198.
2. CHANDLER A., *et al.* *Perspectives on Intellectual Property*. Vol. 3. Harmonisation of Intellectual Property in Europe: A Case Study of Patent Procedure. London: Sweet & Maxwell, 1998. p. 9.
3. BLAINPAIN, R., *et al.* *International encyclopedia of laws: Commercial and economic law*. 1995, p. 92, Denmark.
4. BLAINPAIN, R. *Work in the 21st Century*. In BLAINPAIN, R. (ed.) *International Encyclopaedia of Laws*. World Law Conference, Brussels, 9-12 September, 1996. Law in Motion. Recent Developements in Civil Procedure, Constitutional, Contract, Criminal, Environmental, Family and Succession, Intellectual Property, Labour, Medical, Social Security, Transport Law. The Hague: Kluwer Law International, 1997, p. 889.
5. THOMPSON, R. *Sinclair on Warranties and Indemnities on Share and Asset Sales*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 2005, p. 263.

Teismų sprendimai:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2001 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Ž.M. v. UAB „Omnitel“, Nr. 3K-3-455/2001, kat. 2.4.3.11;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2002 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje V. N v UAB „Fonas“ Nr. 3K- 7–801/2002.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. UAB „Lietuva Statoil“, Nr. 3K-3-584/2003, kat. 2.4.3.11.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. birželio 04 d. nutartis civilinėje byloje Vl. Bieliauskas ir A. Bieliauskas v. AB „Mažeikių nafta“, Nr. 3K-3-647/2003.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. birželio 05 d. nutartis civilinėje byloje D.B v UAB „Kemira GrowHow“ Nr. 3K-7-408/2003.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje R. D. v. AB „Malsena“, Nr. 3K-3-228/2004, kat. 16.10; 21.2.2.1.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas. 2004 m. birželio 18 d. Nr. 45 “Dėl Darbo kodekso normų, reglamentuojančių darbo sutarties nutraukimą pagal Darbo kodekso 136 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktus, taikymo teismų praktikoje“ //Teismų praktika. 2004. Nr. 21
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje R.J v UAB „Filana“ Nr. 3K-3-65/2005, kat. 11.7.1; 42.8.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 08 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Balduj Rojus“ v p. G. Oželis, , Nr.3K-3-179/2007.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Docpartner“ v L. V, Nr. 3K-3-415/2007.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje L. B. ir kt. v. DBSB „Medvėgalis ir kt. Nr. 3K-7-345/2007.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje K. V. v UAB „Bioprocesas“ Nr. 3K-3-607/2008.

13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. liepos 01 d. nutartis civilinėje byloje R. D. v. UAB „Putokšnis“ Nr. 3K-3-303/2011.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Diteilas“ v. UAB „Chemika“ ir kt., Nr. 3K-3-326/2012.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 04 d. nutartis civilinėje byloje G.V v UAB „Jurby Water Tech“ Nr. 3K-3-350/2012
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „JG reklamos dovanos“ v UAB „Verslo inkorporacijos centras“, Nr. 3K-3-377/2013.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Danske Bank A/S v. UAB „Kaminera“, Nr. 3K-3-418/2014.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis priimta civilinėje byloje UAB „Transekspedicija“ v UAB „Lastra“ ir L. A., S. V., A. S, Nr. 3K-3-447/2014.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „SDG“ v UAB „Verslo aljansas“, G. L. ir G. L., Nr. 3K-3-24-421/2015.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015m. liepos 03 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Big trans“ v UAB „Lietuvos pervežimo bendrovė“ ir R. K, Nr. 3K-3-421-695/2015.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kamitek“ v P.Z, Nr. 3K-3-595-219/2015.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 vasario 05 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auto Express“ v I.B, Nr. 3K-7-6-706/2016.
23. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo teisėjų kolegija. 2006 m. rugpjūčio 24 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje N3-861-06.
24. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje G. F v UAB „Blue Bridge“ Nr. 2A-1400-492/2010.

Elektroniniai dokumentai:

1. TRANSREGIO. Verslo pardavimas ir įsigijimas: metodinis vadovas. [interaktyvus]. 2006, p. 25. [žiūrėta 2016.03.06] Prieiga per internetą: http://www.tax.lt/uploads/16052-metodinis_20vadovas_original.pdf
2. Konfidenciali informacija ir jos apsaugos būdai įmonėse. [interaktyvus]. *Juristas*. [žiūrėta 2016.03.06] Prieiga per internetą: <http://www.vilniausapskaita.lt/publikacijos/105-konfidenciali-informacija-ir-jos-apsaugos-budai-imonese>
3. Advokatų kontora „Norcous & Partners“ Tyrimas: vidinei komercinių paslapčių apsaugai skiriama nedaug dėmesio. [interaktyvus]. 2007.12.10, [žiūrėta 2016.02.28] Prieiga per internetą: <http://www.prokurorai.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&str=19944>
4. KALESVYKAS, R., *et al.* Ekspertai: Atsainus vadovų požiūris į saugumą gali paskandinti verslą. [interaktyvus]. 2012.11.13, [žiūrėta 2016.02.28] Prieiga per internetą: <http://verslas.lrytas.lt/izvalgos-ir-nuomones/ekspertai-atsainus-vadovu-poziuris-i-sauguma-gali-paskandinti-versla.htm>
5. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija. What is a trade secret? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-06]. Prieiga per internetą : http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/trade_secrets/trade_secrets.htm
6. Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija. Trade secrets are gold nuggets: protect them. [interaktyvus]. In WIPO magazine 2002.04. [Žiūrėta 2016-03-06]. Prieiga per internetą : http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/wipo_magazine/04_2002.pdf
7. Coca-Cola trade secrets 'stolen'. [interaktyvus]. [žiūrėta 2016.03.28] Prieiga per internetą : <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/5152740.stm>
8. Council of the European Union. *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of undisclosed know-how and business information against their unlawful acquisition, use and disclosure*. [interaktyvus]. Brussels, 2015 m. gruodžio 18 d [žiūrėta 2016.03.08.] Prieiga per internetą : <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15382-2015-REV-1/en/pdf>.
9. BUROKAS, Z. Komercinio šnipinėjimo bylos teismų nepasiekia. [interaktyvus]. 2009.12.03, [žiūrėta 2016.04.11] Prieiga per internetą : <http://www.diena.lt/dienrastis/tema/komercinio-snipinejimo-bylos-teismu-nepasiekia-251755>

SANTRAUKA

Komercinė paslaptis - tai nematerialus įmonės turtas, kuris užtikrina informacijos savininkui konkurencinį pranašumą prieš kitus ūkio subjektus. Atskleista komercinė paslaptis praranda savo vertę, o darbdavys – įdirbį rinkoje. Komercinės paslapties reikšmė informacijos savininkui suponuoja būtinybę šią paslaptį tinkamai saugoti. Šio darbo tikslas yra įvertinti įmonės komercinių paslapčių apsaugos ypatumus bei nustatyti, kokiais būdais galime efektyviausiai jas apsaugoti.

Pirmoje darbo dalyje yra nagrinėjama komercinės paslapties ir kitų neviešos informacijos rūšių samprata bei skirtybės. Identifikuojami komercinės paslapties objektai bei su jais susijusios problemos.

Antroje darbo dalyje analizuojamos įmonės komercinių paslapčių apsaugos priemonės, vertinamas jų pritaikymas praktikoje. Taip pat, remiantis Lietuvos teismų praktika, analizuojamos komercinės paslapties apsaugos problemos. Identifikuojami komercinės paslapties gavėjai bei vertinami jų interesai disponuojant komercine paslaptimi. Analizuojamos dažniausiai teismų praktikoje kylančios problemos, į kurias atsižvelgiant siūlomos efektyviausios komercinės paslapties apsaugos priemonės bei būdai.

Trečioje dalyje nagrinėjamos atsakomybės rūšys, kurios gali būti taikomos už neteisėtą komercinių paslapčių atskleidimą, įgijimą bei naudojimą. Aptariama civilinė, drausminė ir baudžiamoji atsakomybė. Išskiriamos pagrindinės šių atsakomybės rūšių taikymo sąlygos bei identifikuojami informacijos savininkų pažeistų teisių gynybos būdai.

Išnagrinėjus įmonės komercinių paslapčių apsaugos ypatumus, darbo pabaigoje yra pateikiamos darbo autorės išvados bei pasiūlymai.

SUMMARY

A trade secret is a company's intangible asset and ensures a competitive advantage for the owner of the information over other economic entities. When disclosed, the trade secret loses its value, and the employer loses its expertise in the market. The significance of the trade secret to the owner of the information necessitates the adequate protection of such secrets. The purpose of the present paper is to assess the peculiarities of how trade secrets are protected and determine the ways in which they can be protected most effectively.

The first part of the paper presents an analysis of the concept of the trade secret and other types of non-public information as well as the differences between them. The objects of trade secrets and associated problems are identified.

The second part of the paper presents an analysis of measures implemented for protecting trade secrets and their application in practice. The issues associated with the protection of trade secrets are also analysed based on Lithuanian case law. Receivers of trade secrets are identified and their interests in the use of the trade secret are analysed. The second part also analyses the issues that emerge most frequently in court, and the most effective measures and ways of protecting trade secrets are proposed on this basis.

The third part of the paper presents an overview of different types of liabilities applied for the illegal disclosure, acquisition or use of a trade secret, and discusses civil, disciplinary and criminal liability. The main conditions for different types of liabilities and methods of defence if ownership rights are violated are identified.

Conclusions and suggestions are made at the conclusion of the paper based on the analysis of the nature of trade secret protection.